

COMUNE DI DUINO AURISINA
OBČINA DEVIN NABREŽINA

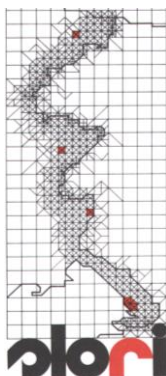
COMUNE DI SGONICO
OBČINA ZGONIK

COMUNE DI MONRUPINO
OBČINA REPENTABOR

Analisi dei bisogni della popolazione: ricerca su target group

*Relazione della ricerca condotta nei comuni di
Duino-Aurisina, Sgonico e Monrupino*

SLOVENSKI RAZISKOVALNI INŠTITUT
ISTITUTO SLOVENO DI RICERCHE

Analiza potreb prebivalstva: raziskava ciljnih skupin

Poročilo o raziskavi, izvedeni v občinah Devin Nabrežina, Zgonik in Repentabor

Za raziskavo je bil zadolžen SLORI – Slovenski raziskovalni inštitut

Poročilo “Analiza potreb prebivalstva: raziskava ciljnih skupin” sta uredila Devan Jagodic in Martina Flego.

Trst, 30. marca 2009

Kazalo

NAČRT RAZISKAVE

1. PREDMET IN NAMEN RAZISKAVE	6
2. INTERVJUVAHCI	8
3. METODA.....	9

ANALIZA INTERVJUJEV

4. PODROČJE OSTARELIH.....	12
4.1 Stanovanjske razmere.....	13
4.2 Družinski odnosi.....	14
4.3 Zdravstveno stanje, samostojnost in oskrba.....	15
4.4 Ekonomske razmere.....	18
4.5 Prijatelji in prosti čas.....	19
4.6 Odnos do območja.....	21
4.7 Ocena socialno-skrbstvenih storitev	24
5. PODROČJE FUNKCIONALNO OVIRANIH OSEB	31
5.1 Stanovanjske razmere.....	32
5.2 Družinski odnosi.....	33
5.3 Zdravstveno stanje, samostojnost in oskrba.....	35
5.4 Ekonomske in delovne razmere	38
5.5 Prijatelji in prosti čas.....	40
5.6 Odnos do območja.....	42
5.7 Ocena socialno-skrbstvenih storitev	46
6. PODROČJE MLADOLETNIKOV.....	49
6.1 Stanovanjske razmere.....	50
6.2 Družinski odnosi.....	50
6.3 Šola in pošolske dejavnosti	52
6.4 Odnos do območja.....	57
6.5 Ocena socialno-skrbstvenih storitev	60
7. PODROČJE VKLJUČEVANJE/IZKLJUČEVANJE	64
7.1 Stanovanjske razmere.....	65
7.2 Družinski odnosi.....	67
7.3 Zdravstveno stanje	69
7.4 Ekonomske in delovne razmere	71
7.5 Prijatelji in prosti čas.....	74

7.6 Odnos do območja	76
7.7 Ocena socialno-skrbstvenih storitev	81

ZAKLJUČKI

8. POVZETEK REZULTATOV RAZISKAVE	87
8.1 Področje ostarelih.....	87
8.2 Področje funkcionalno oviranih oseb	89
8.3 Področje mladoletnikov	92
8.4 Področje vključevanje/izključevanje	94
9. NEKAJ PREDLOGOV ZA POSEGE	97

NAČRT RAZISKAVE

1. PREDMET IN NAMEN RAZISKAVE

S tem poročilom predstavljamo povzetek rezultatov prve raziskave o potrebah prebivalstva in o oceni socialno-skrbstvenih storitev, ki so na razpolago na območju občin Devin Nabrežina, Zgonik in Repentabor (TS). Raziskavo je Okraj za socialno skrbstvo št. 1.1 naročil Slovenskemu raziskovalnemu inštitutu - Slori v okviru projekta št. 2 – socialno-zdravstveno področje “Analiza potreb prebivalstva”, ki je vključen v prvi Območni načrt za obdobje 2006-2008.

Projekt predvideva raziskavo v dveh fazah. V prvi fazi (januar-marec 2009) je bila izvedena predhodna kvalitativna raziskava, v katero je bilo vključeno omejeno število oseb, ki pripadajo nekaterim šibkejšim skupinam prebivalstva. Tehnika “poglobljenih” intervjujev je omogočila prvo opredelitev potreb analiziranega prebivalstva in oceno socialno-skrbstvenih storitev, ki jih intervjuvanci uporabljajo. Rezultate, pridobljene med prvo fazo, bomo uporabili tudi v drugi fazi projekta (april-junij 2009) za pripravo kvantitativne analize, ki bo vključevala niz telefonskih intervjujev širšemu vzorcu prebivalstva.

Kvalitativna raziskava, ki je predmet tega poročila, je nastala zaradi potrebe po podrobnem preverjanju in ugotavljanju specifičnih potreb štirih skupin prebivalcev s prebivališčem v občinah Devin Nabrežina, Zgonik in Repentabor. Analizirane ciljne skupine predstavljajo štiri področja posegov Okraja 1.1: ostareli, funkcionalno ovirane osebe, mladoletniki in področje vključevanje/izključevanje. To so osebe, ki uporabljajo socialno-skrbstvene storitve, katere usklajuje Okraj 1.1, zaradi česar smo jih prosili, da jih kritično ocenijo.

Cilji raziskave so bili predvsem naslednji trije:

- 1) zbrati nekatere »kvalitativne« informacije pri štirih referenčnih ciljnih skupinah (ostareli, funkcionalno ovirane osebe, mladoletniki, vključevanje/izključevanje), ki bi omogočile oceno splošnega stanja teh oseb
- 2) opredeliti specifične potrebe posamezne ciljne skupine in morebitne prošnje po novih socialno-skrbstvenih storitvah
- 3) opredeliti stopnjo zadovoljstva ciljnih skupin s socialno-skrbstvenimi storitvami, da bi pridobili povratne informacije o učinkovitosti delovanja Okraja 1.1.

Rezultati raziskave bodo naročniku omogočili:

- analizo pozitivnih elementov in šibkih točk nudenih storitev na osnovi mnenj občanov-uporabnikov
- opredelitev področij in pripravo ukrepov, s katerimi bi lahko zvišali stopnjo zadovoljstva uporabnikov in kakovost storitev v prihodnjih projektih za razvoj skupnosti
- preveritev potrebe po novih storitvah in kakovosti obstoječih storitev, predvsem pa pridobitev smernic za pripravo 2. Območnega načrta za obdobje 2009-2013.

2. INTERVJUJUVANCI

V raziskavo je bilo vključenih 20 oseb, ki so jih izbrali operaterji Okraja 1.1 med občani, ki imajo stalno prebivališče v eni treh občin in uporabljajo socialno-skrbstvene storitve. Načrt raziskave je predvideval izvedbo:

- 5 intervjujev z osebki s področja ostarelih
- 5 intervjujev z osebki s področja funkcionalno oviranih oseb
- 5 intervjujev z osebki s področja mladoletnikov
- 5 intervjujev z osebki s področja vključevanje/izključevanje (odrasli z ekonomskimi težavami)

Področja “ostarelih” (osebe od 65. leta starosti dalje), “vključevanje/izključevanje” (osebe med 19. in 64. letom starosti) in “mladoletnikov” (osebe do 18. leta starosti) zajemajo osebe s specifičnimi anagrafskimi značilnostmi, medtem ko področje “funkcionalno oviranih oseb” vključuje osebe vseh starosti, ki jih združuje prisotnost funkcionalne ovire.

S tem v zvezi je treba izpostaviti prvo metodološko opombo. Nekateri intervjuvanci bi lahko po značilnostih pripadli več področjem poseganja. Lahko bi navedli primer mladoletnika, vključenega v raziskavo, ki je tudi funkcionalno ovirana oseba, ali dva primera ostarelih s trajnimi funkcionalnimi ovirami. Čeprav so meje med področji labilne, so se avtorji raziskave odločili, da bodo upoštevali sestavo ciljnih skupin, ki so jo ponudili operaterji Okraja 1.1.

Večina intervjuvancev ($N = 16$) ima stalno prebivališče v občini Devin Nabrežina, ostali pa v občini Zgonik ($N = 3$) in občini Repentabor ($N = 1$). Glede spremenljivke “spol” sta med intervjuvanci delež moških ($N = 10$) in žensk ($N = 10$) enaka.

3. METODA

20 intervjujev smo izvedli od januarja do februarja 2009. Večina intervjujev je potekala na sedežu Okraja 1.1 v Naselju Sv. Maura, ostale pa smo izvedli na domu intervjuvancev. S kandidati za intervjuje so predhodno stopili v stik socialni delavci; osebe, ki so privolile k sodelovanju pri raziskavi, so pozneje raziskovalci Slori-ja ponovno poklicali, da so se dogovorili za datum intervjuja. Velja poudariti, da so intervjuvanci izkazali veliko razpoložljivost in znatno sodelovanje.

Načrt raziskave je predvideval uporabo delno strukturiranih intervjujev, ki predvidevajo pripravo osnutka intervjuja z vrsto vprašanj odprtega značaja. Čeprav so se vsebine osnutka rahlo spreminjale glede na ciljno skupino, so vprašanja, ki smo jih zastavljali intervjuvancem, zadevala predvsem naslednje tematske sklope:

- stanovanjske razmere
- družinski odnosi
- zdravstveno stanje in samostojnost
- ekonomske in delovne razmere
- prijatelji in prosti čas
- odnos do območja
- ocena socialno-skrbstvenih storitev

Stopnja standardizacije in fleksibilnost tega instrumenta sta omogočili, da smo se z vsemi intervjuvanci lahko pogovorili o temah, ki so predmet analize, čeprav smo med posameznimi intervjuji sledili toku pogovora. Na ta način nam je uspelo poglobiti posebno zanimive elemente in se dotakniti tudi drugih tem, ki niso bile predvidene v osnutku intervjuja, temveč so se razvile med pogovorom.

Pogovori so trajali od 45 do 120 minut glede na zgovornost intervjuvanca. Intervjuvancem smo ponudili izbiro jezika ali narečja, v katerem naj poteka intervju, kar je pripomoglo k vzpostavitvi zaupnega odnosa med intervjuvancem in intervjuvarjem. Skupaj je bilo 11 intervjujev izvedenih v italijanskem jeziku, 1 v slovenščini, 3 v tržaškem narečju in ostalih 5 v slovenskih narečnih različicah.

Intervjuje smo posneli, kar nam je omogočilo zagotoviti popolno zvestobo temu, kar so intervjuvanci povedali. Posnetke smo nato transkribirali, saj le popoln izpis omogoča podrobno analizo zbranih podatkov.

Odlomke intervjujev, za katere smo menili, da nudijo boljše razumevanje opisne vsebine, smo opredelili s kraticami OST (za intervjuvance področja ostarelih), FOO (za intervjuvance področja funkcionalno oviranih oseb), MLA (za intervjuvance področja mladotnikov) in IZKL (za intervjuvance področja vključevanje/izključevanje), s čimer smo omogočili njihovo anonimno navedbo. Odstranjene odlomke intervjujev smo nadomestili s tripičjem med okroglimi oklepaji (...), tako da to nikakor ne spreminja smisla besed intervjuvancev in ne vpliva na razumevanje. Vprašanja, ki so jih zastavili intervjuvarji, so navedena med okroglimi oklepaji v ležečem tisku; redakcijske opombe, za katere smo menili, da so potrebne za boljše razumevanje navedb, pa smo podali v ležečem tisku med kvadratnimi oklepaji. Odlomki intervjujev so navedeni v izvirnem jeziku ali narečni različici, saj bi morebitni prevod lahko privedel do netočnosti ali napačnih tolmačenj.

Na naslednjih straneh predstavljamo rezultate raziskave, pri čemer so skupine prebivalcev, ki so bile predmet raziskave (ostareli, funkcionalno ovirane osebe, mladotniki in odrasli s socialno-finančnimi problemi), obravnavane ločeno. Rezultati so predstavljeni ob upoštevanju tematskih sklopov, ki jih predvideva osnutek intervjuja. Za vsako ciljno skupino je poleg tega predstavljen krajši opis intervjuvancev.

ANALIZA INTERVJUJEV

4. PODROČJE OSTARELIH

Prva skupina intervjuvancev zajema pet oseb s starostjo 65 let ali več, ki po anagrafskih značilnostih pripadajo področju ostarelih. Večina intervjuvancev je telesno šibkih, nekateri pa so funkcionalno ovirani oz. imajo različne težave, ki vplivajo na njihovo vsakdanje življenje. Vsi ostareli se poslužujejo različnih socialno-skrbstvenih storitev Okraja 1.1, od službe za oskrbo na domu do dostave obrokov na dom, od ekonomske pomoči do večdnevniških počitniških izletov itd.

Med intervjuvanci sta dve osebi s takoj prepoznavnimi težavami, saj sta trajno funkcionalno ovirani. To sta dve slovensko govoreči osebi, obe s prebivališčem v občini Zgonik, ki sta začeli imeti funkcionalne težave pred nedavnim, vendar imata vsak svoje značilnosti. **OST 1** je močna ženska, ki ji številčna in združena družina pomaga, **OST 2** pa je bolj plah moški, ki svoje težave deli z ženo, saj je tudi ona prav tako funkcionalno ovirana. Zakoncema pomaga hči, ki pa sama ne uspe zadovoljiti vseh njunih potreb; jasno je, da je v tem primeru koriščenje socialno-skrbstvenih storitev neizbežno.

Druga dva kompleksna primera zadevata dva intervjuvanca s prebivališčem v občini Devin Nabrežina. **OST 3** je prileten gospod, ki po smrti žene živi sam. Gospod ima velike težave z mobilnostjo tako v svojem stanovanju kot pri gibanju po teritoriju. **OST 4** je odločna gospa kljub temu, da njene in moževe slabe zdravstvene razmere močno pogojujejo njuno življenje, zaradi česar zakonca živita dokaj osamljeno, daleč od sorodnikov in prijateljev.

OST 5 je istrski begunec ki v primerjavi z ostalimi intervjuvanci nima posebnih zdravstvenih težav. Edini problem je skromna mobilnost žene, ki živi z njim, zaradi česar zakonca uporabljata storitev dostave obrokov na dom Okraja 1.1. Njegovo stanje sorazmerne "normalnosti" preprečuje, da bi izrazil svoje potrebe ali prošnje tudi tedaj, ko ga intervjuvar k temu spodbudi.

4.1 Stanovanjske razmere

Intervjuji so v prvi vrsti predvidevali niz vprašanj v zvezi s prebivališčem oziroma stanovanjem. To je bilo storjeno, ker je za ostarelo prebivalstvo dom zelo pomemben zaradi omejene mobilnosti, ki jo povzroča starost. Intervjuvance smo spraševali o velikosti stanovanja, o največjih pomanjkljivostih, o pomanjkanju storitev, naprav in bele tehnike ter jih prosili za splošno oceno zadovoljstva s svojim stanovanjem.

Velja poudariti, da vseh pet intervjuvancev svoje stanovanjske razmere ocenjuje pozitivno. Njihova stanovanja so dovolj velika in ugodna. Nihče ni omenil velikih pomanjkljivosti v zvezi z osnovnimi storitvami (tekoča voda, sanitarije, topla voda, ogrevanje itd.) ali z napravami in belo tehniko. Če so v preteklosti obstajale težave, so jih rešili z namenskimi posegi ali popravili. Ostarela oseba s funkcionalnimi ovirami je za tovrstne posege prejela tudi prispevek za premoščanj arhitektonskih pregrad Okraja 1.1.

OST 2: Du zdej smo nardili, še kopalnica je po meri. Občina je dala, plačla. (...). Jast nisl nankr znou. Sm prej napravo, plaču in pole uselih (...), sm napravo prošnju kdaj je blo delo že narjeno. (...) Su mi dali vse. (**I:** *In taku, večje stvari, kukr su vam nardili uoneh tam na škalah?*) E, tisto tam, ja, tisto sm napravo (...), sm prosu in so mi dali. [= Okraj 1.1] (...) Su mi dali 5.000. Jast sm dal 11, uani su mi dali 5.

Tudi na vprašanje o zadovoljstvu s stanovanjem so vsi odgovorili pozitivno. Med težavnejšimi primeri naj omenimo le položaj OST 3, ostarelega, ki stanuje v zadnjem nadstropju večstanovanjskega poslopja ter se pritožuje, ker ni dvigala. Primer je problematičen, saj ima oseba velike težave s samostojnim gibanjem in zanj hoja po stopnicah pomeni znaten vsakdanji trud.

OST 3: (...) (**I:** *Ma la riva a venir anche su per le scale da solo?*) Eh, molto piano. (**I:** *Ma ghe servissi un ascensor, la pensa?*) Eh, se capisi!

Vsi intervjuvanci živijo v stanovanjih, ki jih imajo v lasti sami ali so v lasti družine. Vsi so sposobni sami kriti stroške za vzdrževanje stanovanja, čeprav za OST 2 stroški za ogrevanje predstavljajo veliko breme.

OST 2: Mesečno... kurjava! (...) Mi imamo zmeri udprto. (...) Kurjava je največ.

V zvezi s samooceno stanovanjskih razmer je mogoče pri ostarelih zabeležiti pretežno nizko število pritožb. Zato lahko predpostavljamo, da odgovori ostarelih opisujejo "boljše" stanje v primerjavi z realnostjo .

4.2 Družinski odnosi

Za našo raziskavo je posebej pomembna struktura družinske mreže, ki lahko predstavlja znatno podporo, predvsem, če so v družini prisotne osebe, ki živijo z ali blizu ostarele osebe. Iz pričevanj dejansko izhaja, da je družina še zmeraj solidna referenčna točka za intervjuvance; ti pogosto opisujejo otroke, vnuke in najbližje sorodnike kot osrednje osebe, ki skrbijo za zadovoljevanje njihovih vsakdanjih potreb in za stalno moralno podporo.

OST 2: [*Moja hči*] živi tle. (...) Ja ja, uana dela in je z nami. 48 let. Dela zjutro ja. (...) Hči pride domou, je trudna in mi ji damo dosti dela. Pole zvečer čakam njo, za pripraut za večerjo. (...) Uana je z nami, leti nismo sami.

OST 1: (...) Moj nečak živi u uni hiši puprej. In pride les zjtro zguda za 7 uro in mi pumaga, pole gre delet in pole pride žena njegova, (...) pole pride XY, ki bi bla hči in pole pride še XY [= *njegov sin*]. (...) Mi smo bli zmjri ku družina zelo združeni.

Z družino v širšem smislu imajo intervjuvanci bolj hladne in redke odnose. Nekateri čutijo, da so jih daljni sorodniki zapustili in da jim za slabe zdravstvene razmere ostarele osebe ni veliko mar. Na splošno bi pričakovali večjo pozornost od sorodnikov, ki zaradi družinskih in drugih opravil ne skrbijo niti za vzdrževanje telefonskih odnosov.

OST 3: (...) Qui go due nipoti de mia moglie. Una xè malada, in casa de riposo. E invece l'altra guida la macchina, ha due figli, uno si è sposato. È venuta due volte, e poi non è venuta più vicino. E sta qua vicino, a centocinquanta metri. Qualche volta la incontro con la macchina. »Zio, come xè?«. »Te vedi come che xè. Cammino col baston.« (...) Ma però non viene mai. (...)

OST 2: (*I: Kaj imaste kašnga sorodnika, taku, razen vaše hčere?*) Imam, ja imam enga (...). Bi bil nečak. Niti prou ta pravi nečak. Na pol. Ma zmjri od žene. (*I: Ma kaj vas prideju kej obiskat?*) Malo. Tu od kadr je doletelo [= *hendikep*], me prideju malo. (...) Ma nanka po telefonu (...).

4.3 Zdravstveno stanje, samostojnost in oskrba

Iz pripovedi intervjuvancev je mogoče razumeti, da je verjetno zdravstveno stanje odločilni dejavnik pri potrebah ostarele osebe. Biološki proces staranja povzroča postopno propadanje funkcij organizma, zaradi česar je oseba šibkejša.

OST 4: Eh, nei vari disturbi che go, xè la schiena, la schiena, che me son fatta mal in servizio (...) Oh, la schiena, posso star, son sempre in poltrona. Che me ribalto, no? Perché cosa succedi, se mi me volto a destra, perdo l'equilibrio. (...).

OST 3: Le gambe. Me ga preso le gambe. (...) Dall'altro giorno in poi, mi manca qualcosa qua dentro, col respiro.

Intervjuvanci so pretežno zadovoljni s storitvami, ki jih nudi splošni zdravnik. Nihče se ni pritožil, da bi bil sedež ambulate predaleč ali težko dostopen; nasprotno, zaradi bližine ambulate stanovanju so pregledi na domu pogosti.

OST 5: A posto. Se xè qualcosa qualche volta la vien a casa [= *il medico di famiglia*] a veder, no? Ghe telefonemo alla dotoressa e la vien a casa (...), non male insomma.

OST 3: (..) Go un medico qua vicin. Ghe digo: »Dottor, quando che la ga finì, la passi de qua.« (...) E me visita, cambiamo medicina. (...) Si, questo dottor xè bravo. (...)

Dve ostareli osebi opravljata fizioterapijo in rehabilitacijo, ki pa ne trajata dovolj in zato ne zadostujeta, da bi se fizične težave rešile. Pri OST 1 smo zabeležili zmedo glede ustanov in struktur, na katere se je treba obrniti za trajnejše storitve.

OST 4: Non xè lentezza, xè una schifezza. (...). La pensi che una fisioterapista perché la fazi cinque sedute...: »La guardi che lei, fra oggi e l'ultimo giorno la ghe ga messo quindici giorni per venir!«. (...) Perché, ghe go dito: »Non la ga il telefonin? La me disi, ghe lo compro«. Xè maleducazion, soprattutto.

OST 1: (...) So mi dali takrat 10 botou, da sm šla napraut fizioterapijo u bolnico ta večjo. Però kaj po 10 botou, tu bi moglo bit malo več, da bi tu stvar nardili. (...) Ja ja, pole je pršla les ana fisioterapista, ku je pršla du mene, nism prašla, in je rekla, da kadr bu imela prosto, da bu usaj 10 botou pršla h mene. Pole sm nrdila teh 10 botou. In zdej 25. februarja imam nazaj, ma ne znam kaku bo šlo. Jaz bi rada da bi vsaj enkrat, dvakrat tedensko. (...) Ne znam tu, ma mislm da občina nima oprauka. (...) Tu bi mogli malček tku, ne znam jaz, ne znam kam bi se lahko ubrnili.

Kot smo že povedali, sta v referenčni ciljni skupini prisotni dve trajno funkcionalno ovirani osebi. Pričevanja teh dveh intervjuvancev kažejo, kako funkcionalne ovire močno pogojujejo njihovo življenje in življenje bližnjih sorodnikov. V primeru OST 2 je treba opozoriti tudi na hendikep žene in na odvisnost obeh zakoncev od skrbstvenih storitev.

OST 1: (...) Si nism nikoli sploh mislna nikdar, da bom ostala na vozičku, nikdar. (...) Inšoma, je malo trda, ma člouk se mora na use prilagodit. (...) Na žalost je tku a? Bolezni si ne zbere nobedn, je treba vzet kadr ti pride in čim bulše ju prenašat. (...).

OST 2: (...). So stiki z živci, ki ne delajo in potem mišice odpadejo. (...) Smo delali razne preiskave, sem bou u bolnici in sem šou u Ljubljano. (...). Samo, pomoči ni, zgleda da ni. Živim zato dan u dan. Na kratko sem te, na vozički. (...) Zaradi moje bolezni tku se je zgodilo, da žena je malo obupala in ju je primlo praktično kap, paresi. Je imela polovico telesa paraliziranega. In ona je bla u bolnici mesce in mesce (...). In kadr je ona pršla domu jast sn bil že na vozički. In kadr je pršla, smo se priprauli, so nam dali dve postli (...). In od takrt smo začeli zahajat na občinske. (...)

Funkcionalne ovire močno vplivajo na stopnjo samostojnosti ostarelih. Intervjuvanci izjavljajo, da imajo delne težave ali sploh ne morejo izvajati nekaterih dejavnosti, povezanih s telesno nego in upravljanjem stanovanja. Največje težave seveda povzroča pomanjkljiva mobilnost, ki zahteva stalno pomoč tretjih oseb, torej sorodnikov, prijateljev ali operaterjev socialno-skrbstvenih storitev.

OST 1: (...) Enkrat na teden me prideju okopat. (...) Ta večje težave so ta hišna opravila, ki ne morm hodit (...) Zdej si ne morm niti kuhat sama. (...) In če bi lahko hodila, bi šla vsaj malček vit ukuli. (...)

OST 2: (...). Ah, se ne morm gant. (...) Hči zvečer me more z dvigalom staut na posteljo. (...) Če sm rabu it h zobozdrauniku, optiku, so me potom teh občinskih. (...) Uani so me peljali. (...) Za it h duhterju prideju sem. Zadnjič, ki sm šou na pregled so me peljali uani. Z reševalcem.

Značilna težava, ki jo povzroča omejena samostojnost, je nesposobnost ostarele osebe, da bi skrbela za telesno nego. Težavo dozdevno intervjuvanci uspešno premoščajo s pomočjo sorodnikov in socialno-skrbstvene službe Okraja 1.1.

OST 3: (...) Ogni sabato vien mia nipote e la vien a lavarme la schiena, che mi non riesco. Sì, me lavo la faccia, me lavo il collo, me lavo la testa. Cerco de lavarme le gambe (...) e dopo me lava ela. (...) Questa nipote de qua, questa de Servola, vien domani, come tutti i sabati, sì, sì. (...) Nove e mezza è qua. Io ho già la vasca pronta. E me lava. (...)

OST 1: Enkrat na teden me prideju okopat z Nabržine. (...) Zdej sm kuntjnta, da pridejo enkrat na teden.

Pomembno je opomniti, da morajo biti posegi za samostojnost funkcionalno oviranih oseb različni in zahtevajo veliko časa, saj so povezani z njihovim gibanjem in predvidevajo upravljanje in uporabo njihovega stanovanja. Zato je zelo pomembna (seveda za kogar si to lahko privošči) prisotnost družinske pomočnice, s katero osebkni navadno vzpostavijo zaupen in tesen odnos. Nekateri intervjuvanci imajo zasebne družinske pomočnice, s čimer krijejo pomanjkljivosti javnih socialno-skrbstvenih storitev.

OST 2: In zjtro pride ta gospa (...) Jast ju plačavm. (...) Ne vem, se ne bi dobu z anu drugo osebu (...). In pole je pršla tista confidenza ke... (*I: In uana je celo jutro tle pr vas? Od sedme zjtro do kosila?*) Ja, skuha. (...) In takrat, kadr prideju občinske, uana gre iskat kej za nakup. Ta cejt me dvigneju že občinske, drugače kadr pride uana, dvigne uana že. Ki zdej občinske prideju dvakrat tedensko inšoma (...). Ja, malo je. (...) Samo umit, dvigneju in konc. Pole greju proč ne? In taku. Pole leti je potrebe, znaš? U tem cajti, da gremo na stranišče, pole hči dela (...). Ja, danes na primer, nisu pršli (...), nisu nankr obvestili. (...) In je uana rešla situacijo. Danes je blo tku slučajno, da je bla gospa, se je zadržala naprej. (...)

Primer OST 2 dokaj značilno opisuje težavni položaj ostarelih oseb s trajnimi funkcionalnimi ovirami. Zaradi popolne nesamostojnosti se pojavi vrsta potreb, ki jih časovno omejena pomoč, javna ali zasebna, ne more zadovoljiti. V izbranem primeru je očitna potreba po

celodnevni družinski pomočnici, s katero naj se vzpostavi trajen delovni odnos, osnovan na medsebojnem zaupanju.

OST 2: (...) Se bojim, da bom rabu cel, ja, cel dan [= *oskrbo na domu*]. (...) Če več naprej bom mogu vzet kašno 24 na 24, takrt bom mogu napraut da bo vse u redi z vsem, ne pa taku, po žlahti. Prou vpisat in vse (...). Rečem prou pu pravici, če bi kašna oseba bla, bi rajši res ana oseba, ki stoji strašno deleč. Taku da me ne pesti, da ne gre proč. Da če uastet u Italiji. (...) Se bujim menjat, niso vsi za tu, ne znajo kam dat roke. Hči me prime strašno grdo. (...)

Glavna težava OST 2 zadeva potrebo po pomoči med prvimi jutranjimi urami, saj tedaj niso na razpolago ne družinske pomočnice ne delavke Okraja 1.1, katerih storitve lahko koristi šele pe 7.30.

OST 2: (...) Jast bi rabu pomoč zjutro ob sedmih. Ob sedmih, ker rabem zjutro za moje potrebe. In me moreš prevažat z dvigalem skuzi na voziček, z vozička na školjko... (**I:** *Ma poslušate, in ste poskusu uprašat kej občinske, če bi pršli zjutro morda?*) Ja. Ob tisti uri ne moreju. Začne ob 7:30. (...) Ona (= *privatna pomočnica*) dela od 7:30 do dveje. (...).

Med prošnjami za pomoč je treba navesti tudi primer OST 4, priletne gospe s težkimi zdravstvenimi razmerami, ki kljub težavam, povezanih z njenim stanjem, skrbi za funkcionalno oviranega moža; pa tudi primer OST 3, ki živi sam in zaradi težav z mobilnostjo ni sposoben samostojno izvajati domačih opravil.

OST 4: (...) Però, mio marì ga bisogno de mi. (...) Mi me toca qualche volta meter mio marì sul comodon tre volte. (...) Mi go bisogno dell'accompagnamento. Qualchedun che fazi i servizi che mi no posso far. (...) Mio marì xé ancora in letto. Adesso el se fa metter l'apparato la per la morfina, la capirà cos che vol dir, no? (...)

OST 3: (**I:** *Bom, e altre cose qua a casa di cui, disemo, la gavesi bisogno?*) Eh dio, de qualchedun che vien... (**I:** *Ghe servisi sta signora, insomma, che venisi un paio de ore al giorno, no?*) Si. (...) I me ga dito [= *gli assistenti sociali*], una, due ore al giorno. (...) Per meter a posto, cambiar la roba dei letti... (...).

Zadnji aspekt, ki so ga poudarili nekateri intervjuvanci, zadeva korist službe za telefonsko pomoč ostarelim, saj v nujnih primerih lahko nudi občutek psihološke varnosti.

OST 2: (...) Ja, pole občina mi je dala Televito. In tisto je strašno važno. Smo v dveh in je prou, ima samo eden, ma v slučaju potrebe. (...) Se je zgodilo ankrt, da sm jmu potrebu. Su pršli vele. (...) S Trsta vele sem. V 20 minutah su bli tle. (...) Zdej se slišm več siguren, ne? (...)

4.4 Ekonomske razmere

Vseh pet intervjuvancev je upokojenih. Med njimi nihče ne opravlja nikakršnega dela proti plačilu. Osebe, ki ne živijo same, se lahko zanesejo na druge vire družinskih dohodkov – pokojnino moža oz. žene. Funkcionalno ovirani ostareli poleg pokojnine navadno prejema tudi invalidnino. V enem primeru družinski član, ki živi z intervjuvano osebo, prejema finančno pomoč Okraja 1.1 za podporo ostarelim staršem.

O svojih virih dohodkov intervjuvanci menijo, da so komaj zadostni za kritje stroškov za lastno vzdrževanje in za stanovanje. Na srečo imajo te osebe stanovanje v lasti in zato ne plačujejo najemnine; OST 2 je pripomnil, da njegova pokojnina ne bi zadostovala za plačevanje najemnine. Kdor se poslužuje zasebnih družinskih pomočnikov ne kaže večjih težav za kritje teh stroškov.

OST 1: (...) Ja, inšoma, zmeri bi manjkalo kej, ma zaenkrat gre. Vse zastujn guart, je treba gledat use, ker če ne, je žalost. (...) Je luč, je uada, je gas, je zdravje (...).

OST 2: (...) Če bi jmu za plačet najemnino od hiše, človek ne živi. (...) Tu je komej, komej zadosti. (...) Še ki imam, ku penzija je ena dobra plača od poštirja. (...)

OST 4: Allora, XY [= *la collaboratrice domiciliare*] la costa sei/settecento al mese. Perché la devi far la spesa anche, no? (...) Quest'altra [= *un'altra collaboratrice domestica*] alla fine del mese un trecento (...). E xè una pension che va. Ma, oltretutto, non xè sufficiente.

4.5 Prijatelji in prosti čas

Obširnost in sestava socialno-čustvene mreže sta različni pri posameznih intervjuvancih. Nekateri so na primer zelo dobro vključeni v svojo krajevno skupnost; sposobni so vzdrževati odnose s starimi prijatelji in tudi spoznavati nove ljudi. Pripoved, ki jo navajamo, dobro prikazuje pomen socialno-čustvenih odnosov za ostarele osebe.

OST 1: (...) Sem imela dobre odnose zmeri z vsemi, inšoma, jaz sm tudi veselga značaja. (...) Ki če bi bla prou sama sama, me bi primu obup. (...) Ja, ki anka stare prjatlce, ki sm imela, me kličeju. (...) Ne, nikdr sama, ki nism sama. (...). Tudi učjra mi je telefonjrla ana s Križa, sm rekla: »Ma ki si, ki sm slišala taku čuden glas«? Je rekla: »Sem u postelji že tri dni, ki imam influenco.« Je rekla: »Če se ne slišmo 10 dan mi že manjkš.« (...) Po resnici je lepu, ja. Člouk misle, da vsi so te puzabli, invecce jaz videm, da me niso puzabli. (**I:** *Ma ka vi poznaste tudi dosti ledi, ki se je izselilo z mesta?*) Ja ja, duasti jih je pršlo in duasti jih še prhaja. Jih puznam zatuki prideju punje jajca nu mleko. (...) In tudi kašni so me pršli u bolnico ubjeskt in približno ankrt vsake tri tedne pridejo in me prašajo: »Marica, la disturbiamo?«. (...)

Jaz nism imela nikdar problemou. (...) Sm jih sprejela strašno lepu. In ku so vidli da sm du njih vljudna, so bli tudi uani z mano.

Občani s prebivališčem v občini Devin Nabrežina obiskujejo predvsem sosede in osebe, ki živijo v bližini njihovega stanovanja. Obiski so pogosti poleti, medtem ko zaradi vremenskih razmer v hladnejših mesecih intervjuvanci raje ostajajo doma in so zato njihovi stiki z zunanjim svetom bolj omejeni.

OST 5: (...). Ma gavemo tanti conoscenti qua, i amici che xé qua. (...) Una signora, nostra amica anche, sta a Sistiana, là, dopo il centro (...) e se sentimo sempre. (*I: E rivè a vederse anche qualche volta?*) Eh, d'estate sì, (...). Se vedemo ogni tanto, insomma, cussì, no? (...). 'Deso ormai in inverno se sta un pochetin più chiusi, no? Ma d'estate insomma se sta fora, cussì. (...).

OST 3: (*I: La ga qualche amico de vecia data, cussì, che se vedè ancora, che se incontrè?*) No, no. Sono due, tre che mi accompagnano a casa. Dalla pizzeria qui. E tante volte vado lì (...). Giocano a carte. (...)

Zaradi funkcionalnih ovir je OST 2 prisiljen preživljati večji del svojega časa v stanovanju, zato s težavo vzdržuje odnose s krajevno skupnostjo. Kljub temu pa je povedal, da ga tedensko obiskujejo prijatelji iz krajev izven občine, kjer ima prebivališče.

OST 2: (...) Ja, se slišmo po telefoni. Oni prideju redno, ma skori zmiri, usaki tedn prideju. (...) Kašn bot, kašn večer su pršli, smo se kej pogovarjali, kej počitli, pili malo aranciate. (Prijatelji so) z Monfalkuna. Z Monfalkuna in nekateri s Trsta. (*I: A bolj kot tle Repenci?*) Nimam prav leti, da bi imu prav Slovence, ne. Ne, bolj z Monfalkuna. (...) Z Monfalkuna, če ga zdej kličm, pride. (...)

Iz zgoraj navedenih pripovedi ne izhaja nikakršen namig na pomanjkanje prijateljskih odnosov ali morebitnih občutkov samote. Dozdeva se, da samo OST 4, ki je izrecno naveličana "dajati" veliko drugim in "prejeti" malo ali nič, je zamerila osebam, ki so jo zapustile.

OST 4: (...) Mi me sento talmente sola. Non go un carattere che ga bisogno de star per forza in compagnia, no, stago ben anche sola. Ma in fondo son rivada a esser cattiva. La guardi, a casa mia alla domenica non gavemo sedie. Per la gente che veniva gavevo sempre caffè, sempre la torta, sempre i bicierini, per chi voleva. Ogni sabato a cena. (...) Non te spendi, non te da per aver, ma insomma (...), neanche una telefonada da sei anni. (...)

V primeru OST 1 je odlično zdravilo proti občutku samote prisotnost domače živali, ki ponuja družbo ostareli osebi ter je celo sposobna ji pomagati pri nekaterih opravilih.

OST 1: In imam anga peska. (...). Mislejo, da žval ne dela kumpanije človeku, pero dela ogromnu kompaniju čluveku. Tu si člouk sploh ne more mislt, dukler jih ne spuzna, (...) kaku žval pomaga. (...) Jaz sm imela poprej labrador psa (...). Uan, če sm bla sama, uan je znal, na kjeri način bi mene pumagu. Neverjetno, dukler niso u resnici vidli, da ku žval je bla ukuli mene in ku mi je pumagala.

V zvezi s prostim časom doma je televizija najpogostejša "družba" za intervjuvance, medtem ko je priljubljenost radia vsaj delno upadla v primerjavi s preteklostjo. Tudi branje časopisov in revij je dnevna navada za ostarele osebe, predvsem za slovensko govoreče, ki se s težavo odrečejo branju *Primorskega dnevnika*. Nihče med intervjuvanci ni izrazil potrebe po pomoči pri uporabi medijev.

OST 4: Go la television verta tutto il giorno. E anche mio marì in camera. (...) Un malà che non ga niente altro. (...)

OST 1: Mah, ja televizijo gledam, gledam Ljubljano, gledam Koper, gledam tudi italjanske programe. (...) (...) Mene se je dopalo zmjra, ku bi rekla, kaj se dogaja u svetu, zatu poročila so se mi strašno dupale. (...) (**I:** *In radio tudi kej pošlušaste?*) Radio zdej malo menj, ki je televizija, malo menj. (...) Però imam tu dobro lastnost, da dosti čitam (...). Sm naročena na Primorski dnevnik (...).

OST 2: (...) Jaz najrajši magari kašn bot gledam kašn film, taku čitam kej, pole uni, Primorski dnevnik, vsaki dan. (...) (**I:** *Kaj bi lohko rabu pomoč pri branju?*) Ne. Imam tudi hči, kašn bot.

Z izjemo enega primera se ostareli ne udeležujejo nobene dejavnosti, pobude ali dogodka, ki potekajo v okolju, v katerem živijo. Na možnost, da bi dejavno sodelovali pri družabnem življenju, vplivajo funkcionalne in motorične sposobnosti za izhod od doma. Zdravstveno stanje onemogoča tudi sodelovanje pri društvenih dejavnostih.

OST 2: (**I:** *Kaj ste slučajno član kašnega društva?*) Ne ne. Enkrat sem bil v pevskem zbori. (**I:** *In če je kej ki se dugaja na vasi al v bližnji okolici?*) Ne gremo. Ud kadr sem taku [= na vozičku], ne grem nikamor. (...)

4.6 Odnos do območja

Intervjuvanci se čutijo dobro vključene v območje, kjer imajo prebivališče; tu se počutijo dobro in imajo občutek, da živijo na varnem območju. Niti novice o nedavnih krajah v bližini njihovih stanovanj jih ne preveč skrbijo.

M: Se trovemo ben, si, si, si, semo qua, go messo a posto la casa. (...) No, no bene, benissimo. (...) E la xè una bella zona qua (...). Di fronte i xè sta due volte, i xè sta i ladri (...) e anche poco più avanti. (**I:** *Ma e questo non ghe crea ansia?*) No, no. (...) Se qualchedun sona la campanella, (...) prima de verzer, vedemo chi che xè.

OST 2: Ja, leti se slišm gotov. Pole tudi če kašn prije, kaj mi bi tou napravrt? Kaj mi če vzet, denar? Ne, ne, jast se bi bal, ne. Mi ni strah. (...) Ja, se sliša po televiziji. Ma mislem da ne bi pršu nobeden.

O odnosih s sosedi intervjuvanci pretežno menijo, da so zadovoljivi, čeprav se OST 3 pritožuje zaradi pomanjkanja stikov med stanovalci njegovega poslopja.

OST 3: (...) Sono gente... al massimo buongiorno dicono. (...) No, no. Non parlano. Nessuno si ferma a parlare mezza ora. Giusto de mattina, quando semo tutti in fila per andar dal medico in questa casa qua, semo in sette-otto, se parla, sennò... (...).

Občutek oddaljenosti lastnega stanovanja od storitev, uradov in prodajaln je različen glede na zaselek, v katerem imajo ostareli prebivališče. Intervjuvanci, ki imajo prebivališče v zaselkih občine Devin Nabrežina, imajo na primer na razpolago vse osnovne storitve nedaleč od stanovanja. Za daljše poti prosijo za prevoz sorodnike, znance ali socialno-skrbstveno službo.

OST 5: (**I:** *La ga qualche problema rispetto a, non so, la scomodità dei vari servizi?*) No, no. Veramente no. (**I:** *La ga lontan i servizi sanitari?*) No, ma non xe lontan, perché xè a Duino, o se no qua, su al distretto sanitario, no? Però ela [= la moglie] non la camina più de tanto e la devi andar con quei del volontariato (...). (**I:** *E per le uscite disemo più standard, per far la spesa?*) Be', vien ogni sabato, vien mio fio, uno dei fioi vien, e andemo qua alla Conad a far la spesa (...). O va lui solo o vado anche mi.

OST 3: (**I:** *E xè una zona un po' scomoda per quel che riguarda i servizi?*) No, no. (...) A qualcuno piace prendersi cinque euro per portarmi al cimitero a portare i fiori alla moglie, o portarmi in municipio ad Aurisina. Allora ghe do volentieri. (**I:** *E chi xé sta persona che ghe dà sto passaggio?*) Ma sono un tre. (...)

Pomanjkanje struktur in storitev v bližini stanovanja občuti OST 1, ki stanuje v izoliranem zaselku v občini Zgonik. Iz njenega kratkega pričevanja izhaja, da prebivalci uporabljajo storitve in strukture, prisotne v večjih naseljih v okolici Trsta (Opčine, Prosek). Zaradi geografske izoliranosti ostareli potrebujejo pomoč sorodnikov ali zaupnih oseb.

OST 1: (**I:** *In ka vam manjka kej tle, recimo vaško in, da nimaste useh stvari, recimo pošte, trgovine in tašne stvari?*) Ma že dosti let pošte sploh ni blo u naših krajih (...), trgovina je že aneh 30 let, ki je ni. In smo se taku navadli, da smo šli jskt vse uen z vasi. Smo šli na Opčine, na Prosek, u Repen... (**I:** *In tu nrdijo vse vaši?*) Ja, grejo delt in pu puti vzemeju in mi kej prneseju.

Težave ostarelih pri gibanju po teritoriju so pomemben dejavnik na obravnavanem geografskem območju. Odvisnost od tretjih oseb vzbuja v ostarelih neprijeten občutek, da prosijo za "miloščino". V primeru, da uporabljajo prevozne storitve zasebnikov, to predstavlja znatno finančno breme.

OST 3: (...) Cerco di andare, ma... l'altro giorno son caduto. (...) E mi hanno tirato su. (...) Poi mi hanno accompagnato in pizzeria. E ho preso un bel colpo al ginocchio. (...) E poi un italiano della bassa mi porta a casa con la macchina, ghe dago due lire che si beve due caffè. E me porta fin qua.

OST 4: (*I: Signora, come la fa a muoversi per il territorio?*) Domando la carità. Un po' la mia XY [= *la collaboratrice domiciliare*], un po' l'altra signora. (...) E dopo quando non xè né una né l'altra, vicin xè un giovane, adesso ga quarant'anni, ma per mi xè sempre un putel. Allora lui basta che ghe telefono e me va a ciol qualunque roba (...), a qualunque ora, el vien. Ma xè quaranta euro, che sia un'ora, due ore. (...) Privato, con la ricevuta.

Skupina ostarelih redko uporablja javna prevozna sredstva, saj se intervjuvanci zaradi slabih zdravstvenih razmer ne počutijo varne, če morajo potovati z avtobusom ali vlakom. Težava nastaja predvsem zaradi težav pri samostojnem vstopanju na javna vozila. Nekateri izjavljajo, da jim večkrat pomagajo vozniki.

OST 5: Eh, de quando semo cussì qua, mi son andà tre volte in coriera. Ela [= *la moglie*] una volta la andava su, prima che gabi sto mal sulle gambe (...).

OST 4: (...) Non posso montar. Go sta deficienza (...). Quando te vedi che non te se senti, non te pol farlo. (...)

OST 3: (*I: E la riva a girar coi mezzi pubblici, sì?*) Eh, se rivo ad andar dentro... Tante volte vien l'autista e me da una man (...).

Dodatni kritični element v zvezi z območjem, kjer intervjuvanci imajo prebivališče, je povezan s pomanjkljivo ponudbo kulturnih dogodkov ter dejavnosti in pobud, ki bi nudile družabne možnosti ostarelim ali osebam z motoričnimi problemi. Med intervjuvanci obstaja občutek, da so bile v preteklosti možnosti srečevanja in socializacije pogostejše. OST 1 poleg tega poudarja, da v občini Zgonik dogodki potekajo izključno v glavnem naselju, medtem ko je v okoliških vaseh ponudba kulturnih dogodkov res pomanjkljiva.

OST 1: Naste kaj bi lahko, da bi mogoče malo več prireditev, kašno stvar, kej tašnega priredili. (...) Že ki se ne mormo migat. (...) Jih je premalo ja [= *prireditev*]. (...) Sej anka kašni ledje so zdravi, pero so preveč stari in ne moreju jt. (...) (*I: Ma na splošno se kej dogaja, taku. Tle ukuli, na Krasu?*) Zelo malo. (...) Ne, u naši vasi prou ne. Però u Zgoniki u telovadnici, tam je center in je use tam. (...) Kašn bot smo rekli, nismo imeli neč, però je bla gostilna. Taku da anbot na teden al na mesec je blo

kej. (...) Invece dandanes, ni več tku. Je Dom, ma Dom je vse drugo. (...) Ma bi lahko tudi nardili. Ki mislem, da je bil prou ustanovljen za tu stvar. (...) Bi lahko blo malo več, ki u Zgoniki u resnici se dogaja dosti rob.

Med pozitivnimi elementi referenčnega območja je treba upoštevati geografsko lego na tržaškem Krasu, ki prebivalcem omogoča, da vsak dan uživajo v lepoti pokrajine. Življenje v stiku z naravo je zelo blagodejno za ostarele intervjuvance in jim pomaga pri ohranjanju vitalnosti.

OST 1: (...) Ja, se mi dopade narava, strašno. Zmji se mi je dopalo in se mi dopade še zdej. (...) Prou zares u naravi uživm, anka kadr pada dež ueneh (...), jaz sm šla prou z umbrelo in škuarnji in sm hudila pu gozdu. Sm prou uživla. In še dandanes uživam, kadr spumladi pride use uen, kadr jeseni pada listje, kadr kšn drugi reče: »Ka češ da me briga«, invece mene se mi dupade. Narava je narava.

OST 2: (...) Zatu ki tle videm, tle uoneh, naravo, skuzi uakno, živali vse sorti. Sem vidu tle na terasi, prou zadnji bot je blo, pr portunu je bla srna, ki je šla dol pu klanci pučasi. (...) Je zmeri živo in se mi dupade gledat vse, je trko teh ptičev, se videjo Alpe, zjtro ku je lepo sunce.

4.7 Ocena socialno-skrbstvenih storitev

V zvezi z odnosom intervjuvancev s socialno-skrbstveno službo je kot prvo treba poudariti, da ostareli slabo razlikujejo med socialno-skrbstvenim in zdravstvenim področjem, kot tudi med javnimi storitvami in socialnimi storitvami zasebnih ustanov; vse te storitve navadno istovetijo z "občinskimi storitvami".

Dodatni pomemben aspekt, ki smo ga zabeležili med nekaterimi intervjuji, je povezan s težnjo po iskanju pomoči pri socialno-skrbstveni službi le v primerih skrajne nujnosti, medtem ko si v "normalnih" okoliščinah ali rahlih težavah osebe same pomagajo. OST 4 poudarja, da se navadno sploh ne upošteva možnosti, da bi prosili za pomoč socialno-skrbstveno službo, razen v nepričakovanih primerih, zaradi katerih postane življenjsko stanje neznosno.

OST 1: Jaz vam bom po pravici povedla, da jaz sm ogromno delala, sm imela očeta bolanga pet let. Mama, ker je tata umrl, je imela kumej 62 let in je ostala depressa. Jaz nism šla niti ankrt nubenga prašt niti anga centesima. (...) Nikdar nubenga. (...) In še danes, rajši ku it prašat h občini: »Dejtemi«, bi rajši jela enkrat na dan, po pravici.(...)

OST 4: Ma a mi non xè neanche passà per la testa. Come posso dir. Perché quando che te ga quel grado de autosufficienza, (...) te se adatti ti solo, no? Perché se no te son de quei che xè arrampicatori. Mi no son, nemmeno mio mari. Ma quanto che te vien al punto che non ghe la fazo ... (...).

Po teh dveh uvodnih ugotovitvah lahko povemo, da so intervjuji pokazali, da ostareli pretežno pozitivno ocenjujejo dejavnosti socialno-skrbstvene službe, ki jih usklajuje Okraj 1.1. Posebej izpostavljajo razpoložljivost in usposobljenost posameznih socialnih delavcev pri pomoči uporabnikom, ki to potrebujejo.

OST 4: (*I: E con gli assistenti sociali la se ga trovato ben?*) Mi digo la verità, chi che me ga dado un aiuto per le carte, che xé andà la, che me ga anche imbustà a far la domanda (...). La signora XY [= *nome dell'assistente sociale*], cocola, gentile, educata. (...)

Oddaljenost sedeža Okraja 1.1 od stanovanja dveh intervjuvancev, ki živita v občini Zgonik, ne predstavlja velikih težav. Po mnenju OST 1 za ostarelo osebo z omejeno samostojnostjo ni pomembno, da je sedež fizično zlahka dostopen, temveč da je na razpolago telefonska pomoč.

OST 1: (*I: In se vam zdi malo daleč ku sedež, da če rabeste kej ud socialne službe, da moreste it du Sesljana?*) Ne, bašta, da... Če ne bi blo mojih, da če vsi bolniki ki so v naši občini ne bi imeli sojih sorodnikov, da bi lahko klicali eno številko (...). Tisto je res. Da bi nam pomagali na kašen način.

Iz nekaterih intervjujev je izšlo pomanjkanje informacij o razpoložljivih socialno-skrbstvenih storitvah, namenjenih ostarelim. Poleg tega intervjuvanci pretežno izjavljajo, da niso prejeli ali si niso ogledali nikakršnega informativnega prospekta o storitvah na obravnavanem območju.

OST 1: (*I: In na splošno misleste, da socialna služba vas dobro informira za tisto kar nudi? Vam niso nikuli poslali kej na dum?*) Ne, ne. Tisto ne, tisto bi lahko malčko več objavljali in tudi občina bi lahko, taku, malčko več objavlja, kaj se lahko. (...) Ja ja, lahko malo več tega. Te stvari je treba. (...) Bi lahko objavli, neznam vsake dva mesca, bi nam lhko rekli številke na katere lahko kličmo.

OST 5: (*I: Ve manda qualcosa a casa, anche, non so, qualche prospetto, qualche depliant sule varie attività?*) No, no.

OST 4: De depliant non go visto niente. (...)

Če preidemo na oceno posameznih storitev, je treba povedati, da štirje intervjuvanci od petih prejemajo finančno pomoč (izdano v obliki prispevkov za zdravljenje, prispevkov za individualne projekte za samostojno življenje ali prispevkov za premoščanje arhitektonskih pregrad). Pretežno izhaja, da vsi intervjuvanci cenijo trud, ki ga socialni delavci vlagajo v obveščanje ostarelih o možnostih finančne pomoči.

OST 4: A mi me ga da la man la XY [= *nome dell'assistente sociale*] a preparar le carte. La me ga aiutà. (...) XY, cocola, cocola. La guardi, xè stade lore [= *le assistenti sociali*] a forzarne a far una richiesta per l'invalidità. Perché iera cinque anni che mio marì iera ricoverà qua e l'assistente sociale me ga dito: » La fazi la domanda anche lei, no, signora?« (...) E dopo la vedo un altro giorno, la xè con la dottoressa. «Allora, la se ga deciso, la fa la domanda, sì o no?« »Non me interessa«, go dito. (...) E la dottoressa me guarda e disi: »Ma signora, ma la se rendi conto che la xè più malada lei che suo marì?« E me ga fatto far sta domanda, e me ga dà el 95% cento. (...) Che bisogna far delle carte, mi no savevo. E adeso che gavevo de far ste carte, no, allora gavemo telefonà se XY la vien e ghe da una man.

Med prošnjami za finančno pomoč je opaziti problematični aspekt, ki smo ga že zabeležili - težavo intervjuvancev s trajnimi funkcionalnimi ovirami pri vzdrževanju stroškov za zasebne družinske pomočnike. OST 2 se sprašuje, ali mu socialno-skrbstvena služba lahko dodeli specifični prispevek za kritje teh stroškov.

OST 2: (...) Če bi blo moč kašn prispevek, taku, če več naprej bom mogu vzet kašno [= *oskrbnico na domu*] 24 ur na 24, takrat bom mogu naprout, da bo vse u redi z vsem, ne pa taku, po žlahti. Prou vpisat in vse (...). Znam, da obstaja an prispevek, da praktično bi se lahko rešlo, kar ki se plača Inps na primer, 100 eurov na mesec, da tisto pomaga občina, plača uana. (...)

V zvezi z oceno službe za oskrbo na domu navajamo dve različni izkušnji. Prva zadeva primer OST 1, ki je pretežno zadovoljna s storitvijo osebne nege, ki se je poslužuje. Delavke za posege na domu so usposobljene tako z vidika sposobnosti nudenja pomoči ostarelim kot glede njihovih sposobnosti za vzpostavljjanje odnosov. Poleg tega intervjuvanka ceni možnost pogovora z delavkami v maternem jeziku, ki je v tem primeru slovenščina. Tudi o pogostosti obiskov na domu meni, da je zadostna.

OST 1: Enkrat na teden prideju okopat (...) z Nabržine. So zelo prijazne, zelo dobre in, ku bi rekla, veselga značaja da prou človek je lahko zadovoljen kadr pridejo u hišo. (...) V dveh so (...), Slovenke so, ne, ena je Italjanka. (...) Ne ne, če ne drgači so Slovenke in so po pravici zelo prijazne, zelo vljudne, prou lepu. Ne morem rečt neč slabga, bohvari če bi rekla. (**I:** *In vam gre prou enkrat na teden, ne bi rabla več?*) Ne, ne več. Tanto ne delm. (...) Zdej sm kuntenta, da pridejo enkrat na teden.

V primeru OST 2 pa obratno izhaja, da služba za oskrbo na domu, ki jo nudi Okraj 1.1, ne zadostuje vsem potrebam uporabnika s funkcionalnimi ovirami. Že prej smo omenili, da bi ta oseba potrebovala pomoč med prvimi urami v dnevu, hkrati pa tudi pogostejše obiske. Dodatni element, ki ga je treba poudariti, je povezan s težavami zaradi morebitnih odsotnosti delavk za posege na domu ob dogovorjenih dnevih in urnikih, predvsem ko se to pripeti brez predhodnega obvestila.

OST 2: (...) Jst bi rabu pomoč zjutro ob sedmih. Ob sedmih, ker rabem zjutro za moje potrebe. In me moreš prevažat z dvigalem skuz na voziček, z vozička na školjko... (*I: Ma poslušate, in ste poskusu uprašt kej občinske, če bi pršli zjutro morda?*) Ja. Ob tisti uri ne moreju. Začne ob 7:30. (...) Ki zdej občinske prideju dvakrat tedensko inšoma (...). Ja, malo je. (...) Samo umit, dvigneju in konc. Pole grejo proč, ne? In taku. (...) Ja, danes na primer niso pršli (...), niso nankr obvestili. Stavka... (*I: Tu je prvič?*) Ja, se je zgodilo, ma so mi telefonjrlji, ne? »Jutre ne bomo pršli«, in tku je ostala hči doma. (...) In je uana rešla situacijo.

Zaradi slabe mobilnosti po območju, povezane s slabimi zdravstvenimi razmerami ostarelih občanov, je služba za prevoze Okraja 1.1 zelo pomembna storitev in dejansko jo štirje intervjuvanci od petih redno uporabljajo. Z organizacijo storitve so pretežno zadovoljni, kot tudi z razpoložljivostjo oseb, zadolženih za prevoz.

OST 5: (...) [*Mia moglie*] non la cammina più de tanto e la devi andar con quei del volontariato (...). O uno o l'altro, xè una signora, due signore, tre signore. (...) Noi ghe telefonemo a sta signora, (...) un giorno prima, sì, che dopo magari lore (...) i ga zà la lista de far (...). Quando non pol una, la vien l'altra. (*I: E non xe mai sta qualche tipo de problema, nel senso che non la poteva venir o non xè veniudi?*) No. I xè veniudi. (*I: Sempre disponibili i ragazzi, sì? Ve trovè ben, ciacolè?*) Sì, hehe, ogni tanto...

OST 3: (...) Ogni mercoledì de mattina ghe telefono e i va a farne la spesa. Ghe dago il biglietto de cinquanta lire, per far la spesa e me porta. (...) E se go bisogno de andar a Trieste, bisogna che avviso tre giorni prima. (...) Da Trieste viene uno (...), mi porta dai sindacati, me porta dove che voio. E no pago niente.

Kljub temu smo zabeležili primer osebe, ki je izrazito kritična do službe za prevoz. OST 4 meni, da se je kakovost storitve poslabšala po spremembah v vodstvu zadruga, ki ima konvencijo za to storitev. Ob pričakovanju izboljšanja storitve intervjuvanka predlaga, da bi se uporabnike prosilo za fiksno plačilo, ki bi omogočilo bolj učinkovito organizacijo službe.

OST 4: (...) Prima la direttrice iera in gamba, la ga mandà delle brave. (...). Perché xe cambià la direttrice e nessun se trovava più ben. (...) Allora me son arabiada e son andata dal sindaco. »Scusi«, ghe digo, » almeno una volta ogni tanto, go dito, che i me porti ad una spesa ragionevole. (...) »Ma mi non posso intervenir«. Go dito: »Ma e cosa devo far?« Dopo el ga telefonà all'assistente sociale, el me ga dito che la me ciamerà e infatti la me ga ciamà e due volte i xè veniudi. La terza volta gavevo il controllo della macchinetta (...) a Trieste. (...) Allora la me ga telefonado. E me disi: »Sì, ma la guardi, la devi avvisar due, tre giorni prima.« »Beh«, ghe go dito, »quando in ottobre i me dà l'appuntamento, mi ghe dirò«. Dieci giorni prima [*avevo chiamato l'assistente sociale*]. El giorno avanti ghe telefono: »Ma se ricorda no, che domani go quel...?« »No, signora«, la disi, »non posso mandarghe nessun«. Son andà dal sindaco (...). Ghe go dito: »Ma signor presidente, perché non la fa una cosa che saria cussì logica? Xè tante vecie«, go dito, »tuti gavemo una pension, grande o picia«. E go dito: »Cinquanta euro, no? E gavessimo un servizio. Non xè una roba logica?«

OST 3 se pritožuje, ker ne more uporabljati službe za prevoze med večernimi urami, saj tega sedanji urniki službe ne predvidevajo, zato mora intervjuvanec uporabljati storitve zasebnih prevoznikov.

OST 3: (...) Un italiano della bassa mi porta a casa con la macchina, ghe dago due lire che si beve due caffè. E me porta fin qua. Sì, il volontariato xè chiuso alle sei e mezza, sette. I volontari sta tutti a casa. Xè tutto chiuso.

OST 2 je nasprotno zadovoljen in izraža zanimanje za pobudo Okraja 1.1 za spremljanje funkcionalno oviranih oseb na krajše izlete po območju. Storitve bi lahko ustrezala potrebam ostarelih po medsebojnem druženju in po preživljanju časa v naravi, hkrati pa bi omogočila družinskim članom, da si privoščijo malo počitka.

OST 2: Zdej boju pršli, drugi tedn, pride ta gospa XY [= *ime socialne delavke*] in se bomo zmenli za ankrt na teden popodan, da bi šli, da bi lahko šou uen z autom, bi me peljali ne? Tu zastunj, tu organizira občina. (...) Ja, tu bomo vidli ku je. Da bu pršla ena oseba, ki poznam, taku za družbu. (...) Pride sem in pole me pelje u kašn krej. (...) Ma magari na an sladoled. Za ne živet prou zmjri tle nutre. (...) It uen zdej ka bu lepo ureme, lohko ja. (...) Tu je neki nouga, taku je danes pu telefoni povelja. (...) In je rekla, da uani greju po hišah, ki su v moji situaciji in pole, da bo organizirala, da bo ena oseba stalno z nami, bo imela cel teden službo. Da bo z autom in bo peljala ukuli. V tem slučaju lahko hči, lahko gre malo počivat, al gre uen, tudi kupit kej.

Tudi mnenja o dostavi obrokov na dom se razlikujejo. Nekateri uporabniki so zelo zadovoljni s količino in kakovostjo prejetih obrokov, kot tudi s skupnim stroškom za to storitev.

OST 5: Il pranzo i porta dalla casa de riposo. (...) Bel, caldo, tutto. (...) Bon e anche abbondante. (...) Se paga anche poco, disemo, perché (...) con un pranzo magnemo in due. (...) Cinque euro e qualcosa.

Po drugi strani nekateri izražajo negativna mnenja predvsem v zvezi s kakovostjo obrokov in pomanjkljivo raznolikostjo dnevnih menijev. Zaradi tega so se nekateri intervjuvanci odrekli tej storitvi. Njihove ocene pa se nanašajo bolj na preteklo obdobje kot na današnjo ponudbo.

OST 3: Me portava dieci giorni dalla casa de riposo. Non mangio più. In dieci giorni ho mangiato due cucchiai. (...) Non è condito. Non è salato. (...) Perché dovevo pagar, non me ricordo quanto. (...) Son andà a parlar con la signora: »Signora, non portatemi più da mangiare a me.« (...) Non mi piace.

OST 4: (...). I mandava sempre minestra, sempre minestra, ogni giorno minestra (...) Iera sai bona la carne. Ma iero stufa de maniar sempre quella. (**I:** *Qualche anno fa, questo?*) No, xè tanti anni, sarà tre.

Slabo zdravstveno stanje in pomanjkljiva samostojnost preprečujeta intervjuvancem udeležbo na večdnevni počitniških izletih. Čeprav so ti izleti namenjeni prav socializaciji, oddihu in rehabilitaciji, so po mnenju intervjuvancev prezahtevni za njihove razmere. Intervjuvanci bi se teh pobud z veseljem udeležili, vendar se potem odrečejo, najverjetneje zato, ker nočejo biti v "nadlego" organizatorjem in drugim udeležencem.

OST 2: (...) Ja, sem čitu tam ki grejo, ma kam čem jet jaz z vozičkom? In pole za jet na stranišče, ni moč. Zame bi blo preveč težavno, samo se preblacet. Jaz ne morm se oblečt taku, lahko stavem eno majico, eno srajco, ma drgače morm it na posteljo, je težko. Bi rad šel ja. (...)

Zdravstvene razmere očitno preprečujejo tudi udeležbo na krajših izletih, ki jih prireja Okraj 1.1; OST 5 pa ima o enem izletu lep spomin:

OST 5: No, semo andai sto anno, l'ano scorso, per la prima volta, (...) in gita a Bled e dopo, dopo iera quattro gite. Una a Bled, dove semo andadi noi, dopo iera a Lubiana, dopo iera a Padova, e dopo iera a Graz, in Austria. Semo andadi in una, perché noi, a caminar semo difficili. (...) Quindi semo andai solo quella volta, a Bled. Bel, in coriera. Mi son andà sul lago (...) e dopo son andà su nella ciesa, invece ela [= *la moglie*] non podeva caminar, e la xe restada là, con le altre signore, insoma. (**I:** *E chi ga organizzà?*) Eeh, il Comun. (...) Dopo non semo andai più, perché appunto, caminar più de tanto no se pol.

5. PODROČJE FUNKCIONALNO OVIRANIH OSEB

Druga obravnavana ciljna skupina zajema pet intervjuvancev z različnimi anagrafskimi značilnostmi, ki imajo znatne težave, povezane s funkcionalnimi ovirami. Spodaj so predstavljeni profili intervjuvancev.

FOO 1 je polnoletno dekle, ki je vpisana v prvi letnik na univerzi in ima prebivališče v zaselku občine Devin Nabrežina, kjer živi s starši in mlajšo sestro. Zaradi malformacije, ki jo je prizadela ob prezgodnjem rojstvu, ima dekle hude težave s hojo. Zaradi tega ji pomagata dve vzgojiteljici, s katerima preživlja svoj prosti čas.

FOO 2 je mlajši, slovensko govoreči moški, s prebivališčem v občini Devin Nabrežina. Med služenjem vojske je utrpel poškodbo, zaradi katere je ostal paraliziran od pasu navzdol. Intervjuvanec s težavo premika zgornje ude in ima omejeno samostojnost, zato mu pomagata dve socialni pomočnici, ki se izmenjujeta.

Tudi **FOO 3** je dokaj mlad gospod slovenskega jezika, ki živi v zaselku občine Zgonik. Po avtomobilski nesreči je ostal paraplegik. Danes živi sam in je dokaj samostojen, saj med drugim tudi vozi avtomobil.

FOO 4 je najstarejši intervjuvanec obravnavane ciljne skupine, vdovec, ki živi sam v občini Repentabor. Štiri leta je na invalidskem vozičku, saj so mu amputirali nogo po nesreči na delovnem mestu, zaradi česar je postal civilni invalid. Tudi FOO 4 je pripadnik slovenske narodne skupnosti, ima veliko prijateljev in ljubi družbo.

FOO 5 je najmlajši intervjuvanec, še ne polnoleten, ki obiskuje višjo šolo v Trstu. Ker je paraplegik, mu med šolskimi urami pomagata dva vzgojitelja. FOO 5 živi s starši v hiši v zaselku občine Zgonik.

5.1 Stanovanjske razmere

Vsi intervjuvanci skupine funkcionalno oviranih oseb živijo v hiši, ki jo imajo v lasti. Samo en osebek si je lahko sam pripravil načrt prostorov in pohištva v stanovanju glede na svoje potrebe; dva sta spremembe uvedla po nesreči, zaradi katere sta postala invalida. Spremembe vključujejo novo ureditev prostorov, povečanje kopalnice, namestitve dvigal in druge posege za premoščanje arhitektonskih pregrad. Te spremembe intervjuvanci pretežno ocenjujejo pozitivno.

FOO 3: *(I: In koliko let od tega ste nardili to dvigalo, ta popravila?) Kadr sem pršu domu z bolnice, od leta 1990. Leta 1990 smo napravli dvigalo, kopalnicu bolj veliko, smo menjali WC. (...) Tiste spremembe, ki smo napravli so prou, rečmo da za moje probleme, za tisto kar mi rabe, je prou. Ni problemov za it u kopalnico, za it u kambro, ni problemov. (...)*

FOO 4: Nobenih *[težav v hiši]*. Prou nobenih. *(I: Ste si tudi organiziral tako prostor, da vam je nekako vse malo bolj komot?)* Ja, komot. (...) S kraja smo nardili kar smo. Je šlo. Pole je blo treba delo novo za vode, za stranišče. Prpelt vodo u kuhinjo in taku. *(I: Vi mislite, da je recimo ta, ta hiša dovolj prostorna, velika, dovolj tako za vaše potrebe?)*(...) Ma, zdej nobena. Nobena *[težava]*.

Nihče med intervjuvanci ne izjavlja, da bi kdajkoli prejel finančne prispevke za spremembe v stanovanju.

Pretežno izhaja malo težav s stanovanjskimi prostori. V enem primeru intervjuvar poudarja prisotnost stopnice nasproti stanovanjske stavbe, ki ovira dostop. V drugem primeru smo zabeležili nekatere težave pri gibanju po stanovanju, čeprav je te težave mogoče premostiti z izkušnjami in pomočjo staršev.

FOO 5: Sì, poi il bagno è anche un po' piccolo per me (...). Quando vado a lavarmi le mani o i denti, per farlo mi aggrappo al calorifero, dove mia mamma (...) di solito mette il ventilatore o lo scaldabagno, dove dovrebbe toccare la pedana della sedia, e quindi mi blocca per terra. Comunque dopo la sposto, riesco a girarmi e ad andare in camera mia. (...) I miei genitori mi riescono a mettere nella vasca (...). Però comunque ce la caviamo.(...) Ma a volte me la cavo anche da solo (...) per girarmi per tornare indietro non è che mi giro sulle ruote, ma mi aggrappo al calorifero, mi do una spinta un attimo indietro e bom... (...) Ci sono queste piccole difficoltà ma non è che siano tanto gravi.

V dveh primerih je očitna potreba po rednem obnavljanju stanovanja, ki bi lahko koristilo zdravju in kakovosti življenja intervjuvanca.

FOO 3: Samo je zmjra stara hiša, in bo treba tudi jo pupravt, ena restrukturacija kompletna. Zatu ke je stara hiša, napravljena brez fundamenta. Zatu ki pride du problemi de umidità. Zdej bi mogu pupravt celo hišu nazaj. Zatu ki če ne pole je problem.

Iz analize intervjujev izhaja, da funkcionalno ovirane osebe živijo v stanovanjih, ki so prirejena za njihove potrebe. Med intervjuji, ki smo jih izvedli pri njih doma, je intervjuvar vsekakor ugotovil večje težave, kot so jih intervjuvanci opisali.

5.2 Družinski odnosi

Skoraj vsi intervjuvanci so opisali družinske odnose pozitivno. Pogosto poudarjajo razpoložljivost sorodnikov pri zadovoljevanju potreb in želja funkcionalno ovirane osebe.

FOO 5: Bene, bene. (...) Sì, sì, sì. Se ho bisogno di aiuto per muovermi, [*i miei genitori*] son sempre là ad aiutarmi (...)

FOO 2: (...) Ma, dobri, ja, morem reč. (...) Pridejo tudi vsaki dan pomagat, če je. Pridejo, pridejo, pomagat pridejo.

Samo dva najmlajša intervjuvanca še živita s starši. Pričevanje FOO 5 značilno opisuje pomen prisotnosti staršev v različnih trenutkih med dnem.

FOO 5: (*I: Dunque per il bagno ti aiuta tua mamma?*) Sì. Cioè, dopo dipende. Ma a volte me la cavo anche da solo (...) Sì [= *mia mamma mi aiuta*] per asciugarmi i capelli e comunque cerco di lavarmi un po' anch' io da solo, però dopo comunque mi sciacqua lei i capelli. (...) Per il ritorno [*dalla piscina verso casa*] mi viene mia mamma a prendere. (...) (*I: E chi vi accompagnava fino alla piscina?*) Eee, mia mamma, dopo stavo con gli educatori. (...) Eee mia mamma ci, mi porta giù [*in città*], per esempio se vogliamo andare al [*cinema*] Nazionale, mettiamo, di solito facevamo così, mia mamma mi porta giù in piazza della Borsa (...)

FOO 1 je dozdevno manj odvisna od staršev. Kljub težavam, povezanim s hojo, je dekle sposobno samostojnega premikanja in uporabe javnih prevozov.

FOO 1: Molto buoni. Sì, sì, molto buoni [= *i rapporti*]. (*I: Se hai bisogno loro ti aiutano?*) Altroché. Senza problemi. È reciproca la cosa.

Starši imajo vsekakor osrednjo vlogo tudi v življenju odraslih funkcionalno oviranih oseb. Čeprav FOO 2 pomagata dve socialni delavki, so starši vsekakor referenčna točka za pomoč v kateremkoli trenutku, tudi v primeru, da socialno-skrbstvena služba, ki jo intervjuvanec koristi, ne more nuditi pomoči.

FOO 2: Tu za tuš, za docio, bi mogli prit domiciliari od občine, ne, ma enkrat pridejo, enkrat ne pridejo, in pokliči mammo, in tateta, in tle čakš, intanto nardiš sam in... razumeš? (...) Pride ona [= *družinska zdravnica*], ja ja. (...). Oppur gremo mi tja in (...) me peljejo ti od Quercie, potem grem s starši.

Najstarejši intervjuvanec, vdovec, zelo samostojen pri upravljanju svojega življenja, ima dobre odnose s svojo edino hčerjo in ostalimi sorodniki. Predvsem hči pa nudi nego in pomoč, ki ju osebek potrebuje.

FOO 4: In hči, in hči mi pošlje hrano. (...) Ja pride par botou sem na teden. Al si telefoniramo kej. (...) (**I:** *in če rabiste, tako, koga vprašate, ponavadi?*) Ne, hči je. Me pelje ona, za vsako, al h zdravniki, na kontrolo, kamr me kliče.

FOO 4 je obdržal dobre odnose tudi z drugimi sorodniki, medtem ko se pri nekaterih intervjuvancih ti odnosi zdijo povsem odsotni.

FOO 2: Ma ja, imam še druge [sorodnike]. Parenti mal de denti, ne?

FOO 3: Ne, ne, sem sam. (...) Imam sorodnike u Praprotu, u Šempolaju, ma ni da imamo kontakte. (**I:** *Se ne slišite po telefonu?*) Ne, lahko se vidmo po cesti...

Odnosi med brati in sestrami so manj intenzivni v primerjavi z odnosi med starši in otroki.

FOO 1: (...). Non mi verrebbe mai in testa di chiederle usciamo io e te. No. Non sono proprio persona. Cioè, meglio che io ho il mio e lei ha il suo. Anche perché è giusto.

Obstajajo bratje in sestre, ki imajo raje odnos, v katerem se več stvari deli, tako da živijo skoraj v simbiozi. Drugi, ki so enako navezani eden na drugega, raje živijo ločeno in imajo vsak svoje prijatelje in zanimanja. Lahko bi predpostavljali, da se funkcionalno ovirane osebe čutijo bolj sproščene, če za pomoč ali bolj tesne odnose prosijo starše ali otroke, medtem ko se jim v odnosu do bratov/sester tovrstne prošnje zdijo manj umestne.

5.3 Zdravstveno stanje, samostojnost in oskrba

Razen v enem primeru se vsi intervjuvanci premikajo z invalidskim vozičkom. V vseh primerih so težave pri gibanju povezane s hojo. Na splošno je zdravstveno stanje intervjuvancev kronično. Kljub številnim problemom, zaradi svojega stanja nihče ne doživlja posebno hudega položaja. Presenetilo nas je, da intervjuvanci niso izrazili posebnih pritožb.

Najstarejši intervjuvanec je v preteklosti utrpel nesrečo na delu, zaradi česar je invalid za 50%. Pred petimi leti so mu amputirali nogo in od tedaj uporablja invalidski voziček. Njegov glavni problem je slab krvni obtok v udih, zaradi česar bi lahko bilo v prihodnosti potrebno amputirati tudi drugo nogo. Vendar FOO 4 kaže izredno močno osebnost: minimizacija težav in ironija sta načina, s katerima kljubuje svojemu položaju.

FOO 4: (*I: Najvažnejše težave, zdravstvene, katere so?*) So noge. Cirkulacija. Drgači je prou. Ku je reku uni, ki je prašu unga: kaku stojiš? Motor je dober, ma kolesa so slabe. Ha! [*smeh*] (...). Me boli noga, ki nimam neč, veš. Sem bil u bolnici, je pršla duhtrca in mi je tu povedla. In je rekla: mal de gamba che non xè più. (*I: To vas precej moti?*) Ne ne. Ni take reči, nej dosti.

Tudi v ostalih intervjujih je očitna težnja k minimizaciji svojega zdravstvenega stanja. Značilen je primer FOO 5, paraplegika od rojstva, ki opisuje svoje stanje, kot bi to lahko naredil njegov vrstnik brez funkcionalnih ovir.

FOO 2: Ja dobro. Malo sm, tako, bisogna star attento, pian, inšoma...

FOO 3: Rečmo, da imam tablete, ki vzamem od rehabilitacije du zdej. In mi pomaga, da nimam trko bolečine. (...) Noge, ja, me boliju. Drgače ne, grem k zdravniku za influenco, kašen problem, ki ni vezan na to.

FOO 5: Ma penso che siano nella norma, non è che, forse sono un po' ingrassato, forse dovrei un po' dimagrire, perché sono un buongustaio, però (...). Poi comunque, beh, credo di essere in forma. A parte un po' di brufoli sul viso, vabbè, è l'età. Poi devo anche incominciare a farmi la barba (...). (*I: E dunque hai qualche dolore, qualche volta, qualche fastidio?*) A volte mi fa male la gamba, perché tre anni fa mi sono operato all'anca, ho ancora un pezzo di ferro qua dentro, però. (...) No, mi hanno operato, perché l'anca stava uscendo fuori dalla sua sede. Perché non è che è insopportabile, però un po' fa male. (...)

FOO 1 opisuje nekatere sekundarne težave, povezane s funkcionalnimi ovirami: močne bolečine v hrbtu, zaradi česar ne more prehoditi dolgih razdalj.

FOO 1: Però, da un paio d'anni, se cammino troppo, siccome ho questo modo di camminare a dindolo, diciamo (...) E ho problemi di mal di schiena. E quindi devo stare un po' attenta. Invece, piuttosto di camminare tanto, piuttosto vado in piscina o faccio qualsiasi altro tipo di movimento, basta che non cammino tanto. (...) Difatti, quand'ero piccola andavo sempre in giro sui rifugi per montagna, di qua e di là, adesso non posso far più niente purtroppo.

Vsak intervjuvanec redno obišče specialista za rutinske preglede, povezane z zdravstvenim stanjem. Specialistični pregledi potekajo zunaj območja, ki je predmet raziskave. Intervjuvanci ocenjujejo zdravstvene storitve na pokrajinski ali deželni ravni pretežno pozitivno.

FOO 3: (...) Dvakrat na leto, delam check-up, rečmo kontrola, kri, srce. (...) U bolnico u Videm, ki pole je tudi športni check-up, zatu ki enkrat na leto imaš visito sportivo (...) Ja ja, dobro, So tudi specializirani s športnimi invalidi, specialnost samo za invalide, na vozičkih. (...) Ja, ni problemov. Sej je dobro organizirano, je, distretto je. (...) Ne, jaz hodm enkrat na leto u Spilimbergo, ki je an center za paraplegike, ki greš delat terapijo, masaže in take reči. (...)

FOO 1: Ma sì, quelle del fisiatra, no? Siccome ho questo piccolo problemino, allora ogni tanto devo... (...). Ma, una volta all'anno. Dipende. Perché se sto, cioè, siccome adesso che non sto bene di schiena, ma adesso andrò dopodomani, per esempio, e quindi posso chiamarlo in qualsiasi momento che mi prende appuntamento. Però, di solito, se proprio sto bene, non ho problemi, vado una volta all'anno, giusto per farmi consigliare, darmi due dritte, insomma.(...) È proprio, è una visita di routine, ecco.

Družinskega zdravnika intervjuvanci pokličejo za predpisovanje zdravil, v primeru težav, ki niso povezane s funkcionalnimi ovirami. V dveh primerih, pri katerih je stopnja samostojnosti najnižja, intervjuvanca poudarjata razpoložljivost splošnih zdravnikov za preglede na domu.

FOO 4: A, ji telefoniram. Je ženska (...) s Kontovela. (...) Ji telefoniram, pride ona.

FOO 2: Eh, kadar je potreba. Ma imam eno pridno doktorco .(...) Pride ona, ja ja. Oppur gremo mi tja (...)

Bolj kot od anagrafskih značilnosti je stopnja samostojnosti odvisna od vrste diagnoze funkcionalnih ovir in od drugih dejavnikov, ki so bolj psihološkega značaja. Intervjuvanec z visoko stopnjo samostojnosti je FOO 3. Čeprav je na invalidskem vozičku, živi sam in njegovo življenje je primerljivo z življenjem vrstnika brez funkcionalnih ovir: pripravlja si obroke, skrbi za hišna opravila, gre po nakupih, srečuje se s prijatelji in z zaročenko. Edina pomoč, ki jo potrebuje in za katero poskrbi zasebno, je delo družinske pomočnice, ki skrbi za tedensko čiščenje doma.

FOO 3: Samo počiste, pole mi pomaga menjat ponjave na postelji. Tisto bolj, ki jaz sam ne morem, ki je preveč...

Presenetljiva je tudi samostojnost FOO 4. Čeprav so ostarele osebo prizadele funkcionalne ovire pred nedavnim, se ne pritožuje in kaže, da se je svojemu stanju prilagodil. Tudi njemu pomaga družinska pomočnica, ki vsaka dva dneva pripravi obroke in počisti stanovanje, poleg tega pa uporablja še službo za osebno nego Okraja 1.1.

FOO 4: Ona mi skuha tudi za drugi dan. In pole js se rangjrn sam. (*I: In potem vi si sam segrejeste?*) Ja. In ni problemou nobenih. (*I: In tudi zjutraj kavo si sam pripravite, al kakšno malenkost?*) Ja, za delt posteljo, skuht kafe, kafe ječmenov in tku naprej. (...)

FOO 1 je med intervjuvanci edina, ki lahko sama hodi. Ko se odpravi na predavanja na univerzo, uporablja javna prevozna sredstva. Ker so avtobusi v drugem delu poti bolj polni in

zato tvega, da bi padla, se je intervjuvanka odločila za koriščenje pomoči službe za spremljanje, ki jo organizira univerza.

V nekaterih primerih mora dekleta uporabljati palico, da obdrži ravnotežje. Čeprav dobro ve, kolikšno oporo nudi palica za samostojnost pri gibanju, se jo sramuje uporabljati.

FOO 1: Poi ho ... Perché erano già da anni che mi dicevano: »Dai! Il bastone ti rende indipendente!«. E mi ha aperto la pista. Ma un po' tutti mi dicevano, anche i miei genitori. Dopo, sì. Ho detto: »Ma no, mi vergogno«, cose così. E poi ho detto: »Bom, è l'unica cosa che mi può rendere veramente indipendente.« Mi sono autoconvinta e ho visto che riesco anche a andare sull'autobus senza problemi.

V odgovorih FOO 1 pogosto uporablja besedo "samostojnost". Zdi se, da je njen glavni cilj osamosvojitve od staršev.

FOO 2 prejema stalno pomoč dveh družinskih pomočnic, ki se izmenjujeta med 24 urami, in uporablja tudi službo za prevoz ter za oskrbo na domu za osebno nego. Kar intervjuvanka frustrira je dejstvo, da je odvisen od socialno-skrbstvenih storitev, ki so med drugim slabe, zato morajo vrzeli zapolnjevati njegovi starši. Čeprav ne živi več s starši, je FOO 2 še vedno dokaj odvisen od njih.

FOO 5 je deček z dokaj omejeno samostojnostjo, vendar z veliko motivacijo za osamosvojitve. Mama mu pomaga pri osebni negi in oblačenju, že nekaj časa pa hodi sam v posteljo. Ko se sreča s prijatelji s svojega območja, gre od doma samostojno in ostane zunaj tudi ves dan.

FOO 5: Sì, sì, sì. Se ho bisogno di aiuto di muovermi, [*i miei genitori*] son sempre là ad aiutarmi, poi cerco di essere il più autonomo possibile, anche quando voglio andare a letto da solo, i miei si preoccupano che mi faccia male. (...) Beh, per fare il bagno i miei genitori mi riescono a mettere nella vasca (**I:** *E poi ti da un po' una mano la mamma?*) Sì, per asciugarmi i capelli, e comunque cerco di lavarmi un po' anch'io da solo, però dopo comunque mi sciacqua lei i capelli...

Urjenje sposobnosti za samostojnost je pomemben cilj za osebe s funkcionalnimi ovirami. To bi lahko pripomoglo k temu, da postanejo manj odvisni od staršev in storitev, kar včasih doživljajo z določeno stopnjo frustriranosti.

5.4 Ekonomske in delovne razmere

Nihče med intervjuvanci se ne ukvarja z delom proti plačilu. FOO 5 obiskuje prvi letnik višje šole, druga mlada intervjuvanka, FOO 1, pa je vpisana v prvi letnik na univerzi. Najstarejši osebek prejema dve pokojnini, prvo za invalidnost in drugo za delo, ki ga je prej opravljal. FOO 4 izjavlja, da je delal "na črno" dolgo časa po nesreči in tako zaslužil, kolikor je potreboval za izgradnjo svoje hiše.

FOO 4: Pole sm se ponesreču, sm ostal invalid. In sm kej delu, ki sm touku kamne(...). Ja, samo s penzijo. Pole sm delu s kamenjem, lih tku. (...) O, takrat je blo dela, madonna. Prou, je deralo več cejta, jast sm zaslužu soude za nrdt hišo privatno. (...) Je duralo neki let, dosti je duralo.

Ostala dva intervjuvanca, FOO 2 in FOO 3, sta delala pred nesrečo, danes pa nimata nobene zaposlitve. Oba prejemata invalidnino. Samo prvi je izkoristil skrbstveno delovno štipendijo, medtem ko drugi nikoli ni delal, odkar je na invalidskem vozičku.

Izkušnja z delovno štipendijo je negativna. Delovnih ur je bilo po mnenju intervjuvanca veliko preveč glede na prejeto plačilo. Tudi pritiski različnih oseb, vpletenih v projekt (delodajalec, socialni delavci, zadruga) je bil premočan. Intervjuvanec bi poleg tega potreboval pomoč tudi na delovnem mestu, vendar mu ni bila dodeljena.

FOO 2: Ma sm delal, na aziendi sanitari.(...) Pole sm jmu malo problemou. (...) Ma s comupterjem sm delu, inserimento dati, do dva tedna od tega in pole sm pustu. (...) Sm pustu, šest let sm delu tam, in mi niso naprauli postazion za computer, ne? (...) Pole jast s temi vozači, pridejo ne pridejo, so se brigali za moje delo: »Deli, kaj delš?« »Kaj te briga, ne?« Pole je pršlo da morem bit na deli sam. (...) Ja, če imam kašno potrebo? E se me cago addosso ka nardim? (...) Petnajst gospodarjev. Ti od Quercie, assistenti sociali, dvestu eurou na mesc. (...) Ma bom. Ma plača me ne briga inšoma, grem, za pasat dve urci in... dve liri, ne? (...) Però la Quercia so kontroljrli, azienda sanitaria, servizio lavorativo, in assistenti sociali, ciò, štiri, pet oseb so kontroljrli. (...) Če grem dvakrat na teden, da si pasam dvej urci, inšoma, je dobro, pole da bom hodu vsaki dan, za dvesto eurou, postane dosti.

FOO 2 si v tem življenjskem trenutku želi dela samo zato, ker bi to bil eden od načinov za preživljanje prostega časa.

Iz odgovora FOO 3 se zdi, da ni nikdar resno razmišljal o iskanju dela. V svojih pripovedih izraža grenkobo zaradi delovnih obljub, ki niso bile uresničene. Po drugi strani pa se zdi, da se ni nikdar potrudil, da bi dobil kakršnokoli delo.

FOO 3: Po nesreči so mi pravli [= *znanci*]: »Ti bomo pomagali, da bomo nejdli kašno delo, da boš šel delat na pošto, al na občino«, pole sem počaku, da mi bojo rekli. Pole sem počaku, ma pole sem pustu, nisem delu. (**I:** *Ma ste tudi kdaj vprašal, se pozanimal, če obstajajo kašne možnosti?*) Resnično ne. (...) Mah, nisem imel eno preparazion, pole sem reku: »Pustimo stat«, če bo pršlo kej, va ben, če ne ne.

Mogoče tudi ni dovolj zunanjih spodbud, ki bi ga motivirale, da bi začel iskati oziroma si želel zaposlitve. Sam prizna, da nima nobene specifične izobrazbe in morebitna ponudba tečajev za poklicno izobraževanje bi ga lahko motivirala.

Vredno je poudariti, da oba mlada intervjuvanca ocenjujeta delo na zelo različen način v primerjavi s FOO 2 in FOO 3. Oba ne pojmujeta svojih funkcionalnih ovir kot razlog, zaradi katerega v prihodnosti ne bi mogla dobiti dela. Sploh ne mislita, da morda ne bosta nikdar delala in bosta živela le od pokojnine za funkcionalno ovirane osebe ali drugih vrst finančne pomoči. To bi lahko bilo odvisno od dejstva, da sta oba funkcionalno ovirana od rojstva: njuno stanje je torej "normalno", v tem položaju živita odkar sta se rodila. Kljub težavam nista doživela psihične in fizične travme zaradi nesreče in nista prehodila poti prilagajanja novemu položaju. Njune želje in upanja za prihodnost so zato precej podobne željam vrstnikov, ki nimajo težav.

5.5 Prijatelji in prosti čas

Dejavnosti v prostem času so delno povezane z možnostjo gibanja po območju. FOO 3, ki ima voziško dovoljenje, upravlja s svojim prostim časom popolnoma samostojno, podobno kot oseba brez zdravstvenih težav. Srečuje se s prijatelji, hodi na počitnice z zaročenko in igra v košarkarski ekipi za funkcionalno ovirane osebe v Gradišču ob Soči, kjer lahko vzpostavlja nove prijateljske vezi. Morda mu je prav možnost samostojnega gibanja s svojim avtomobilom, poleg njegove osebne odločnosti, omogočila, da se je lahko ukvarjal s tem športom. Glede na oddaljenost telovadnice od doma bi bilo težko hoditi na treninge, če bi mu pri tem morali vselej pomagati drugi, naj bodo sorodniki, prijatelji ali operaterji službe za prevoz Okraja 1.1.

FOO 2 ima omejeno mrežo odnosov in prijatelje srečuje izključno v baru v četrti. Ne omenja posebej poglobljenih odnosov, kot tudi ne želje po takih odnosih.

FOO 2: Jmn tle, kompanijo, normalno, ku vsak mulo. Pole vsak ima sojo družino in bom. Tuki u bar, kej spit. Ni porblemou, inšoma. (...) Mojih let. Ma ja, niso slabi. (...) (**I:** *Ma vi ste želel, tako, kakšen krat malo več družbe?*) Ne ne, sm jmu že drugo, sm bil mlad, prjatli (...). Prej sem jmu, sem jmu starše, razumeš. (**I:** *Kaj mislite o kašni pobudi za prosti čas? Kaj bi vas zanimalo?*) Ma ne, ma če grem u bar, tisto druženje in bašta.

Kljub nesreči, zaradi katere je postal invalid, si je FOO 4 uspel ustvariti mrežo prijateljev. Intervjuvanca prihajajo obiskat prijatelji in sorodniki, kaže zanimanje za sodelovanje pri kulturnih prireditvah in, ko je mogoče, se pridruži bivšim soigralcem, s katerimi je balinal. Po njegovih pripovedih je ljubljena in dobro sprejeta oseba. Kljub temu se je z leti njegovo zdravje poslabšalo in zato so mu morali amputirati nogo. Danes mora za ohranjanje prijateljskih odnosov prositi tretje osebe za pomoč s prevozi.

FOO 4: [*Ko sem prišel na obisk k društvu balincanja*] uni me je pozdravljal, uni mi je dajal roko (...). Je te [= *društvo*] u Briščk! Se igra u Portuale. (...) Grem vsake trko tom pogledat malo prjatle. (**I:** *In kdo vas pelje po navadi?*) Ja, hči.

Kadar je sam doma, FOO 4 ima urejeno življenje, ki poteka z manjšimi navadami, povezanimi z branjem *Primorskega dnevnika* in poslušanjem radijskih in televizijskih poročil. Iz analize njegovih odgovorov izhaja, da ne čuti potrebe po druženju, čeprav potrebuje pomoč za ohranjanje odnosov, ki si jih je ustvaril med življenjem.

FOO 1 je družabna oseba; zdi se, da nima težav pri navezovanju novih stikov na univerzi. Iz njenih besed je mogoče razumeti, da nima skupine vrstnikov, s katerimi bi se srečevala med prostim časom. Edina tesnejša vez je prijateljica, s katero je v stiku od obdobja višje šole. Kljub obveznostim in oddaljenosti od doma, ki omejujeta vzdrževanje tega prijateljstva, sta dekleti vsekakor vsak dan v telefonskem stiku.

FOO 1: Una migliore amica, di Monfalcone. (...) Ci vediamo tipo un tre volte al mese adesso, le cose son cambiate, però comunque ci sentiamo quasi ogni giorno per telefono, insomma. Sette giorni a settimana. (...) Qualsiasi novità che c'è, la so subito.

FOO 1 je med intervjuvanci edina, ki se včasih počuti osamljeno. To ne pomeni, da ostali tega nikdar ne občutijo, temveč da je dekle verjetno bolj samozavestno in se počuti dovolj sproščeno, da spregovori o tem.

FOO 1: (**I:** *Ti capita a volte di sentirti un po' sola?*) Qualche volta sì. Però dico: piuttosto meglio che mi metta a far qualcosa, allora trovo qualcosa da fare, magari qualcosa di insulso, cioè, faccio i pancake, così mi passa la malinconia.

Najmlajši intervjuvanec, FOO 5, zelo rad govori o trenutkih, ki jih preživlja s prijatelji, predvsem o sprehodih v naravi, na katere se navadno podajo, ko je toplo. Med največjimi težavami pri srečevanju s prijatelji je nedvomno pomanjkanje mobilnosti. Kot bomo videli pozneje, je to zelo pogosta težava med mladimi, ki prebivajo na tem območju, v tem primeru pa

je še hujša, ker FOO 5 nima dostopa do javnih prevozov. Zaradi tega je za odhajanje od doma popolnoma odvisen od staršev.

5.6 Odnos do območja

Intervjuvanci izražajo pretežno pozitivne ocene o območju, kjer živijo. Mnogi se prosto gibljejo z električnim invalidskim vozičkom in ne poudarjajo posebnih težav z uporabo vozička. Lahko bi pričakovali pritožbe v zvezi z ulicami, ki so v kraških vasicah ozke in nimajo ločenih pasov za pešce ali kolesarje, vendar intervjuvanci tega ne omenjajo niti tedaj, ko jih intervjuvar k temu spodbudi.

FOO 4: (*I: in recimo imate kakšen poseben problem, al težavo, ki je vezan tuki na življenje na vasi?*) Ne ne ne. (*I: Al če vam je kaj nerodno se vozit po teh cestah?*) Ne ne ne ne.

FOO 5: (*I: Ma comunque queste strade come sono per andare con la sedia elettrica?*) Beh, è tutto a posto, non è che ci sono barriere architettoniche (...) (*I: Ma se ci fossero state delle macchine?*) Alle sei di mattina passano dei camion, ma verso sera non passa più nessuno, tanto noi di solito attraversiamo la strada per andare dai miei amici, dove ci troviamo, non è che mi... (...) (*I: Comunque riesci ad arrangiarti per queste strade, non ti sembrano pericolose se passano delle macchine?*) No, poi sto sempre attento.

Če je za njihovo premikanje po cestah dovolj, da so zelo pozorne na avtomobile, pa osebe na invalidskem vozičku ne morejo premostiti nekaterih arhitektonskih pregrad. Obstoj teh pregrad povzroča veliko frustracijo pri enem intervjuvancu, predvsem če so te pregrade prisotne pred javnimi lokali ali bari, kjer oseba preživlja večji del svojega prostega časa.

FOO 2: (*I: In kateri so največji problemi, recimo?*) Be, če imam za jt u kašn bar, ko so stopnice. (*I: In potem, kako torej, vprašate če vas kdo stavi tisto 'pedano' ali...?*) Vprašm, ma ne stavijo zmjri. Ja, (...) je kašn, ki ti tudi nardi in je kašn ki ne, razumeš? Tu je vse skep. Aden, dva, tam u Sesljanu so mi nardili, za jt nuter. (...)

Tudi zvonec na višini, ki je paraplegik ne more doseči, je arhitektonska pregrada. Prisotnost takega zvonca namreč osebi na vozičku preprečuje, da bi prosto vstopil v nekatera poslopja. Razočaranje je še večje, ker je eno izmed teh poslopij dom za ostarele v občinski lasti, v katerega so sprejeli babico intervjuvanca in ker prošnja po premestitvi zvonca ni bila upoštevana.

FOO 2: Zdej ki sm bil tle v casa de riposo, je bil campanel, zvonc, in pole so me uzdignli gor. Pole sm vprašu če mi ga stavijo dol, da ne morejo, da nimjo soudou. (...) Je občinska ta casa di riposo, ni privatna!

Odnosi s sosedi so prijateljski ali vsaj dobri. V nadaljevanju je navedena opomba intervjuvanca, ki živi v vasi in lahko za določene potrebe prosi za pomoč sovaščanov.

FOO 4: (*I: torej recimo, da če imate kakšno potrebo, kaj, lahko nekoga tudi pokličete?*) Ja, so vsi doma. Ja, tuki blizek. Kadr sem bil jast u bolnici je pršla ena žena in XY, ki je pomagou nost drva in vse tu.

Samo en intervjuvanec bi rad imel manj tesne odnose s sosedi.

FOO 2: Malo problemou tudi za tisto, s temi [*sosedi*] zgoraj, ma če ne drugo ni... (*I: In če ste kdaj potreboval kakšno pomoč od koga?*) Vprašáš menj ko moreš. Pole so vsi stari...

FOO 2 je imel tudi težave z vključitvijo v novo okolje, ko se je pred desetimi leti odločil, da se bo preselil v novo hišo brez staršev. Na začetku se ni počutil varnega, ker se je bal nekaterih oseb z vasi, ki so ga nadlegovale.

FOO 2: Ljudi te gledajo, ne znaš kaj delajo, u kašnm kraji po hiši, uuu. (...) Ena je krala, ena je bla alcolizzata...

Na odgovor o občutku varnosti so vsi intervjuvanci izrazili manjše skrbi zaradi ropov, o katerih so pisali krajevni mediji v obdobju, ko smo izvajali intervjuje. Dva odrasla s funkcionalnimi ovirami, ki živita sama, brez sorodnikov ali družinskih pomočnic, se zavedata, da sta šibkejša od drugih v primeru napada ali ropa. Hkrati pa menita, da bi se lahko tatovi zaradi lokacije hiše sredi vasi odpovedali svojim nameram, sami pa bi lahko v primeru nevarnosti prosili za pomoč sosede.

FOO 4: Jast sm na vozičke in bašta da pride adn te malo oškrmatne, ti da eno po glavi. In greš u nezavest, če ne drugo. In se ne moreš zanest, ne. (...) Sm tuki na enem punti skoraj ki je malo... preveč na, na jasnem, ne ?

FOO 3: Pole tle si bolj siguren ka so hiše bolj blizi. Ni ena hiša tle, druga 50 metrov, tretja 100. Zatu, če se zgodi kej, eden tudi začne kričat, delat kej, in tisti ka pridejo blizek čujejo, lahko ti pridejo pumagat. Tu je malo bolj sigurno, eko. Pole ja, sigurno anka pomisleš: »Ma če prideju, ka napraveš?«.

Javna prevozna sredstva so problem za vse ciljne skupine, vključene v raziskavo. Povezave med vasmi in sosednimi mestnimi središči so pogosto pomanjkljive. Za osebe na invalidskem vozičku je uporaba avtobusov težavna, če ne nemogoča. Problem ne obstaja le na območju, ki smo ga preučevali, temveč v vsej tržaški pokrajini.

FOO 5: Beh, diciamo che in questi autobus è un po' un'impresa. (...) Ti faccio un esempio. La mia scuola delle medie dovevamo andare in gita alla Risiera di San Sabba e avevamo preso un autobus con la pedana e o ci sono gli autisti che non la sanno far funzionare, o non erano le chiavi giuste, o là non funzionava, o la pedana non c'era. Diciamo che può capitare di tutto.

Edina oseba, ki izjavlja, da redno uporablja avtobus, je FOO 1, ki pa se poslužuje tudi službe za prevoze, ki jo usklajuje tržaška univerza. Vsako jutro čaka intervjuvanko v središču Trsta en študent in jo spremi z avtobusom do univerze. Zaradi težav z ravnotežjem se FOO 1 včasih počuti negotova.

FOO 1: [*L'autobus*] è pieno, pieno, pieno, pieno di gente. E quindi, se, siccome io rischio di cadere tante volte, allora per sicurezza, ma forse è più un fatto psicologico che non fisico, no (...) è più un fatto di sicurezza, ecco. Come se fosse il bastone.

Edina možnost za gibanje po območju za kogar ne vozi avtomobila ali ne more stopiti na avtobus je torej ta, da prosijo za pomoč tretje osebe: prijatelje, sorodnike, sosede itd. Samo en intervjuvanec se poslužuje službe za prevoz, ki jo usklajuje Okraj 1.1, medtem ko mlado dekle organizira svoje prevoze v okviru službe za pomoč osebi.

Težave, povezane z mobilnostjo, funkcionalno oviranim osebam preprečujejo, da bi preživljali prijetne trenutke na prostem, vzpostavljali nova prijateljstva in obdržali obstoječa. Ni naključje, da je med potrebami, ki so jih nekateri intervjuvanci navedli, prav rešitev problema prevozov: potrebovali bi spremljanje k morju poleti, želeli bi hoditi od doma med večernimi urami, obiskovati stare prijatelje itd.

En intervjuvanec je socialno-skrbstveno službo svoje občine skušal prositi, če bi ga lahko spremljali k morju poleti. Njegovo prošnjo so uslišali, vendar je bila služba za prevoz neustrezna zaradi nizke stopnje profesionalnosti zadolženega osebja.

FOO 2: Ta tle [*oseba zadolžena za prevoz*]: »je fadiga«, »me boli koleno«, tle uno. (...) Bom bom, sem reku. Ustanemo doma. Ti ka rečeš? (...) Da imam za jt h murju, da eden ti fuca zad, ti pasa voja... al ne?

Intervjuvar je s težavo prejel odgovore na vprašanja o potrebah, povezanih s stanjem intervjuvancev, in o potrebah, povezanih z območjem. Za tako obnašanje funkcionalno oviranih intervjuvancev obstajata dve možni razlagi (ali celo več). Po eni strani so morda te osebe dokaj zadovoljne s trenutnim stanjem: težave obstajajo, vendar se konec koncev intervjuvanci zdijo sposobni prilagoditve. Po drugi strani je mogoče, da so jih redki v njihovem življenju kdaj vprašali za mnenje v zvezi s tem, zato je za nekatere intervjuvance težko izraziti svoje potrebe.

V vsakem primeru so intervjuvanci ponudili nekaj zanimivih predlogov; od teh so nekateri povezani z življenjem posameznika, drugi pa splošnejši, ki bi bili v korist tudi drugim osebam.

FOO 3 na primer predlaga ustanovitev centra za fizioterapijo za paraplegike, ki bi ga upravljala občina, ali razpoložljivost fizioterapevta enkrat tedensko. FOO 3 in FOO 2 se morata trenutno enkrat na leto peljati v center za fizioterapijo v Spilimbergu. Čeprav menita, da so storitve, ki jih prejmeta v tem centru, dobre, bi intervjuvanca potrebovala pogostejšo terapijo.

FOO 3: Eko, tu bi blo dobro. Telovadnica za fizioterapijo. Tu če bi blo tle, da bi napravla občina dvakrat na teden, je zadosti zame. Dvakrat na teden za eno urco za fizioterapijo bi blo dobro. (...) Jaz hodm enkrat na leto u Spilimbergo, ki je an center za paraplegike, ki greš delat terapio, masaže in take reči. Samo da je enkrat na leto, in je malo, (...) ne rabe neč. (...) Ja, enkrat je blo na občini, je bla ena terapist, ki si šel enkrat na teden, eno urco, in ti je napravla fisioterapio. U Borgu San Mauro. (...) Ma če bi dala občina terapeuta za dvakrat na teden eno urco, bi blo dobro.

Predlog FOO 1 zadeva odprtje središča za druženje mladih. Intervjuvanka je edina, ki priznava, da se včasih počuti samo, poleg tega pa omenja, da mora vselej spraševati starše, naj jo spremijo v prostore, kjer bi lahko srečevala prijatelje. Središče za mlade v njenem zaselku bi lahko bila rešitev za nekatere njene težave.

FOO 1: Un centro dove si organizzano non so, uscite, dove i giovani si possono incontrare per socializzare, e per organizzare cose belle e utili, e possono comunque servire sia nel bagaglio culturale, che personale, e nei rapporti sociali e queste cose qua. (...) Cioè, a me piacerebbe tantissimo. Piuttosto che star a casa, tipo non so. Domenica pomeriggio che sto sempre a casa. (...) Andare, non so magari, in un, in una stanzetta con qualcuno, per esempio, ma non so, andare a far qualche gioco da tavola o cose del genere comunque è uno svago, insomma. (...) C'era una volta, ma anni fa, quando i miei erano giovani. (...) Praticamente, col fatto che c'era questa possibilità qua, loro non erano mai a casa durante la giornata. (...) I compiti li facevano là, i giochi di squadra li facevano là, facevano tutto là, tornavano a casa alla sera, no?

Iz analize intervjujev izhaja pasivnost nekaterih intervjuvancev, ki s težavo izražajo svoje potrebe. Hkrati smo zabeležili tudi določeno sposobnost za prilagajanje svojem stanju in sposobnost "skrbeti zase" v primeru različnih težav, ki jih srečujejo vsak dan.

5.7 Ocena socialno-skrbstvenih storitev

Ocene intervjuvancev o socialno-skrbstvenih storitvah so delno že predstavljene v prejšnjih poglavjih. V tem poglavju bomo bolj dosledno opisali stopnjo zadovoljstva z delovanjem Okraja 1.1 ter predstavili morebitne pomanjkljivosti in nekaj zanimivih predlogov.

Vsi intervjuvanci izjavljajo, da so imeli najmanj en stik s socialno-skrbstveno službo. Odnose s socialnimi delavkami opisujejo na različne načine. FOO 2 na primer ocenjuje njihovo sposobnost in razpoložljivost do poslušanja uporabnika kot "nezadostno". FOO 1 se nasprotno zdi zadovoljna z odnosom s socialnimi delavkami in s pozornostjo, ki je je deležna:

FOO 1: C'è la signora XY [= *nome dell'assistente sociale*], più l'altra ragazza che mette a disposizione gli educatori, si fa la riunione e si decide il piano della stagione, insomma. (...) Fanno il piano, io gli richiedo le ore che in teoria mi potrebbero servire e loro vedono le disponibilità che hanno e in base a quello cercano di compensare, insomma, la mia richiesta con la loro. È un servizio molto buono, mi trovo molto bene.

Glavne potrebe so pogosto povezane s pomanjkanjem informacij o pravicah, ki jih lahko zahtevajo funkcionalno ovirane osebe, predvsem o finančni podpori. Zdi se, da se intervjuvanci ne morejo zanesti na referenčne osebe, ki bi jih lahko prosili za to, kar potrebujejo. V nekaterih primerih izpostavljajo željo socialnih delavk, da bi pomagale, obenem pa tudi pomanjkljivost informacij, ki jih včasih nudijo. S tem v zvezi FOO 3 predlaga, da bi operaterji Okraja 1.1 stopili v stik z uporabniki, da bi jih seznanili z možnostmi in storitvami, ki so na razpolago.

FOO 3: Mah, morda bi blo bulše, da če oni poznajo mene, da bi blo morda bulše, da bi ta dipendente te puklala in ti rekla: »Poglej, je ta opportunità, te interesira? Napravemo tu domandu, da lahko ti damo 100 eurov na mesec, 150. Ti paše da ti napravmo tu domandu, ja ali ne?« (**I:** *Torej če bi oni imeli kakšno informacijo več, da bi vas potem obvestili?*) Obvestili, če te interesira ali ne, eko.

Samo dva intervjuvanca trenutno prejemata finančno podporo. FOO 1 razlaga, da starši periodično prejemajo povračilo dobršnega dela stroškov za potrebe dekleta. Tovrstni prispevek upoštevajo kot dobro pomoč. FOO 2 nasprotno ni zadovoljen z zneskom, ki ga prejema za kritje stroškov za družinske pomočnice. Prejeti znesek ni zadosten za celo plačo obeh operaterk.

Intervjuvanec predlaga zato višji prispevek za tovrstne stroške, kot tudi za plačevanje zasebnih prevoznih storitev.

Po smrti matere, s katero je živel, je FOO 3 za omejeno obdobje koristil pomoč pri domačem delu. Nenadoma je bila storitev prekinjena, pri tem pa uporabniku ni bilo jasno, zakaj so mu storitev sploh dodelili in zakaj so mu jo nenadoma ukinili. V istem obdobju je intervjuvanec uporabljal tudi storitev dostave obrokov na dom, o kateri ima le delno pozitivno mnenje. Po določenem obdobju se je namreč kakovost hrane znatno poslabšala, zato se je uporabnik odločil, da ne bo več naročal obrokov. Vsekakor preseneča, da se ni obrnil na odgovorne, da bi jih o tem obvestil. Tudi v tem primeru je bila komunikacija med stranema pomanjkljiva.

Dvema mladima intervjuvancema med šolskimi in popoldanskimi urami pomagata vsakemu dva vzgojitelja. V primeru mladoletnega intervjuvanca vzgojitelja delujeta v okviru pomoči pri šolski in izvenšolski vzgoji, ki jo upravlja Okraj 1.1. FOO 5 izraža pozitivna mnenja o teh operaterjih, še posebej o enem, s katerim je preživel večji del svojega otroštva. Pričevanje o njunem odnosu kaže, da je vzgojni projekt popolnoma uspel:

FOO 5: (...) Con un mio amico [= *l'educatore*], perché lo consideravo come... Eravamo molto legati, diciamo, mi ha visto crescere, perché siamo stati sette anni insieme. (...) E diciamo che è stata un po'dura quando è andato via. (...) Eh, lo vedevo quasi ogni giorno, d'estate, andavamo in giro a chiacchierare con i miei amici e lui non è che lega solo con me, ma anche con i miei amici ha un rapporto. Infatti, quando i miei compagni lo vedono, gli chiedono: »Ehi, come stai?« Cioè, è come se fosse uno un po' più grande, però... Non è che lo considerano come quello che mi aiuta, però anche come un vero amico. Almeno credo.

Univerzitetni študentki pri upravljanju s prostim časom pomagata dve vzgojiteljici. Ker je intervjuvanka polnoletna, individualni projekt poteka v okviru službe za osebno pomoč. V svojem pričevanju razlaga, da ima dober odnos z vzgojiteljicama:

FOO 1: (...) Ma anche con gli educatori ho un buonissimo rapporto, cioè, se gli chiedo le cose, si riesce a conciliare proprio benissimo, cioè, proprio mi trovo bene bene bene.

Ta individualni projekt dekle upošteva kot pomemben vir za osamosvojitev od staršev.

Že prej smo omenili, da je samo en intervjuvanec koristil delovno štipendijo za uvajanje v svet dela. Izkušnjo opisuje negativno. Delovne ure so bile po mnenju FOO 2 nesorazmerne s

prejetim plačilom. Intervjuvanec se poleg tega pritožuje, ker je bil med projektom deležen stalnega pritiska različnih subjektov.

Najstarejši intervjuvanec je oseba z največjimi težavami pri izražanju kritičnega mnenja. Pretežno je s službo za osebno nego, ki jo koristi, zadovoljen in se ne pritožuje. Proti koncu intervjuja je omenil nekatere spomine na obdobje, ko je med drugo svetovno vojno sodeloval s partizani, in na kratko opisal obdobje, ko je delal v bolničarski ambulanti. S tem v zvezi je razložil, da si je po tisti izkušnji še danes sposoben sam masirati stopalo, ki ga boli zaradi slabega krvnega obtoka, tako da ne potrebuje pomoči nobene specializirane osebe. To je lahko dobra metafora za njegovo življenje: težka izkušnja z vojno, druga težka doživetja in njegova trda volja mu omogočajo dobro življenjsko raven glede na njegovo starost in zdravstvene razmere.

6. PODROČJE MLADOLETNIKOV

V tem poglavju predstavljamo podatke, ki smo jih zbrali med intervjuji s petimi mladoletniki. Vsi intervjuvanci so v preteklosti uporabljali skupinsko pomoč pri vzgoji Okraja 1.1. Starost mladoletnikov niha med štirinajstim in šestnajstim letom. Vsi imajo prebivališče v občini Devin Nabrežina in živijo z obema staršema in drugimi sorodniki (brati, sestrami ali dedi). Večina živi v družinah, ki nimajo večjih finančnih težav, nasprotno, nekateri dozdevno živijo v zelo dobrih razmerah.

MLA 1 živi s starši v hiši, ki jo imajo v lasti. Je edinec in hodi v prvi razred višje srednje šole v občini Trst. Med prostim časom igra nogomet.

MLA 2 stanuje v manjšem izoliranem zaselku s starši, dvema sestrama in babico. Vpisan je v višjo srednjo šolo s slovenskim učnim jezikom, igra nogomet in hodi na tečaj pozavne na konservatoriju. Zelo je navezan na prijatelje iz otroštva in na svojo vas.

MLA 3 je sproščeno dekle, ki živi nedaleč od morja. Je najmlajši član družine z očetom, mamo in tremi sestrami, od katerih ima ena težke funkcionalne ovire. V šoli dosega dobre rezultate, ne da bi v to vlagala veliko truda. Deklica je edina, ki med intervjuvanci hodi v šolo zunaj pokrajinskega območja. V prostem času igra hokej na travi in hodi k skavtom. Všeč ji je rock glasba in redno jo posluša na spletu.

Tudi **MLA 4** ima zelo rada glasbo, njen konjiček so koncerti nekaterih najljubših skupin. Intervjuvanka živi v stanovanjskem poslopju s starši in mlajšim bratom in hodi v višjo srednjo šolo v Trstu.

MLA 5 je velik ljubitelj športa: šele nekaj let se ukvarja z gimnastiko in je že dosegel dobre rezultate na državni ravni. Kljub obremenjenosti s športom deček dosega dobre rezultate tudi v šoli. Med prostim časom se rad druži s prijatelji, počiva ali bere. Intervjuvanec je vpisan v drugi razred poklicne šole s slovenskim učnim jezikom. Stanuje v manjšem zaselku, dokaj oddaljenem, s starši in starejšo sestro.

6.1 Stanovanjske razmere

Mladi intervjuvanci svoje stanovanje navadno opisujejo kot prostorno in udobno. Vsi imajo svoj osebni prostor, kjer jih nihče ne moti. MLA 3 je razložil, da se je njegova družina

pred kratkim preselila v novo hišo, ki je zgrajena glede na potrebe sestre s trajnimi funkcionalnimi ovirami.

MLA 3: [*Viviamo qui*] da un annetto e mezzo all'incirca. [*Prima vivevamo*] a Duino. Quindi comunque qua vicino. [*Ci siamo trasferiti qui*] Per motivi di spazio. Perché abitavamo in un appartamento prima. E visto che mia sorella è disabile, abbiamo costruito la casa intorno a lei.

Vsi intervjuvanci živijo v novih in dobro opremljenih stanovanjih z velikimi prostori, ki so razporejeni na najmanj dveh nadstropjih.

6.2 Družinski odnosi

Nimamo podatkov o pravnem razmerju med starši teh otrok, vendar ti niso v nobenem primeru ločeni. Kot smo že omenili v uvodnem delu, ni nobena družina nikdar imela posebnih finančnih težav. Vsi starši so zaposleni, razen v enem primeru: oče MLA 3 že dve leti živi od dopolnilne blagajne, mati pa prejema pokojnino. Zaradi slabega delovnega položaja očeta je mogoče, da ima družina finančne težave, vendar dekle tega ne omenja. Starši teh mladoletnikov delajo predvsem v terciarnem sektorju: nekateri delajo v zasebnih podjetjih, drugi so občinski uslužbenci, knjižničarji, obrtniki itd.

Samo v enem primeru je intervjuvanec edinec, v ostalih primerih imajo mladostniki enega ali več bratov ali sester. Družinski odnosi so opisani pozitivno: ne izhajajo posebni konflikti v odnosu s starši ali brati/sestrami. Podatek bi lahko bil presenetljiv, saj so v mladostni dobi navadno spori s starši na dnevnem redu.

MLA 1: Simpatici, sono aperti a tutti, Sì, sì, accolgono tutti. (...) (*I: Dunque come sono i rapporti con i tuoi genitori?*) Buoni, buoni.

Samo MLA 3 si upa povedati, da obstajajo nekateri konflikti, ki včasih pridejo na dan v družini. To ne pomeni, da so konflikti v drugih družinah odsotni, temveč da je intervjuvanec edini, ki je imel dovolj poguma, da je o tem spregovoril.

MLA 3: Cioè, litighiamo abbastanza come famiglia, però... cioè... dipende dopo anche dal carattere. Io son testarda e allora io la mia idea la porto fino alla fine. Invece mia sorella è più coerente.

Večer je trenutek, ko se starši in otroci, utrujeni zaradi dejavnosti, s katerimi so se ukvarjali čez dan, združijo za večerjo in se sprostijo pred televizijo.

MLA 5: Ne, [*očeta*] ga vidim kakšen bot pred večerjo, med večerjo in po večerji smo vsi na divanu, ki spimo, ker smo vsi kaputt. Jaz od treninga, mama in tata od dela, XY [= *sestra*] je na computerju, na messenger.

MLA 3 opisuje, kako je te trenutke mogoče izkoristiti za dragocen pogovor.

MLA 3: Perché comunque davanti alla tv guardiamo insieme i telefilm, guardiamo insieme le discussioni anche o le partite di calcio o qualche discussione sulla politica, perché alle volte ci confrontiamo anche. Sì, io ancora non vado a votare, però mi sto facendo già un'idea e quindi siamo attivi anche davanti alla tv. (...)

Kljub številnim obveznostim staršev in mladostnikov se intervjuvanci ne pritožujejo zaradi pomanjkanja časa, ki bi ga lahko preživljali skupaj. Samo v enem primeru intervjuvanka plaho izrazi željo, da bi očeta videvala bolj pogosto.

MLA 4: Forse [*desidererei vedere di più*] mio papà, sì. Perché comunque mia mamma è, cioè, è più spesso a casa, lavora fin quell'ora lì, e dopo parliamo, durante la cena, qui. (...)

V zvezi s hišnimi opravili se z njimi ukvarjajo skoraj izključno matere. Glavna naloga intervjuvancev je vzdrževanje reda v svoji sobi.

MLA 2: Mama in starejša sestra [*opravljata hišne posle*] (...) Bom, sobo pospravim jast. Ma če bom, če kašn bot ne utegnem, ali mi sprave mama. Knjige spravi. (...)

Isto velja za MLA 5: čeprav mama dela do poznega, skrbi tudi za vsa domača opravila. Na srečo v družini vsaj cenijo njen trud, saj jo sin opisuje kot "idealno mamo".

MLA 5: Mama spravlja, kuha, pere, pegla in čisti hišo. In dela. To je mamma perfetta. Mi [= *on in sestra*] samo spravljamo našo sobo, si delamo postelje, če se spomnimo, si uredimo. Mama pogleda in pove, če je za počistit. Postelje si nardimo sami, kar je za prat nesemo dol v pralnico, potem pere mama. Tudi pegla ona.

Samo v enem primeru obstaja večje sodelovanje med družinskimi člani. Mama MLA 3 se je namreč odločila, da hčere prosi za pomoč pri čiščenju in jim v zameno daje manjši prispevek. Morda je mama uveljavila to strategijo, ker je zelo zasedena s starejšo hčerko s funkcionalnimi ovirami. Mama in dve hčeri so si tako razdelile zadolžitve:

MLA 3: Abbiamo i compiti divisi. Mia mamma si occupa della cantina e del primo piano, io invece e mia sorella ci occupiamo di tutto il nostro piano che sarebbe il secondo, perché il secondo piano ha un bagno, che utilizziamo io e mia sorella, e le nostre due camere. E noi ci occupiamo delle scale (...). Dopo alle volte aiutiamo nostra madre, anche per guadagnare un po' di soldi (...).

Intervjuvarka ima v primeru MLA 3 občutek, da je zrelejša od ostalih vrstnikov. Morda je zrelost pridobila zaradi posebnega stanja v družini. Mati namenja večji del svojega časa negi in pomoči funkcionalno ovirani hčerki; zato je morda ostali dve hčerki vzgojila tako, da čim prej postaneta odgovorni in samostojni.

Ostali sorodniki, ki jih mladostniki obiskujejo redno, so dedje in babice. Ti so navadno pomemben element v družinah mladih intervjuvancev, predvsem v najbolj težavnih situacijah, na primer v družini, v kateri je prisotna funkcionalno ovirana oseba.

6.3 Šola in pošolske dejavnosti

Samo ena intervjuvanka hodi v šolo zunaj tržaške pokrajine, ostali so vsi vpisani v šole s sedežem v deželni glavni mestu. Za to šolo se je intervjuvanka odločila, ker na območju tržaške pokrajine ni šole z enako ali podobno smerjo.

MLA 3: A Gradisca d'Isonzo, all'istituto tecnico agrario. Sì, perché c'è l'indirizzo specifico ed è più vicino. No, non c'è. Non c'è proprio la disponibilità [a Trieste].

Nihče med intervjuvanci ne izjavlja, da bi imel v šoli posebne težave. MLA 3 na primer dosega visoke ocene, ne da bi se za to posebno trudila.

MLA 3: Guardo mezz'ora di tv e l'altra mezz'ora faccio i compiti. (...) A parte il giorno prima della verifica, che sto tutto il pomeriggio. Mi preparo gli schemi, li studio e basta.

Posebej preseneča sposobnost nekaterih mladostnikov pri usklajevanju številnih izvenšolskih obveznosti z učenjem. Tak je primer MLA 5, ki kljub utrudljivim vsakdanjim treningom dosega dobre ocene in uspešno opravlja vse svoje naloge.

MLA 5: In tako, s tako dolgim urnikom in treningi, imam zelo malo prostega časa, naloge večkrat ali pišem v šoli zjutraj ali pišem doma zvečer. Ko si naredim dočo, pojem, se malček odpočijem, potem začnem pisat naloge. So nekateri dnevi (...) ko mi nakacajo nalog in zato jih začnem že delat v šoli, tako imam potem manj dela, med odmori in tako. Ali v avtobusu, če je na primer za delat križce x-y, a-b-c, tisto

delam že v avtobusu. (...) Ne, ne nobenih [*negativnih ocen*], pozitivno ja, od 6 gor, tudi če bi lahko blo boljše.

Mladi intervjuvanci izjavljajo, da so dokaj samostojni pri opravljanju nalog. Ko so v težavah najprej prosijo za pomoč sošolce, če pa je potrebno tudi starše, ki so na razpolago za odgovore na morebitne dvome in za pomoč pri nalogah.

MLA 4: (*I: Ti capita di chiedere aiuto ai tuoi genitori per lo studio?*) Sì, magari più che altro capita qualche volta, per lo studio, proprio. Ad esempio scienze, ci son cose che non capisco, perché la mia professoressa non è tanto disponibile, diciamo. (...)

Nihče med intervjuvanci ne izjavlja, da bi potreboval dodatno pomoč pri nalogah in drugih šolskih dejavnostih.

Čeprav vsi izjavljajo, da imajo dobre odnose s sošolci, se z njimi nihče ne druži redno po šolskih urah, z izjemo primerov, ko se vsi skupaj učijo ali gredo v mestno središče. Razlogi za redko srečevanje s sošolci so različni. Nekateri so povezani z razdaljo, zaradi katere so mladi, ki živijo na obravnavanem območju, ločeni od sošolcev iz Trsta ali drugih težko dostopnih območij.

MLA 1: Solo che ci frequentiamo poco, perché abitano a Trieste, (...) [*Ci vediamo*] Dopo scuola. Sì, andiamo a bere qualcosa insieme, adesso ho fatto il corso del patentino, con i miei amici di scuola, prima di andare là, andavamo a mangiar qualcosa, un giro e poi andavamo al corso. (...)

MLA 2: Bu, bolj malo, ker eni so bolj tam s Proseka, z Opčin, če ne je eden iz Nabrežine, z Vižovelj (...) Ja, kakšen krat, tipo kakšne naloge, če imamo skupaj kakšne naloge. Tku, ja, v dvojicah. Če ne, bolj malo, ki ja, uni je u Nabrežini, in bom. Bolj malo. (...)

MLA 3: No, non ho tempo, perché la maggior parte stanno nelle province di Gorizia, Udine, di Trieste non c'è nessun. Sì, c'è uno, due, due persone solo. Che stanno a Prepotto, tutti e due, quindi anche abbastanza lontano. (...) No, non le frequento... Non frequento nessuna persona della mia classe...

Vsi mladostniki se med tednom ukvarjajo z najmanj eno športno dejavnostjo: nogomet, *ski-roll*, gimnastika, hokej na travi. Samo en intervjuvanec se ukvarja z glasbo. MLA 2 glasbo tako ljubi, da igra tudi z vaško godbo in s skupino prijateljev.

Če upoštevamo šolske in izvenšolske dejavnosti, mladostniki nimajo veliko časa za počitek in razvedrilo. Nekateri konec tedna počivajo, da spet zberejo moči za nov zahteven teden:

MLA 5: [*ob nedeljah*] Spim, ker tudi cel dan treningi, šola, in to in ono, sem truden, že ob sobotah kakšen bot spim že v avtobusu.

MLA 5 ima raje knjige kot pa večerno pohajanje s prijatelji.

MLA 5: (...) Meni se ne dopade ob sobotah zvečer ven in tako ostanem doma, berem kakšno knjigo, ker mi je zelo všeč brat. (...) Ponavadi ob nedeljah vstanem ob enih 9.30 ali 9.00 in začnem brat knjigo, ki jo imam na nočni omarici, ki je lahko slovenska, italijanska, je lahko romantična, kriminalka...

Ob sobotah zvečer mladi intervjuvanci hodijo ven redkokdaj, tudi zaradi problema prevoza. Večina intervjuvancev se je podnevi navadila, da jih starši peljejo, ali se dolgo časa peljejo z avtobusom, vendar med večernimi urami to postane zahtevnejše. Za starše je zvečer bolj težavno peljati otroke, avtobusi pa so takrat zelo redki. Poleg tega nočni prevoz z javnimi sredstvi, ko so sami, nekoliko plaši nekatere intervjuvance:

MLA 4: [*L'ultimo autobus è*] a mezzanotte, credo. (...) Però insomma, cioè, alla fine io credo che non lo prenderei, non so neanche se i miei genitori mi lascerebbero andare, piuttosto credo che mi verrebbero a prendere. Magari alla mia età, poi quando sarò più grande...

Prijateljske vezi so omejene na določene skupine oseb, predvsem tistih, ki so jih spoznali v preteklih šolskih letih (srednja šola). Med pričevanji intervjuvanci izpostavljajo "najboljšega prijatelja". MLA 2 ima kar tri najboljše prijatelje, s katerimi preživlja svoj prosti čas. Mladostnik se opredeljuje za pripadnika slovenske narodne skupnosti in živi v dokaj oddaljeni vasi. Dejavnosti, ki jih opravlja v prostem času, so različne od dejavnosti drugih intervjuvancev, ker ostali radi hodijo v Trst, on pa ima raje svoj "mikrokozmos", torej igre na prostem in nogometne tekme na improviziranih igriščih nedaleč od vasi.

MLA 2: Bem, tisti [= *najboljši prijatelji*] s Cerovelj. Se vidmo, vedno, dej. Skora vsaki dan. (...) Potem je tudi eden z Vižovelj, ki pride vedno tudi z nami. (...) Smo zmjri mi, tam, tako, so dveji porti in igramo nogomet.

Mobilni telefon mladi intervjuvanci uporabljajo zelo pogosto, predvsem za pošiljanje SMSov. Število SMSov, ki jih pošljejo dnevno, je različno pri vsakem intervjuvancu in odvisno od razpoložljivega kredita. Nekateri jih pošiljajo malo, drugi pa tudi do sto na dan. Tudi uporaba spleta je visoka, saj na ta način mladostniki obdržujejo stike s prijatelji in sošolci in si ustvarjajo nove priložnosti za spoznavanje oseb. Z uporabo virtulanih socialnih omrežij (program *Messenger* v prvi vrsti) je mogoče ostati v stiku več ur z različnimi osebami hkrati. Z SMSi, spletom in telefonom se stik s prijatelji nikdar ne prekine.

MLA 4: [*I: E con chi parli su Messenger, con quelle amiche che vedi poco?*] Sì, e poi le amiche che ho qua [*di scuola*], magari sì, anche per i compiti, comunque sì, per mettersi d'accordo. (...) Che di solito sono tutte con cui parlo anche fuori, diciamo, la maggior parte. (...) Sì, è un filo... (*I: Ininterrotto?*), sì (...) Ci sentiamo sempre (*I: Ma qual è l'utilità di Messenger se poi queste amiche le vedi il giorno dopo?*) Ma sinceramente non lo so, per passar il tempo, credo, perché alla fin fine potrei anche chiamarla a casa, ma magari non so, scrivo [*su Messenger*] quello che mi va, quello che mi passa per la testa. (...) Sì, insomma, sei in linea e scrivi, se no vabbè, cioè non è che...

MLA 3: Comunque dopo c'è internet, c'è il cellulare, quindi sei sempre a contatto.

Poleg socialnih omrežij obstajajo na spletu tudi "forumi", virtualni prostori, kjer se lahko osebe z enakimi zanimanji srečujejo in si izmenjujejo misli. S forumi, namenjenimi glasbi, sta MLA 3 in MLA 4 vzpostavili različne prijateljske vezi z dečki in dekleti, ki živijo zunaj tržaške pokrajine.

MLA 3: Sì, sì, attraverso i forum di musica mi son creata un terzo delle amicizie che ho. (...) Sì, sì, perché alla fine siamo un po' tutte uguali. (...) Sono [= *abbiamo*] più di una cosa in comune, ogni concerto che vado, ogni persona, sono sempre persone diverse, ma alla fine siamo tutte legate. (*I: E hai sempre trovato persone che poi si sono rivelate quello per cui si sono presentate?*) Sì. Sì, sì, perché anche la maggior parte le ho viste prima nei concerti. Però non ci ho parlato subito e dopo le ho aggiunte come amici. Sì, no, grazie al cielo sono attenta, perché comunque, alla fine son tutti sempre un po' più grandi di me, non hanno mai sedici, quindici, sedici, ma dai diciassette anni in sù, però arrivo al massimo di venticinque.

Iz ljubezni do glasbe MLA 3 in MLA 4 sledita svojim najljubšim skupinam tudi zunaj dežele. MLA 3 razlaga, da se lahko zanese na starše, ki jo pogosto spremljajo v kraje, kjer so koncerti. Obstaja pa tudi zasebna služba za prevoz mladih od doma do zelenega kraja.

Edine oblike druženja, ki se jih nekateri intervjuvanci udeležujejo, so skupine skavtov in tabornikov.

MLA 3: E mi piace stare a contatto con la natura (...). Quindi, cioè, ho detto, andiamo a vedere intanto com'è l'ambiente, dopo mi son trovata bene e logicamente ci rimango.

Med mladimi intervjuvanci smo na koncu skušali ugotoviti, ali morda pijejo alkoholne pijače ali kadijo, ko gredo zvečer ven. Iz pričevanj izhaja le en primer osebe, ki izjavlja, da občasno pije alkohol, vsekakor izključno konec tedna. Seveda to ne dokazuje, da je uporaba teh snovi nizka med mladimi, ki živijo na tem območju, vendar nam nudi pomemben dokaz o tem, da obstajajo (tudi) skupine mladostnikov, ki živijo zdravo življenje in se ukvarjajo s športom in drugimi dejavnostmi.

6.4 Odnos do območja

Vsi intervjuvanci so opisali pretežno dober odnos z območjem, kjer živijo. Nekateri posebej cenijo življenje v stiku z naravo in predvsem daleč od nekaterih specifičnih značilnosti mestnih središč.

MLA 1: No, no, Trieste no, è troppo. Nell'appartamento scendi, sei in una città che proprio senti puzza (...) Sì. Da fastidio, diciamo.

MLA 5: (...) V mestu ne bi rad živel, ker onesnaževanje, dim, [prometne] nesreče, parkirišče. Tukaj parkirišča imamo kolikor čemo.

Hkrati intervjuvanca razlagata, da se počutita nekoliko "izolirana" zaradi oddaljenosti od prijateljev in od bolj gosto naseljenih središč, vendar je po našem mnenju treba paziti, da tega ne istovetimo z občutkom samote.

MLA 1: Qualche volta magari mi sento, ma non solo, isolato, diciamo. (...) Diciamo dall'ambiente di Trieste, dai miei amici. Come quando sono in vacanza, o magari non so, sto male [= *se sono ammalato*], a quel punto io non so più cosa fare. (...).

MLA 5: Kakšen krat ti je vseč, ko si siten, da si tukaj sam. Se skregat z zidom nima smisla. Ampak kakšen bot rečeš: »Ma kako izolirani, ki smo, prav se čujem kot kmetavzer.«

Čeprav so skoraj vsi poudarili težave z mobilnostjo in redkostjo javnih prevozov, ni nihče izrazil želje po selitvi v sosedna mestna središča (Trst, Gorica ali Tržič). Nekateri bi raje živeli v okolici Trsta, kjer je več prebivalcev in storitev, na primer na Proseku ali v Nabrežini.

MLA 1: Comunque [*mi piacerebbe continuare a vivere*] qua, siamo nel Carso, più nel verde. (...) Però, magari verso Prosecco, (...) così, dove ci sono tutti i miei amici di scuola.

MLA 5: Kašen bot mi je žal, da ne bi živeli v Nabrežini, ki je malo več življenja (...) Mi je vseč tudi, ker tam so oba moji nonoti, potem je morje, kjer se dobim s prijatli, je edicola, tukaj ni nič, samo ena galerija, ki več kot tolko nam ne rabi in en par osmic.

Bližina morja je med najbolj pozitivnimi elementi obravnavanega območja. MLA 3 opisuje svojo četrt v poletnih mesecih kot pravo turistično središče, kjer se počutiš, kot bi bil na počitnicah, tudi če ne greš od doma.

MLA 3: E son vicina al mare, quindi riesco ad andare a piedi, non ho bisogno l'esigenza che qualcuno mi porti. Quindi, soprattutto dopo scuola è piacevole. Sono sempre al mare.

Pozimi je stanje drugačno. Mladi so se včasih prisiljeni premakniti proti Tržiču, Gorici ali Trstu. Predvsem v obalnih krajih pogrešajo prostore za druženje, namenjene mladostnikom.

MLA 3: [D'inverno qui] è un po' triste. Perché comunque ti devi muovere per Gorizia e per Trieste. Perché a Sistiana il divertimento c'è solo d'estate e comunque dopo la discoteca chiude e non, non hai svago, così... Cioè, io vado a Trieste...

Gibanje brez prevoznega sredstva pomeni, da so mladi zelo odvisni od staršev, vendar so starši po pričevanjih razpoložljivi in razumevajoči.

Mladostniki so prepričani, da se znajo po območju gibati veliko bolje kot njihovi vrstniki iz občine Trst. Ti obiskujejo preučevano območje samo med poletjem.

MLA 3: Eh, questa ragazza di Trieste non si riesce ad arrangiare con il bus. (...) È imbranata. (...)

MLA 4: (*I: E le tue amiche ti raggiungono almeno d'estate?*) No, no. Vanno là qualche volta, se vengono a dormire qui, allora sì.

Zanimivo je izpostaviti, da ta dva mlada intervjuvanca, prvi slovensko in drugi italijansko govoreči, doživljata območje na popolnoma drugačen način. MLA 2 je popolnoma vključen v območje, kjer živi. Nima veliko stikov s Trstom in samo enkrat je šel do Nabrežine s svojimi prijatelji. Ne zanimajo ga lokali, nakupovalna središča, splet in mobilni telefoni. Zabava ga nogomet, igranje pozavne in preživljanje prostega časa s prijatelji na prostem. Poleg tega ne izraža nikakršne kritike v zvezi z javnimi prevoznimi sredstvi, čeprav so v njegovi vasi pomanjkljivi, kot niti ni sposoben navesti nobenega negativnega aspekta v zvezi z območjem, kjer živi. Nasprotno je MLA 1 slabše vključen v socialno mrežo območja, kjer živi. Čeprav tu stanuje, odkar je bil otrok, njegovi prijatelji živijo pretežno v občini Trst. Intervjuvanec bolj pogosto uporablja mobilni telefon in se rad srečuje s prijatelji v nakupovalnem središču.

Ob upoštevanju teh dveh primerov je mogoče predpostavljati, da se je v okoliških zaselkih lažje vključiti, če je družina doma s tistega območja, še bolj pa, če oseba govori slovensko. Intervjuvanci, ki so se priselili na območje pozneje, imajo večje težave pri vključevanju v okolje, za katerega so značilni močan občutek pripadnosti avtohtonemu prebivalstvu in medosebni odnosi, ki se ohranjajo iz roda v rod.

Kljub nekaterim omembam ropov v vilah na tržaškem Krasu ravno v obdobju, ko smo izvajali intervjuje, so vsi intervjuvanci izjavili, da se počutijo varne na območju, kjer živijo. MLA 3 je edina, ki omenja nevarnosti, povezane z razpečevanjem mamil, kar se po njenem mnenju dokaj pogosto dogaja na obravnavanem območju:

MLA 3: Sì, mi sento sicura anche perché abito vicino alla polizia (...). Anche se so che c'è molto spaccio di droga. Soprattutto sul Carso. [*I: E questo ti preoccupa?*] Sì. Però, cioè, sto attenta, comunque.

Proti koncu intervjuja smo mlade prosili, naj ocenijo storitve in dejavnosti za mladino, ki so prisotne na območju. Pričevanja kažejo na pomanjkanje kritičnega pristopa: v nekaterih primerih se je celo zdelo, da so mladostniki prvič o tem razmišljali. Kljub temu nekateri odgovori nudijo zanimive elemente za razmislek. MLA 5 na primer razlaga, da informacije o dejavnostih za mlade niso na razpolago. Glavni problem predstavlja dejstvo, da za dogodke in prireditve dajejo pobudo odrasli, ki tudi v primeru, da mlade vključijo v prirejanje dogodkov, njihovega mnenja ne upoštevajo.

MLA 5: Ja, informacije imam, ampak ne grem pogosto. Tudi se mi zdi, da so te pobude za mlade, tako so ble premišljene od enih, ki so stari, ki niso mladi in niso prav lepe za nas. (...) Je bil en koncert letos, v Saležu, ki ga je organizirala naša občina, ki je blo porazno. Ni blo nobenga. [*Je igral*] Zamejski kvintet in tašno. Sem bil tudi jaz v odboru, ki je to organiziralo, so me poklicali ker je blo za mlade. Bom gremo, ampak comunque se ni revalo... (*I: In to kar ste vi mlajši predlagali niso upoštevali?*) Ne, ker je blo lih noč halloweena in je bil kapanon. So tudi zbrali slab večer, ker so šli vsi v kapanon in nihče poslušat Zamejski kvintet. Je bil tudi koncert brez alkoholja, zato »no alkohol, no party« so pravli moji sošolci in alora... (...) Mislim, da ja, da glavni vzrok, da ni tako dosti pobud za mladino, ker odločajo starejši.

MLA 3 poudarja pomanjkanje prostega časa med mladimi in posledično nesposobnost za bolj dejavne vloge pri odločanju, tudi za stvari, ki jih neposredno zadevajo.

MLA 3: I giovani non hanno tempo. Cioè anche se a mio parere il Comune può proporre tante cose, anche la Carta giovani, però io comunque non ho il tempo di prendermi le responsabilità di andare a fare parte del comitato dei giovani. Conosco amici che ci vanno, però devono riuscire a aver tempo a far questo e altro.

Intervjuvarka je s težavo razumela, katere so potrebe teh mladostnikov v zvezi s ponudbo dejavnosti na območju. Včasih jim je bila prisiljena večkrat zastaviti ista vprašanja v drugačni obliki, s čimer je tvegala, da bi spačila njihove odgovore. Med najbolj izvirnimi je odgovor MLA 5, ki ima že dolgo časa skrito željo, da bi ustanovil krožek za ljubitelje knjig. Intervjuvanec ni nikdar imel dovolj poguma, da bi izrazil ta predlog, saj je mislil, da mladostnikom ne bi zanimal.

MLA 5: Ni da dobimo tolko ljudi, ki bi si želelo klub knjige, ne? Nisem nikoli predlagal. (...) Od moje družbe ni tolko njih ki bere kot jaz. Sem si mislu da pole bi pršli samo stari in tašno, sem malo popustil.

Drugi predlogi zadevajo izgradnjo kolesarske proge skozi občino Devin Nabrežina in nogometnega igrišča, ki bi bilo uporabno brezplačno. Nekateri intervjuvanci so poudarili potrebo po boljši mreži javnih prevozov, predvsem povezav z najbolj oddaljenimi vasm. Po vrsti spodbud je en intervjuvanec izrazil željo, da bi lahko upravljal s vrstniki prostor, namenjen zabavam in koncertom.

6.5 Ocena socialno-skrbstvenih storitev

Glede na to, da intervjuvanci ciljne skupine mladoletnikov ne uporabljajo storitev Okraja 1.1, smo imeli nekatere težave pri zbiranju podatkov za pripravo tega poglavja. Mladostniki ne kažejo posebnih težav in ne živijo v družinah z velikimi problemi; nasprotno je analiza intervjujev pokazala, da so starši pogosto opora, ki jo lahko mladi uporabljajo, ko potrebujejo pomoč. Nihče torej ni čutil potrebe, da bi uporabljal storitve individualne vzgoje ali podobnih storitev zaradi morebitnih težavnih situacij in marginalizacije.

Kot smo že omenili, so vsi mladi intervjuvanci v preteklosti koristili podporo pri vzgoji, ki jo upravlja Okraj 1.1. Storitve je namenjena širši skupini mladostnikov za doseg različnih ciljev, med katerimi so razvoj konstruktivnega načina za preživljanje prostega časa, razvoj pozitivnih medsebojnih odnosov na podlagi skupinskih dejavnosti in razpravljanja ter spoznavanje krajevne, državne in mednarodne stvarnosti z vodenimi izleti. Storitve poteka v dveh središčih: Meeting Point v Sesljanu in Net Point v Briščikih. Vsi intervjuvanci so v preteklosti hodili v enega teh središč, nekateri samo poleti, drugi pa celo šolsko leto. Vsa pričevanja izražajo znatno zadovoljstvo s storitvijo. Intervjuvanci še posebej cenijo razpoložljivost in prijaznost vzgojiteljev ter trenutke zabave in možnost vzpostavljanja novih prijateljskih vezi.

MLA 3: (...) E dopo facevo il doposcuola del Top Teen. Alle medie, per un certo periodo. (...) Bene, bene, perché comunque ti danno una mano, dopo organizzavano corsi, tipo c'era il corso d'inglese, dove ho partecipato, il corso di spagnolo, dove ho partecipato. D'estate andavi, giocavi a calcio, giocavi a calcio balilla. [*Gli educatori*] sì, erano preparati, sapevano tutto. (...) Erano anche un supporto. Venivano, se tu non andavi là a chiamarli, ti chiedevano: »Hai capito tutto, vuoi una mano?« Sì, molto bene organizzato. Per chi aveva dei problemi a scuola credo che fosse stato una bella cosa andar là...

MLA 5: Ja, sem bil ene 3 leta, sem bil tam. (...) Ja, sem obiskoval redno. Ne, več kot 3 leta, 4 leta ja. To je blo, ko sem bil na srednji, je prišla predstavnica tega Meeting point in nam je predstavla ta klub in da je zabavno, se lahko pomaga, so videoigrice. Sem reku: »Poskusmo it«. Tudi tam sem se zelo zabaval, potem s treningi sem mogu pustit. (...) Od 1. srednje do 3. srednje, ko sem bil na srednji. To je blo med poletjem, ob ponedeljkih, sredah in petkih. Ob ponedeljkih smo gledali kakšen film tam, ki smo imeli kaseto, ob sredah ali so organizirali kakšen izletič v muzej v Miramar, v pokrajini, ali enkrat so organizirali tudi izlet v Gardaland. V petkih pa smo šli v Sestlan na morje. (...) Mi je bilo zelo všeč, ker tam sem spoznal nove prijatelje s katerimi imam še stike, sicer se dobimo po messengerju ponavadi. Sem se zabaval, ker smo gledali vsak bot nove filme, ponavadi tudi v angleščini, tako sem se navadil tudi nekaj angleščine in potem smo imeli vedno nove igre za playstation in tašno. Jaz ponavadi sem gledal, ker nisem spreten za igrat in tudi se mi ne dopadejo. Sem se zabaval.

Dva intervjuvanca imata sestro, ki uporablja socialno-skrbstvene storitve zaradi trajnih funkcionalnih ovir. Zaradi tega smo ju vprašali za mnenje v zvezi s temi storitvami, saj sta "kvalificirani prič". MLA 2 na primer razlaga, da so starši precej zadovoljni z delom vzgojiteljice, ki pomaga sestri. O odnosu med starši in Okrajem 1.1 raje ne izrazi mnenja, saj mu ni popolnoma jasno, kaj je socialno-skrbstvena služba in kje ima sedež.

MLA 3 nasprotno ponudi podroben opis odnosov med svojo družino, vzgojiteljico in socialnimi delavkami. Delo Okraja 1.1 je dozdnevno zelo učinkovito. Dekle ceni trud operaterjev te službe za družbeno vključevanje sestre in družabne trenutke med vzgojitelji in funkcionalno oviranimi uporabniki.

MLA 3: *(I: Ma dal tuo punto di vista come ti sembra l'assistenza che viene data a tua sorella?)* Ottima, perché comunque organizzano anche giornate dove con le educatrici, dove si riuniscono con altri ragazzi che hanno problemi. Poi ci sono delle serate, vanno a mangiar la pizza, dopo guardano il cinema, quindi è benissimo, anche per chi ha... ha delle barriere architettoniche e altre cose. È ottimo. Poi sono tutte, le educatrici sono tutte giovani (...).

MLA 3 poleg tega poudarja pomembno vlogo vzgojiteljice v okviru družine. Ne pomaga le funkcionalno ovirani sestri, temveč vsem članom družine, tako da ji sama intervjuvanka včasih zaupa osebne tegobe ali jo prosi za nasvete.

MLA 3: Quindi anche, cioè, arricchisci la famiglia, perché comunque non hai paura di parlare con loro. Cioè, diventano delle amiche, diventano delle componenti [della famiglia] *(I: Anche per te è più facile?)* Sì. Sì. (...) Comunque alla volte chiedevo a loro consigli, anche perché (...) son tutte che lavorano sulla psicologia, così, si stanno per laureare, e alle volte, cioè, ti serve un'opinione anche da altri. *(I: Ma diciamo, cosa chiedi, cose personali?)* Sì, anche. Sì, sì. (...) No, non vengono solo per mia sorella, anzi, sembra alle volte che vengano più per gli altri che per mia

sorella. No, ma sono molto disponibili. (...) Mia mamma proprio dell'educatrice è soddisfattissima.

V odnosu s socialnimi delavkami pa dozdevno obstajajo nekatere težave, delno zaradi pomanjkanja razpoložljivosti do družine.

MLA 3: No, non sono mai venute qua. Ogni tanto ho sentito mia mamma parlare, non benissimo, perché alle ultime riunioni che hanno fatto a scuola non hanno partecipato, mi sembra (...). E dovevano esserci, sì. (...)

Mladostniki, ki so na dom prejeli informativni prospekt o dejavnostih za mlade, ki jih nudi občina, so pobudo opisali pozitivno.

7. PODROČJE VKLJUČEVANJE/IZKLJUČEVANJE

Zadnja ciljna skupina, vključena v raziskavo, zajema pet primerov odraslih oseb med 19. in 64. letom starosti, ki kljub sposobnosti za delo danes živijo v težavnem stanju. Potek življenja odraslih intervjuvancev je različen, vendar vse združuje določena družbena ranljivost, predvsem zaradi ekonomskih težav. Nekateri so prve "žrtve" krize, ki je pred nedavnim prizadela gospodarstvo po vsem svetu in posledice katere so očitne tudi na lokalni ravni. Drugi imajo probleme zaradi družinskih težav ali drugih dogodkov, ki so jih destabilizirali in zaradi katerih so morali prositi za pomoč socialno-skrbstveno službo. Vsi intervjuvanci stanujejo v občini Devin Nabrežina, vendar v različnih vaseh ali zaselkih.

IZKL 1 je gospa srednjih let z dvema otrokoma, ki ju vzdržuje, in vdova približno deset let. Gospa je vse svoje življenje delala, dokler je ni bil njen delodajalec pred nedavnim prisiljen odpustiti zaradi padca prodaj, ki je povzročil krizo v podjetju. Trenutno gospa prejema denarno nadomestilo za brezposelnost, ki pa je časovno omejeno in vsekakor ne zadostuje za vzdrževanje nje in njenih dveh otrok. Že dalj časa torej išče novo delovno mesto, vendar ji ga do trenutka intervjuja še ni uspelo najti.

Tudi **IZKL 2**, gospod srednjih let slovenskega jezika, išče novo delo, saj je ostal brezposeln po avtomobilski nesreči. Finančna pomoč, ki jo prejema približno eno leto, ker je nesposoben za delo zaradi nesreče, in mu je omogočila oskrbo ostarelega očeta, bo kmalu zapadla. Položaj je težak, še bolj zaradi njegovih slabih telesnih razmer in nekaterih psiholoških težav.

IZKL 3 je mlada upokojenka s tremi mladoletnimi otroki, ki jih še vzdržuje in od katerih je ena funkcionalno ovirana. Njene težave povzroča slab ekonomski položaj, ker je mož izgubil delo in ker imajo družinski člani težave z zdravjem, predvsem ostarela mati, ki jo oskrbujejo v domu za ostarele, in že omenjena funkcionalno ovirana hči.

IZKL 4 in **IZKL 5** sta dve mladi materi, ki sta se preselili v občino Devin Nabrežina, ko sta bili že odrasli, prva iz severne Italije, druga iz Romunije. Obe sta prekinili veze z očeti svojih otrok, zato morata sami skrbeti za njihovo vzdrževanje. **IZKL 4** išče novo zaposlitev, ker trenutno dela samo za skrajšani delovni čas, kar ji ne omogoča kritja osnovnih stroškov. **IZKL 5** pa je po težavnem obdobju prilagajanja novi državi končno dosegla določeno ekonomsko stabilnost, čeprav ima še nekaj težav z družbenim vključevanjem.

7.1 Stanovanjske razmere

Med odraslimi intervjuvanci nismo zabeležili velikih pomanjkanj v zvezi s stanovanji. Intervjuvanci poudarjajo, da njihov težavni položaj ne izhaja iz stanovanjskih razmer, temveč iz težav pri vsakdanjem vzdrževanju družine.

IZKL 1: No, perché fortunatamente prima di mio marito avevo tutto, non mi manca niente. Manca proprio il discorso di vivere (...). E' il sostentamento vero e proprio, il discorso di fare la spesa, che comunque è diventato improponibile. (...) Ma che mi manchi qualcosa di indispensabile, quello no. Purtroppo ho dovuto cambiare la lavatrice, ma quelle sono cose (...). Magari ho i fratelli che mi hanno regalato la tv, perché si era rotta. Le cose basilari ce le ho.

Samo v enem primeru smo zabeležili potrebo po posegu v kopalnici, saj trenutno stanje povzroča težave ostareli osebi, ki živi z intervjuvancem. Verjetno pa bo problem ostal, saj ga zaradi ekonomskih težav ne morejo rešiti. Tudi prošnja za finančno pomoč, ki so jo vložili Okraju 1.1, ni prejela pozitivnega odziva, saj tovrstno pomoč dodeljujejo kot povračilo za izplačane stroške po koncu posegov, v tem primeru pa oseba ne razpolaga s potrebnimi viri dohodkov, da bi sama predhodno plačala stroške.

IZKL 2: Ja, ma tle je inutile: če nimam denarja, kaj bom kupu? Smo zmjrn tam ne? Tisto ka je, je. (...) Tisto se bi telo, da bi mogu nardt, tisti piano doccia, zatu ki uan [= *starejši oče*] ne revjra it nutre. (...) Ni taku težko, sej jaz grem, magari ku mačka, però je navarno, več ku drugo. (...) Jaz sem šou če se informjrt [= *na sedež Okraja 1.1*], ma però bi mogu plačat jast celo delo. (...) In tam je 500 eurov, kam jih grem pujn? (...)

Samo dva intervjuvanca imata v lasti svoje stanovanje, ostali trije živijo v stanovanju v najemu. Za nekatere so stroški za najemnino težko breme, včasih kar neznosno. To se dogaja na primer pri IZKL 2, ki ne more niti prejemati pomoči za najemnino Okraja 1.1.

IZKL 2: [*Hiša*] je ud Ater. Plačm najemnino. (**I:** *Kaj imaste kej lahko ud občine, kašen sussidio?*) Ne, zatu ker sem, ku se reče, pieno di debiti in no rientro nella categoria, praticamente doppia chiavata dej (...). Ja, en dan sem pršu tudi sem [= *na sedež Okraja 1.1*], ma non c'è speranza, se ne da. Sem se loču ud žene, žena je pujela vse. (...) [*Mesečna najemnina*] je 250 euro. Ma sikome jast zdey primem malo, ne rivjrm prou, ki moja žena me je pstila dosti debitou. (...)

Drugi poudarjajo, da je finančna pomoč, ki jo prejemajo od Okraja 1.1 za najemnine in za preživljanje, zelo pomemben vir dohodkov, ki znatno pomaga pri kritju stroškov za najemnino.

IZKL 5: [*Abito*] in una casetta con quattro appartamenti (...), in affitto, privato. No, ma mi hanno aiutato un po' [= *l'Ambito 1.1*], mi hanno dato un reddito di base, da quest'anno, che mi dà un mese in più, no? E sono a posto, e mi anche rimborsa l'affitto, una parte.

Kdor stanuje v stavbah Krajevnega podjetja za stanovanjske gradnje (Azienda Territoriale per l'Edilizia Residenziale, ATER) razlaga, da primanjkujejo informacije v zvezi z zapletenimi birokratskimi postopki za plačevanje najemnine.

IZKL 1: Io abito in un appartamento dell'Ater che ho ricevuto, perché appunto mi hanno dato il punteggio quando sono rimasta vedova (...). L'affitto mensile è in base al reddito. Infatti io non sapevo e la prima volta ho dovuto pagare. Quando ti trovi in certe situazioni che non sai, proprio non sai e non pensi. Sapevo che si va in base al reddito, ma dal momento che ho perso il lavoro non sapevo che dovevo comunicare all'Ater che non avevo più il lavoro e quindi il canone era alto. Dovevo comunque pagare, perché non avendo comunicato, loro non potevano sapere. E sono andata avanti un anno a pagare tanto di più (...).

Tudi lastniki svojih stanovanj se pritožujejo zaradi težav pri ekonomskem upravljanju svojih nepremičnin. IZKL 4 na primer poudarja, da je znesek računov za storitve, ki ga mora plačevati mesečno, višji od prejete plače, zaradi česar s težavo preživi "do konca meseca".

IZKL 4: (...) Adesso siamo proprio tiratissimi, anche perché sembra quasi che lo stato si diverta a mandarti le cose da pagare tutte nello stesso mese, è inconcepibile. (...) Come le bollette del gas, ad esempio, che fanno dei bolletini, che invece di mandare scandito ogni due mesi, ti mandano quando gli capita a loro, e ti mandano 700 euro, 800 euro. Signori miei, ma uno dove li trova? Uno dovrebbe metterli via mese su mese, ma io con 700 euro di paga non è che riesco a metter via tanto, son sincera. (...)

Težave, povezane z upravljanjem stanovanja, niso le ekonomske. Zaradi slabih psihofizičnih razmer so za intervjuvance težavni tudi osnovni posegi za vzdrževanje in čiščenje stanovanjskega prostora.

7.2 Družinski odnosi

Dodatni aspekt, ki smo ga upoštevali pri oceni splošnih razmer odraslih intervjuvancev, je analiza družinskega položaja, ki je po pričevanjih iz različnih razlogov težaven.

S tem v zvezi izstopata življenjepisa obeh mladih mater, ki sta slabo doživljali odnose z očeti svojih otrok. V primeru IZKL 5 se oče in hči občasno srečujeta, medtem ko je IZKL 4 prekinila vsakršno razmerje in mora zato vzgajati otroka popolnoma samostojno.

IZKL 5: (...) Il papà della mia figlia è qua [= *risiede nella provincia di Trieste*]. Lui è venuto prima in Italia di noi. (...) All'inizio mi ha aiutato un po' anche lui, ma dopo ha cominciato ad andare in giro, sempre, ha lasciato il lavoro. Non andavamo mai d'accordo no, anche mia figlia no, un po' non lo voleva vedere. E dopo si è ammalato, è stato un anno a casa, e dopo si è trovato lavoro, e adesso [*ha ripreso*] a vivere meglio e qualche volta mi aiuta. Qualche volta la vede [= *la figlia*] sì, stanno bene (...), che non posso dire niente. (...) Solo ci salutiamo, quando lui viene a prendere la figlia, qualche volta, perché anche lui lavora dalla mattina alla sera, non qua vicino, e qualche volta viene. (...) Può fare quello che vuole, non mi interessa, basta che stiamo noi bene...

IZKL 4: (...) Lui [= *il padre del figlio*] non ha mai passato gli alimenti, lui vede rarissimamente il bambino, no, no, lui non fa proprio più parte della nostra vita, ecco (...). Quando ha deciso di andarsene con un'altra persona, ha fatto le sue scelte (...).

Otroci so osrednjega pomena v življenjih obeh mladih mater: upoštevana jih kot "glavno prioriteto", kateri je treba namenjati ves trud in muke vsakdanjega življenja, kot tudi redke trenutke sprostitve in razvedrila.

IZKL 4: Sono scelte che si fanno nella vita, ho deciso di avere un figlio e sapevo che tutto quello che facevo prima, dopo non avrei fatto. O forse non lo farò per un determinato periodo di tempo. Dopo, quando lui sarà indipendente e autonomo io potrò riprendermi i miei spazi e rifare le cose che mi piacciono. Adesso lui in assoluto ha la priorità su tutto. E' lui che deve crescere sano adesso. (...) Facciamo tutto sempre insieme, andiamo a nuotare, andiamo in bici, a sciare, se la stagione lo permette, senno andiamo al mare, qualsiasi cosa, o a fare una passeggiata. Io e lui siamo inseparabili.

IZKL 5: Ma per lei, non tanto per me (...). Tutto quello che faccio, faccio per lei (...). Mia figlia è a scuola, quando torna stiamo insieme (...). Andiamo in bici, anche andiamo al mare, (...) a passeggiare.

Otroci imajo zelo pomembno vlogo tudi v življenju IZKL 1, ki v svoji pripovedi opisuje njihovo razporeditev zaradi težavnega položaja v družini.

IZKL 1: Era pesante, perché dovevo scendere a pranzo, poi salire, poi tornare la sera, facevo anche l'una, le due di notte. Sentivo la mancanza, anche i ragazzi sentivano la mancanza, perché vedevano che ero stanca e allo stesso tempo soldi non è che erano tanti. (...) Il ragazzino era più piccolo, sentiva un attimino, tra le altre cose sentiva il disagio della problematica della famiglia [= *il disagio economico*]. Perché naturalmente se ne parla a casa, quindi non è una cosa che voglio far vedere che tutto va bene. (...)

Izbira staršev, da otrokom ne bodo prikrivali ekonomskih težav, kaže na željo, da bi otroke obvestili o problemih, ki jih doživljajo. Lahko bi domnevali, da otroci iz družin s težavami odrastejo prej kot njihovi vrstniki iz družin, ki živijo v ekonomskem ugodju. Vsekakor odrasli v svojih pripovedih navadno poudarjajo samostojnost otrok in njihov smisel za odgovornost.

IZKL 1: (...) L'anno prima aveva la borsa di studio e con i soldini che aveva ricevuto dalla borsa di studio si è pagato le ripetizioni. Gli ho detto: »Così capisci, quest'anno se fai bene i soldi della borsa di studio questa volta te li lascio tutti a te«. Gli avevo dato una parte, perché era giusto, se l'era meritato, però non abbiamo la possibilità di andare a fare ripetizioni. »Questa è stata una tua mancanza e quindi paghi.« E se l'è pagata. E' stato promosso però. Anche perché è responsabile, non è il ragazzino che vuole questo, vuole quello, no assolutamente, sono bravi. (...) Devono essere autonomi, sennò non crescono mai più, non esiste (...), devono essere responsabili, perché se gli fai tutto tu, cosa fai? Siamo rovinati.

Tudi starši odraslih intervjuvancev imajo dokaj pomembno vlogo v njihovem življenju. V primeru, da nimajo zdravstvenih težav, so pomembna pomoč, saj lahko na primer skrbijo za vnuke ali nudijo moralno podporo.

IZKL 1: (...) Non posso far affidamento su mia mamma, perché, povera, lei ha una pensione minima, sicuramente finanziariamente non mi può aiutare, emotivamente sì. (...) Non mi posso lamentare da quel lato là. Come si dice, se c'è bisogno di una spalla su cui piangere ce l'ho.

V primeru, da ima ostarela mati ali oče psiho-fizične težave, potrebuje oskrbo in zato predstavlja dodatno breme za odraslo osebo, ki že doživlja težavno situacijo.

IZKL 2: (*I: Kaj živiste sam zdej?*) Z učetom. Ima 85 let. (...) Je težko živet z njim, zatu ki je obupno. Je bil u lagerji in je roba ki si vleče naprej ud takrat. (...) (*I: Kej samo vi skrbiste za njega? Imaste še kašnega lahko?*) Ne, samo jast.

IZKL 3: (...) Mio padre è morto due-tre anni fa, è rimasta mia madre che purtroppo in febbraio-marzo dell'anno scorso si è rotta il femore. (...) L'abbiamo messa nella casa di riposo, dove io vado a trovarla ogni giorno.

7.3 Zdravstveno stanje

Zdravstveno stanje intervjuvancev je različno, pogosto povezano z anagrafskimi značilnostmi osebkov. Iz pričevanj ne izhajajo posebno težavni položaji, temveč splošna nesposobnost za kritje stroškov za osebno nego in za rehabilitacijske programe. Pogosto osebe zanemarjajo svoje zdravje in dajejo prednost otrokom.

IZKL 1: Le condizioni di salute un pochino così, problemi alla schiena, solite cose di donne, sono finita all'ospedale a settembre, adesso mi sono ripresa. (...) Ho fatto fisioterapia, ma le dico, sono paliativi e anche là sono costi. Siamo sempre al solito. Sembra assurdo, però, ecco, avrei bisogno tanto di piscina, però non lo posso fare. Non è che uno dice: »Vai una volta ogni tanto«, per fare un determinato tipo di lavoro bisogna essere costante. Dovrei rifare una tac, che non ho ancora fatto, dovrei fare degli esami, sono soldi. (...). Perché il ragazzo stava poco bene adesso, giramenti di testa, alla fine non vedeva niente, cribbio, siamo andati dall'oculista, tra una cosa e gli occhiali ho speso quasi 300 euro. Sono spese extra, che cosa fai? Devi tirarli fuori, non è che puoi dire »No, non lo faccio«. Allora l'ho fatto per lui, non l'ho fatto per me.

Fizični problemi postanejo manj pomembni, ko zaradi njih trpijo brezposelni odrasli, ki niso sposobni vzdrževati svoje družine. V teh primerih obstaja tveganje, da postane zdravje "zadnja skrb".

IZKL 1: (...). Quando sono andata a fare la cameriera le dico la verità era dura, dura perché io con le gambe no, avevo dei crampi alle gambe incredibili, perché non ho vent'anni, quindi era un lavoro faticoso. Adesso lo metterei per ultimo come scelta: se mi trovo con l'acqua alla gola, che proprio non ho niente, vado a fare anche quello. Non è che guardo perché ho mal di schiena, chi se ne frega, devo lavorare e punto. (...) Non è che sto pensando alla schiena in questo momento, è l'ultimo dei miei pensieri.

Med intervjuvanci dve osebi uporabljata ali sta uporabljali pomoč psihologa. Lahko bi rekli, da obstaja povezava med družbeno-ekonomskimi težavami in psihičnimi problemi, ki nastajajo zaradi tega, čeprav nimamo dovolj empiričnih dokazov, ki bi popolnoma podpirali to hipotezo.

IZKL 2: Sem in cura pr centro igiene mentale, dal psicologo. (...)

IZKL 3: (...). Poi ho avuto un periodo di depressione e i servizi sociali mi hanno indirizzato verso una psicologa che era la psicologa del consultorio del territorio di cui mi sono avvalsa per 2 mesi e ½ (...)

Krajevne zdravstvene strukture, v prvi vrsti zdravstveni dom Pineta del Carso, so pomembne za odrasle občane, predvsem za osnovne posege. Intervjuvanci se pritožujejo v glavnem zaradi čakalne dobe, ki je po mnenju nekaterih predolga.

IZKL 1: Noi ci appoggiamo tanto qui alla Pineta del Carso. Se io vado, faccio più o meno tutto qua. Non scendo, se non c'è proprio un esame che non lo puoi fare qua, tipo un'ecografia, quelle cose le ho dovute fare al Burlo, perché qua non le fanno. (...) Eh, i tempi d'attesa sono sempre lunghetti. Se c'è una cosa tipo i raggi, che non sono cose da bollino rosso, devi aspettare 30 giorni penso. (...).

IZKL 3: (...) Perché spesso [*presso la struttura Pineta del Carso*] ci sono file da aspettare o il personale non viene, non so perché, ma tante volte ci sono grandi file. (...)

Iz ocene zdravstvenih storitev, ki so razpoložljive na območju, izhaja pomanjkanje specialističnih storitev (fizioterapija, rehabilitacija, logopedija itd.), predvsem za otroke in funkcionalno ovirane osebe. Za te storitve se morajo občani obrniti na strukture v sosednjih mestnih središčih (Trst, Tržič, Videm), kar pomeni večje denarno in časovno breme. Zaradi tega so izrazili prošnje, da bi ponudbo krajevnih zdravstvenih struktur razširili in dodali nove storitve.

IZKL 3: [*Presso la Pineta del Carso*] c'è un servizio di fisioterapia, però per persone anziane con ricovero. C'è una piscina, ma non so bene come funzioni. Manca completamente un servizio di fisioterapia e riabilitazione per bambini, per disabili, per queste cose qua. E anche un servizio di logopedia. Perché adesso con la dislessia, con tutti questi problemi che ci sono io sento gente che va fino alla Stock, che uno sta il doppio del tempo solo per trovare parcheggio. Qui sul territorio manca assolutamente un servizio di questo tipo. Non so come funzioni per gli anziani, ma per i bambini assolutamente non c'è. (...) Potrebbero ampliare anche altre cose. (...) Non c'è un servizio donatori sangue che ritengo sia importante (...).

7.4 Ekonomske in delovne razmere

Kot smo že zabeležili, živijo intervjuvanci v dokaj različnih situacijah. V nekaterih primerih so težave nastale pred nedavnim, ko se je začela mednarodna gospodarska kriza, zaradi katere so mnogi ostali brez dela. Najbolj prizadete osebe so seveda uslužbenci z začasnimi pogodbami, ki so nenadoma izgubili delo in ne prejemajo podpore dopolnilne blagajne ter ne morejo izkoristiti poklicne mobilnosti. Ne glede na to, ali prejemajo denarno nadomestilo za brezposelnost, ki je med drugim začasna, so osebki v dokaj šibkem položaju, saj niso sposobni vzdrževati družine.

IZKL 1: (...) Da là go gavudo la possibilità de migliorar andando a lavorar in un ufficio che fazeva da servis a una banca. Tutto bene, purtroppo con questo crollo del mercato siamo andati tutti a casa. Avevo un contratto di 6 mesi, sicuramente me lo gavessi rinnovà, anche perché questo datore di lavoro me ga fatto una lettera de presentazion per gaver la possibilità de trovar qualcos'altro, perché appunto in sei mesi me son dimostrada più che valida e de conseguenza iera i buoni propositi per andar avanti. Sfortunatamente questo non xè stà e adesso son a piedi. Go la disoccupazione per un periodo, (...) fino a luglio, per otto mesi. E non avendo un contratto a tempo indeterminato non se gà la mobilità, de conseguenza.

V nekaterih primerih težave niso jasna posledica gospodarske krize. Beležimo namreč težavna stanja, ki so jih povzročili različni razlogi: nesreče, znižanje delovnega urnika, slabo zdravstveno stanje družinskih članov, težave z vključevanjem v novi državi.

IZKL 2: (*I: Kej ste in cassa integrazione?*) Ne, infortuni. Ja, ma zdej je zadnji cajt. In pole jaz imam en velik križ tle ud spred, ki ne znam ka bom nrdu. (...). A parte ki me boli stršno hrbet. Zdej sem prašu invalidità za hrbet, ne invalidità, malattia professionale. Ma tisto tam, za tisto ti dajo stršno malo, e quindi non risolti il problema. (...). Sem vre, ki iščm delo, ma je težko ga nejdet. Stago cercando a 360 gradi, tisto ka je. (...) Je ena fase de... lasemo perder. (...)

IZKL 4: (...) Lavoro part time. Per questo ti dico che non ce la faccio più, perché la nostra cooperativa ha ridotto le ore e da sette siamo passati a sei, e da sei siamo passati a cinque. (...) Il tempo che io perdo per andare fino a Trieste e tornare, potrei lavorare, e non spendendo benzina. E' assurdo stare via tutto il giorno e comunque guadagnare per cinque ore. (...)

Težavna situacija lahko popolnoma spremeni načrte in ambicije neke osebe. To dobro opisuje IZKL 4, bivša učiteljica na osnovni šoli, ki je opustila željo po delu, za katerega je značilna pogodbeni nestanovitnost, in je morala izbrati drugačno delovno pot v primerjavi s tistim, kar si je predstavljala na začetku kariere. Ekonomske težave prisilijo osebe, da same poskrbijo zase in opustijo svoje želje.

IZKL 4: (...) Sono una maestra, perché a suo tempo ho studiato, solo che purtroppo quando mi sono separata ho dovuto rimboccarmi le maniche e trovare un lavoro per tirare su mio figlio. (...) Oramai il mondo scolastico è difficile, se non hai la fortuna di entrare magari in qualche scuola privata allora è una faccenda diversa. Però se vuoi stare come statale o comunale è molto difficile. (...) Ho dovuto fare delle scelte nella vita e abbiamo optato per qualcosa di diverso, anche se non è quello per cui ho studiato, non ha importanza; è un lavoro onesto, lo faccio con il cuore e basta che porti a casa soldi a sufficienza per finire il mese. Altro non mi importa. Quando al bambino non gli manca quello che gli deve mancare, non è importante. (...) A volte i sogni bisogna chiuderli in un cassetto e andare avanti. (...) Io ho bisogno di soldi, mica di fare (...). Che lavo vetri, o faccio la badante, o cucino, è indifferente.

Osebi z najhujšimi težavami sta trenutno brezposelni. Prvi je oče, druga pa mati in oba se zelo trudita z iskanjem novega dela, vendar njun trud ni poplačan. Izgubiti delovno mesto, ko si že odrasel, povzroča veliko nestabilnost in problem je pogosto težko rešiti. Danes trg dela zahteva diplome, ki verjetno niso bile nujne, ko sta začela svojo delovno kariero. Zato se oba zavedata, da imata veliko izkušenj, vendar sta zaradi pomanjkanja diplome v slabšem položaju v primerjavi z drugimi uslužbenci. Tudi starost jima ne pomaga pri iskanju dela.

IZKL 1: Go grosse difficoltà, perché al momento son disoccupada (...). A 50 anni xè difficile, molto difficile. Se ga la maturità, l'esperienza, però ai tempi mi go fatto la scuola professionale, che non me conta come diploma; de conseguenza, non posso far neanche un concorso pubblico. Questo me penalizza. Però go l'esperienza e non go el diploma, un poco se corremo dietro su questo discorso qua. (...)

IZKL 2: (...) Du 16. februarja sem še pud infortuni, in zdej xè arriva el stop. Sem že skora ano leto naš ki sem doma? (...) Sem poslu kašen curriculum, je da jast imam 55 let, mi manjka dve leti za it u penziju, in kdu te uzeme?

V svoji pripovedi IZKL 1 razlaga, kakšne težave ima z iskanjem novega dela, na primer v odnosu z uradi za zaposlovanje, ki po njenem mnenju niso sposobni nuditi ustrezne podpore osebam, ki se na njih obrnejo. Nezanimanje in neprijaznost operaterjev na okencih teh uradov povzročajo še večjo zadrego in ponižanje, ki ju, kdor išče delo tik pred upokojitvijo, že sam po sebi čuti.

IZKL 1: (...) Non voglio essere catastrofica, però c'è veramente un problema serio fuori, perché ci sono centomila paletti. L'ufficio del lavoro dovrebbe veramente aiutare e indirizzare, invece tu vai la, fai una scheda, compili (...). Non c'è un minimo di contatto. (...) È così triste, vai là e trovi tutta questa gente della mia età che si guarda intorno smarrita, perché veramente uno che ha lavorato una vita, veramente non conosce queste realtà. (...). Devo dire all'ufficio del lavoro, tranne una o due persone, gli altri sono veramente dei maleducati. Ma proprio grandi maleducati. Oltre al fatto del mettersi in fila, umiliarsi, chiedere e tutte queste cose, ti trovi anche davanti uno che ti guarda come per dire: »Ma che cavolo vuoi qua?«. Guarda che veramente, magari è più giovane di te... (...)

Tudi IZKL 4 išče zaposlitev, ki bi ji omogočila boljše pogodbene pogoje kot sedanje delo. V njenem primeru je očitni problem oddaljenosti območja, kjer stanuje, od mestnega središča, kjer dela. Za osebo z ekonomskimi težavami je oddaljenost od delovnega mesta dodatno časovno breme in tudi stroški za prevoz niso zanemarljivi.

IZKL 4: (...) Adesso sto cercando un nuovo lavoro, perché adesso come adesso non ce la facciamo più. Quindi lo devo assolutamente trovare. (...) Devo avvicinarmi [= *trovare lavoro più vicino a casa*], perché comunque costa troppo la benzina e anche è troppo lontano, sono troppo tempo per andare, per tornare. E il bambino ha bisogno, perché insomma, non posso lasciarlo solo.

Kljub svojemu slabemu poznavanju trga dela na obravnavanem območju je intervjuvanka prepričana, da je večina možnosti na razpolago za osebe, ki znajo slovenski jezik, tudi na čisto osnovni ravni. Zaradi tega se je odločila za vpis na tečaj slovenščine, ki ga prireja Občina Devin Nabrežine.

IZKL 4: Sì, sì, adesso cercherò di fare uno di quei corsi di sloveno che fanno qua al Comune, per poter dopo accedere anche a quei posti dove viene richiesta la conoscenza della lingua slovena. Tanto non è che devo andar a far salotto e neanche a parlare di politica, però se uno mi dice »Puliscimi le finestre« e lo dice in sloveno io devo saper capire. (...)

7.5 Prijatelji in prosti čas

Skoraj vsi intervjuvanci izjavljajo, da imajo dobre prijateljske odnose. Prijatelji, predvsem tisti iz mladih let, nudijo dobro moralno podporo odraslim s težavami, včasih tudi večjo kot družina. Nekateri poudarjajo, da pogosto nimajo dovolj časa za družbeno-čustvene odnose predvsem zaradi hitrega življenjskega ritma, ki pogosto povzroča utrujenost ali negativno razpoloženje.

IZKL 1: (...) Ho delle amicizie, delle amiche che, insomma, non sono sola. Mi hanno aiutato forse più le amicizie che le parentele. (...) Non mi posso lamentare da quel lato là. Come si dice: se c'è bisogno di una spalla su cui piangere ce l'ho. (...) Ho delle amiche da trent'anni, quindi quelle cose proprio consolidate. Amicizia, vera amicizia, le altre sono delle conoscenze buone (...).

IZKL 4: (...) Le amicizie non mi mancano, anzi, a volte devo dire che sono occupata o che non ho voglia. Abbiamo tantissimi amici. (...)

IZKL 3: Le amicizie sono tutte di vecchia data. [*Ci vediamo*] solamente alla sera, mio marito rimane con le ragazze e io esco. Sempre meno spesso. Credo che sia il fatto dell'età, siamo tutte più attempate e forse anche più stanche, magari una preferisce fare una chiacchierata al telefono che è più comoda che vedersi. Comunque ho una vita abbastanza vivace da questo punto di vista. (...)

Dokaj izoliran je primer Romunke, ki ima malo pravih prijateljev, čeprav o sebi meni, da je mlada in živahna ženska z veliko voljo do socializacije. Odnose s krajevno skupnostjo ovirajo, vsaj po njenem mnenju, jezikovne težave, torej težave, ki jih imajo slovensko govoreči prebivalci do oseb, ki govorijo drugi jezik in imajo drugačno kulturo.

IZKL 5: (...). Tanti amici proprio non c'è l'ho. (...) Sai perché? Perché son tutti che parlano sloveno. Se non sai parlare sloveno, non è che ti danno tanto qua. Ho visto anche le mamme della scuola, della mia figlia, (...) non ti parlano mai, sai, ti guardano così (...). Sono sempre quelli, che conosciamo (...), siamo tutti là, questo gruppo, e loro parlano sloveno. (...)

Ko se spregovori o zanimanjih in prostem času, se intervjuvanci ironično nasmihajo, saj vsi izjavljajo, da nimajo ne časovnih ne ekonomskih možnosti, da bi se posvečali razvedrilnim dejavnostim. IZKL 1 poleg tega dodaja, da se zaradi emotivne nestabilnosti ne more docela

sprostiti in opravljati določenih dejavnosti brezskrbno; zaradi tega je lahko tudi preprost sprehod prava prisila.

IZKL 4: (...) Io ce li ho [= *gli hobby*], però non ho la possibilità, né economica, né temporale. (...)

IZKL 1: Il mio tempo libero poco, perché non ho la possibilità materiale, siamo sempre là. Io ho fatto quando avevo la possibilità (...). Andavo in piscina, mi piaceva tanto, però adesso ho lasciato, i costi sono proibitivi. (...) Mi piace tanto camminare (...), la domenica. Durante la settimana no, vado a Trieste, cerco lavoro, non ho il tempo (...). Quando hai dei grossi problemi non è che puoi andare a farti la passeggiata. Sono in difficoltà, non posso andare con la mente libera, non riesco, no, no, assolutamente no.

Vsekakor pa vsak intervjuvanec opiše niz dejavnosti in konjičkov, ki bi ga zanimali: od branja knjig do izletov v naravno okolje, od brskanja po spletu do obiskovanja tečajev itd.. Vsi poleg tega izražajo željo, da bi šli na počitnice s svojo družino, vendar tega ne morejo storiti zaradi ekonomskih problemov. Intervjuvanci se zato "zadovoljijo" s kratkimi izleti v bližnje kraje.

IZKL 3: Negli ultimi anni facciamo solo una gita il giorno del mio compleanno e il giorno del compleanno di mio marito. Perché non c'è la disponibilità. Mentre prima tantissimo. (...) Mi piacerebbe fare tanto un viaggio con la famiglia, tipo in Egitto, qualcosa del genere.

IZKL 2: Eh, bi tel it (= *na potovanje*), ma ne revam. Però zdej gram rajši z anu moju prjetlcu, kadr ima cejt, gramo hodt te po Krasi. Je tle trko reči za vit. (...)

Sodelovanje pri dejavnostih društev in organizacij je splošno nizko. V prostem času se intervjuvanci raje posvetijo ožjemu krogu, otrokom ali svojim najdražjim. Ta izbira morda pomeni, da se odrasli s težavami raje zaprejo v intimni krog, da zbežijo iz družbe, ki jih trenutno izključuje.

7.6 Odnos do območja

Analiza odnosa intervjuvancev do obravnavanega območja omogoča razlikovanje med bolj ali manj vključenimi odraslimi. Pripadnost eni ali drugi skupini je odvisna od raznih dejavnikov, med katerimi je prvi stopnja avtohtonosti intervjuvancev. Iz pričevanj namreč izhaja, da so osebe, ki so tu rojene in od nekaj tu živijo, bolj navezane na območje kot tisti, ki so se rodili drugje in so se sem preselili pozneje. Pripadniki prve skupine na svojem območju "živijo" in so dobro vključeni, medtem ko druga skupina nima veliko stikov s krajevno skupnostjo in preživlja

večji del svojega časa – povezanega z delom, čustvenimi odnosi in prostim časom – drugje, v sosednjih občinah. Možno je torej razlikovati med osebami, ki na območju “živijo”, in tistimi, ki tukaj “stanujejo”. Pomembno je poudariti, da so bolje vključeni odrasli slovenskega jezika, medtem ko je med italijansko govorečimi prebivalci vključenost v območje manj očitna. To zelo jasno opisujeta naslednji pričevanji:

IZKL 1: Diciamo che questa è una scelta »costretta«, nel senso che... Sto benissimo qua, niente da dire, assolutamente, perché da quando mi sono sposata, quasi ventinove anni fa, ho sempre abitato nel comune di Duino Aurisina. (*I: Però la vita, gli amici...*) Sì, sempre a Trieste. Perché o a Monfalcone o a Sistiana conosco qualcuno, ma pochi, ad Aurisina nessuno. (...) Forse, trovando un contesto, diciamo, quando il figlio grande era più piccolo (...), andava a scuola al Villaggio del Pescatore, c'era questo giro di mamme, di amicizie. Però nel momento che i ragazzi crescono dopo basta, ognuno prende le sue strade. (...) Poi non ho neanche tanto tempo. Ho sempre lavorato, non avevo mai tempo.

IZKL 4: Abito a Duino, perché non ho la possibilità di andar da nessun'altra parte (...). Non mi piace Duino, perché sono un po' tagliata fuori, perché non c'è niente da queste parti qua e chi ci abita è convinto di essere il padrone del mondo (...). Non mi piace perché le persone sono estremamente arroganti, sono ignoranti e si credono di essere chissà chi. (...) Sì, se io avessi la possibilità andrei immediatamente via di qua. (...) (*I: Ma comunque la tua vita sostanzialmente si svolge a Trieste, a livello di lavoro?*) Sì, sì, anche come amicizie, anche tutto insomma (...). Sì, ti dico, dove io abito non ho rapporti, a parte la chiesa (...).

Odnos teh oseb do območja, kjer živijo, seveda pogojuje tudi življenjski stil njihovih otrok. Zaradi geografske oddaljenosti od mestnih središč, zaradi preživljanja časa zunaj obravnavanega območja iz šolskih razlogov in zaradi pomanjkanja rekreacijskih dejavnosti doživljajo mladi ta prostor kot nekakšno “spalno naselje”, ki ga zapustijo zjutraj, ko gredo v šolo/na univerzo/na delo, in se sem vrnejo prespat zvečer.

IZKL 1: Loro [= *i due figli*] non frequentano il territorio, perché appunto, come le dicevo, loro sono sempre a Trieste. Mio figlio grande anche viaggia tanto, va a Milano, lui ha un amico con cui collabora, che fanno dei lavori, che abita sempre nel comune, ma non frequentano il comune. Proprio zero. Non hanno amicizie, no, nel comune no, perché quando andavano a scuola, dopo quando sono diventati grandi hanno preso chi la strada per Gorizia, chi per Trieste. Quindi il più grande si è fatto le amicizie a Trieste ed è rimasto a Trieste. Il ragazzino andava a Monfalcone a scuola, dopo l'ho trasferito, quindi fino alle medie aveva gli amici di Monfalcone. (...) Ma comunque nel comune di Duino-Aurisina no, proprio niente. Perché dove abitiamo comunque non ci sono ragazzi della sua età (...).

Po mnenju IZKL 4, ki živi v Devinu, je slaba vključenost nekaterih oseb v obravnavano območje povezana s pomanjkljivostjo priložnosti za družabnost, saj ni na razpolago javnih prostorov za te namene. Kjer intervjuvanka stanuje družabno življenje poteka pretežno v barih in javnih lokalih, vendar ti niso primerni za nekatere pomembne skupine prebivalstva, na primer za otroke in družine. Pomanjkanje prostorov za družabnost na prostem je po mnenju intervjuvanke velika vrzel v delovanju krajevnih uprav.

IZKL 4: Non c'è un parco giochi, è vergognoso questo. Non c'è un giardino pubblico, dove potersi ritrovare, bambini, mamme, famiglie, dove poter stare, dove poter condividere. (...) C'è tanta natura, ma non c'è un posto per la convivialità. Non c'è! Non c'è! E' assurdo questo, come è possibile che in un territorio così grande non hanno pensato a un parco giochi? (...) Non ci sono posti dove poter stare insieme. E' ovvio che le persone stanno a casa. (...) Speculano su altre cose, perché è ovvio, un parco giochi non porta soldi a nessuno, sarebbe solo che una spesa, perché devono vuotare i bottini dell'immondizia, perché devono comprare gli scivoli, però non hanno capito che farebbero la felicità di tante persone. Anche i nonnetti col nipotino, li farebbe anche piacere portarli nel parchetto, no? (...) Di baretti ce ne sono anche troppi, però non ti puoi fermare in bar con i bambini, non è carino, almeno a me non piace, non è un posto ideale. Persone passano, poi quelli che bevono.

Kot ostale skupine tudi odrasli intervjuvanci menijo, da živijo na mirnem območju, daleč od vsakršnega propadajočega okolja, značilnega za mestna središča.

IZKL 4: Ma casa mia è aperta, non la chiudo mai. Come non chiudo la mia macchina. (...) Qui si sta in un'oasi, in un'oasi. Qui la gente ancora non sa cosa vuol dire il borseggio (...).

IZKL 5 poudarja, da v trenutku, ko je v Italiji percepcija do priseljencev negativna zaradi pogostih nestrpnostih dejanj, ki so se pripetila na raznih koncih polotoka, v občini Devin Nabrežina teh težav ni. Intervjuvanka izjavlja, da je dobro vključena v svoje okolje in da ni nikoli doživela neprijetnih situacij. Zaradi nizke prisotnosti priseljencev torej na območju še ni nestrpnosti in potencialnih konfliktov.

IZKL 5: (...) Succede di tutto con Rumeni qua [= *in Italia*] comunque, avete visto no? (...). A me non posso dire che mi è mai capitato, neanche a mia figlia, perché qua [= *nel comune di Duino-Aurisina*] si vede che siamo in pochi e non sono successe così tante cose. (...).

Kljub temu, da vsi intervjuvanci pripisujejo območju visoko vrednost s stanovanjskega vidika, se nekateri pritožujejo zaradi znatnega povečanja cestnega prometa v zadnjih letih in posledičnih nevarnosti za prebivalce. Iz pričevanj izhaja, da so tudi javna prevozna sredstva nevarna za pešce, predvsem na mestih, kjer zanje ni na razpolago pločnika.

IZKL 4: (...) Nella strada che entra in paese passano talmente tante corriere, autobus e macchine che corrono talmente tanto veloce, che se tu vai per strada rischi almeno cinque volte in dieci minuti di esser buttato sotto. Perché la gente è pazza, non c'è marciapiede, corrono senza motivo. (...) L'unica cosa che devono secondo me fare assolutamente è trovare un sistema per la viabilità. Nel senso che le macchine sono sempre più potenti e sempre più veloci e i bambini sono sempre bambini e gli anziani sono sempre anziani. (...) Più che le macchine, veramente sono i mezzi pubblici, gli autobus e le corriere di linea che corrono come pazzi. (...) E' pericoloso. E non è la prima volta che tirano sotto qualcuno. (...)

IZKL 2: (...) Če bi bil vsaj marciapie, bi blo drgači. Si almeno al sicuro. Invece so tisti kriminali na cesti,tku da moreš zmjri gledt, kam graš in ku greju drugi.

V zvezi s pomanjkljivostjo ponudb na območju intervjuvanci poudarjajo dva elementa, ki so jih navedle tudi druge analizirane ciljne skupine. Prvi zadeva nezadostno ponudbo kulturnih dogodkov in prireditvev.

IZKL 4: Non mi piace qua, non c'è niente qua. (...) Non ci sono bei spettacoli, non c'è niente proprio. (...)

Drugi problem zadeva javne prevoze, predvsem dolge poti in pomanjkanje povezav s sosednimi mestnimi središči zvečer in ponoči. Odrasli intervjuvanci morajo pogosto hoditi po otroke v Trst ali Tržič pozno zvečer, saj se drugače ne bi mogli vrniti domov. Dodatni kritični aspekt so omejene prevozne smeri med večernimi urami. Osebe, ki živijo daleč od postaj, morajo zato dolgo hoditi peš do doma.

IZKL 3: Per quanto riguarda i collegamenti con Trieste sono ogni mezz'ora, quindi non c'è problema. Di sera chiaramente vengono a mancare, questo è un grande problema, perché il genitore deve alzarsi e andare a prendere. (...) Per Monfalcone la stessa cosa. (...)

IZKL 1: (...) L'unico problema è il discorso dei mezzi, sono lunghissimi, 45 minuti per scendere a Trieste con la 44. (...) L'ultimo autobus da Trieste è a mezzanotte, però non ferma là del comune (...) e ferma in piazza dove c'è la banca. C'è il problema, il ragazzo devo andare a prenderlo in centro e magari vogliono rimanere di più, no? Devono rimanere a dormire da qualcuno a Trieste oppure devo andare a prenderlo. Questo è l'unico handicap. (...)

IZKL 2: Tisto, ki manjka, manjka da ta benedeto 44 (= *avtobus št. 44*) pu 8 zvečjr, da bi nrdu tisti kilometer več in se ne bi ustavu še na placu. Ki tle smo prou tajadi fora. Ki, če eden gre dol u Trst, zadnji autobus, ki ima, uni ki živimo tam pr municipiu, je u 8.05 s Trsta.

Zadnji kritični element, povezan z območjem, ki je izšel iz pripovedi odraslih intervjuvancev, je pomanjkljivost oziroma popolna odsotnost odnosov med dvema etno-jezikovnima skupnostima, ki živita v tem prostoru. Iz pričevanj izhaja, da obstajata dva “vzporedna svetova”, slovensko govoreči in italijansko govoreči, od katerih ima vsak svoje značilnosti, običaje, družbene in organizacijske mreže.

IZKL 4: Ognuno si fa la sua vita, ci sono vari gruppi (...). Le persone di etnia slovena, che parlano sloveno, frequentano solo persone che parlano sloveno. Gli italiani stanno con gli italiani, gli sloveni con gli sloveni. Punto. Ci sono due messe, ci sono due altre cose, proprio tu vedi che è scritto tutto in due cose ben distinte. (...)

IZKL 1: (...) L'unica pecca è sempre questo scontro etnico che ancora si sente, questo secondo me è sbagliato (...). Una chiusura. (...)

Jasno ločevanje med družbenimi mrežami na osnovi etno-jezikovnih razlik je element, ki te intervjuvance veliko bolj moti kot ostale ciljne skupine, vključene v raziskavo. Iz njihovih pripovedi izhaja, da so odnosi med skupnostima zelo omejeni tudi med mlajšimi generacijami. Posebej poudarjajo odsotnost odnosov med šolskimi otroki obeh skupnosti, ki se s težavo srečujejo.

IZKL 3: (...) All'inizio, quando ho iscritto le bambine alla scuola italiana, pensavo che i bambini giocassero insieme, che facessero qualcosa assieme, qualche gita, qualche mescolanza, invece non esistono. Quando uno va alla scuola italiana non vede l'esistenza della scuola slovena e altrettanto avviene dall'altra parte.

IZKL 1: Io ho visto quando il ragazzo andava a scuola c'era questo scontro. (...) Mi ricordo una volta, avevano fatto un incontro tra le due scuole, e mi ricordo le magliette con la pace e tutte queste cose qua, e i ragazzini si sputavano in palestra. E mi ricordo quando raccontava a casa »Tanta pace mamma, ma questi ci sputavano«. (...)

Med pripovedjo se intervjuvanci pogosto ustavljajo na značilnostih obeh etno-jezikovnih skupin. Slovenski narodni skupnosti na primer pripisujejo težnjo k temu, da se zapira in raje ostaja ločena, kar si intervjuvanci razlagajo z željo po ohranjevanju svojega jezika in kulture, da bi preprečili “zunanje vplive”.

IZKL 4: (...) Loro [= *gli sloveni*] sono molto più attenti, molto più precisi, secondo me sono bravissimi. Sono bravi, perché con tutto che siamo nel 2009 tengono con le unghie e con i denti le loro origini, le loro radici, non vogliono mollare, e sono bravi, li invidia. (...) Hanno le nozze carsiche, hanno questa loro realtà che è qua, è molto più giusta, sono chiusi, sono tra loro. (...) Loro stanno bene qua, non gli manca niente, perché è il loro mondo. (...)

IZKL 3: A mio avviso non c'è volontà da nessuna parte di comunicare. Secondo me è più comprensibile dalla parte slovena anziché da quella italiana, perché gli sloveni vorrebbero rimanere uniti tra di loro. E' più facile, quando c'è una piccola comunità che non voglia lasciare entrare per non dar luogo a infiltrazioni di nessun tipo che portano non ad accrescere, ma a diminuire la comunità.

IZKL 1 poudarja, da italijansko govoreči prebivalci, ki so se preselili v občino Devin Nabrežina v zadnjih desetletjih, še danes čutijo, da živijo na območju, za katerega slovensko prebivalstvo trdi, da je njihova last.

IZKL 1: (...) Io vedo anche in casa mia che c'è una signora che parla, vedi proprio, quando non vuole parlare, non vuole farsi sentire, parla sloveno. (...) C'è proprio questa cosa che noi entriamo nel loro territorio, non è ancora andata via questa mentalità, (...) ci vorrà ancora parecchio, secondo me.

V zvezi z nezaupljivostjo italijanskega prebivalstva bi to po mnenju IZKL 3 lahko izhajalo iz starih etno-ideoloških stereotipov, zaradi katerih so slovensko govoreči občani manj ugledni. Intervjuvanka meni, da sta mirno sožitje in medsebojno spoštovanje pogosto le fraza, medtem ko je v resnici nezaupljivost še zelo prisotna.

IZKL 3: (...) Mentre dalla parte italiana non riesco a capire. (...) [*Secondo me, questo dipende*] da una forma di ignoranza culturale dovuta al fatto di Trieste vicina. A mio avviso il triestino in questo è davvero stupido, prevenuto, ristretto. Forte del fatto che individua nella lingua slovena lo sloveno che sporca la città, che da fastidio, anche se ha incrementato i traffici di merce, ha portato molti benefici in soldi, ma vede solo il lato negativo. Questa cosa è rimasta a livello culturale, come vedere chi utilizza la lingua slovena come il contadino rispetto alla città (...). C'è questa associazione, c'è questa forma di razzismo, dove razionalmente uno poi parla: »Siamo tutti aperti« e poi in realtà viene praticato questo modo. (...).

Hipotezo, da medsebojno nezanimanje dveh etno-jezikovnih skupin izhaja iz ustaljenih krajevnih navad, potrjuje tudi različen odnos oseb, ki prihajajo od zunaj. To se dogaja v primeru IZKL 4, ki se je preselila v občino Devin Nabrežina iz severne Italije in doživlja večjezično krajevno stvarnost bolj sproščeno in z večjim zanimanjem v primerjavi s prebivalstvom, ki na tem območju živi od nekdaj. Zaradi tega se je tudi odločila, da vpiše sina v šolo, kjer je predvideno tudi učenje slovenščine.

IZKL 4: [*Tra gli sloveni*] ho anche degli amici carissimi (...), perché io ho trovato delle persone molto aperte. (...) A me personalmente non da fastidio [= *che parlino tra di loro in sloveno*], anzi ripeto, li invidio moltissimo, ma forse perché non sono di qua. (...) D'altra parte è anche giusto, che un posto di confine, sarebbe giusto che tutti lo parlassero, secondo me. Infatti io ho messo mio figlio apposta alla scuola lì,

perché (...) ha l'insegnamento dello sloveno e quindi è giusto che lui lo sappia, (...) è una scuola italiana dove insegnano anche lo sloveno. (...)

7.7 Ocena socialno-skrbstvenih storitev

Odnos do socialno-skrbstvene službe in ocena delovanja Okraja 1.1 so predmet zadnjega sklopa vprašanj. Iz zbranih pričevanj izhaja v prvi vrsti nekakšen odpor do vzpostavljanja stikov s socialno-skrbstveno službo, predvsem zaradi negativne podobe, ki jo imajo intervjuvanci o oskrbovanih osebah. Odvisnost od skrbstvenih storitev povezujejo z negativnimi vtisi, kar morda oddaljuje osebe od te službe. Za pomoč torej prosijo s težavo, saj v tem primeru nastopijo določeni mehanizmi, ki jih osebe premostijo šele, ko občutijo, da je njihov življenjski položaj nevzdržen. Sprejeti status "oskrbovane" osebe lahko pomeni neke vrste polomijo.

IZKL 1: (...) Spero sempre di non aver mai bisogno [= *dei servizi socio-assistenziali*]. Vengo proprio quando mi trovo con l'acqua alla gola, perché proprio non ce la faccio. (**I:** *Lei usufruisce per caso del servizio pasti a domicilio o del servizio mensa?*) No, per l'amor di Dio, manca ancora quello. Fortunatamente va a chi ha più bisogno (...). Nel momento che a luglio, se non trovo lavoro, sarò veramente senza un euro. Spero mai di arrivare a quel punto, perché veramente sarebbe un fallimento infinito, non voglio neanche pensarci. (...) Non è il massimo che mi arrivano i pasti a casa, no?

Po mnenju IZKL 4 je odpor proti vzpostavljanju stikov s socialno-skrbstveno službo povezan s stereotipi, ki si jih ustvari povprečni občan: socialne delavke povezuje s položajem socialne marginalizacije ali z družbenim propadom. Ta situacija je torej ugodna za kogar nima težav pri prošnjah po pomoči in ima torej prednostni dostop do razpoložljivih storitev.

IZKL 4: Qui la mentalità delle persone è aver bisogno degli assistenti sociali è uguale esser persone che 'no, non si deve, ma no, non si fa'. Non riescono a capire che invece loro sono qua e sono pagate per aiutarti. Questo non riescono a capire le persone e secondo me se loro capissero la vera utilità degli assistenti sociali, molte persone in più verrebbero a chiedere aiuto. Ma ripeto, sono talmente ottusi che la parola assistente sociale la abbinano a qualcosa di terribile. Tipo assistente sociale uguale drogati, tutto associato sempre a emarginazione. Non è vero niente. Meglio, ce n'è più per noi.

Po tem kratkem uvodu o odnosu občanov s socialno-skrbstveno službo naj povemo, da so vsi odrasli intervjuvanci uporabniki socialno-skrbstvenih storitev in so zato sposobni kritično oceniti delovanje Okraja 1.1. Pripovedi kažejo pretežno dobro stopnjo zadovoljstva s prejetimi storitvami; intervjuvanci posebej poudarjajo pripravljenost socialnih delavk za posluh uporabnikov in sposobnost nudenja ustreznih rešitev za specifične težavne položaje.

IZKL 1: Sono sempre stati molto disponibili. Molto. Io ho sempre fatto con una persona sola, no, il reddito di cittadinanza l'ho fatto con un'altra, sono state due persone validissime, niente da dire.

IZKL 4: Ho avuto contatto con la XY [= *nome dell'assistente sociale*] e so che quando ho bisogno vado da lei. (...) Io adoro XY, per me è una persona specialissima proprio. (...) Qualsiasi cosa, qualsiasi domanda lei sapeva rispondermi e se non sapeva rispondermi si è informata e poi mi ha richiamato. Forse perché sa la mia situazione, sa che ho bisogno e se chiamo vuol dir che ho bisogno veramente, ecco.

Pomembno je poudariti, da odrasli intervjuvanci raje govorijo o usposobljenosti posameznih socialnih delavk kot o Okraju 1.1 na splošno. Operater in oskrbovani vzpostavita tesen odnos, osnovan na medsebojnem zaupanju, kar osebam, ki so prisiljene prosti za pomoč omogoča premoščanje neprijetnega občutka ponižanja. Po mnenju IZKL 1 je možnost ohranjanja rednega in zaupnega odnosa s socialnimi delavkami delno povezana z omejeno velikostjo območja Okraja 1.1, zaradi česar je lahko uporabnik deležen posebne pozornosti.

IZKL 1: (...) Devo dire che c'è una dottoressa [= *un'assistente sociale*] molto valida, che fortunatamente, abitando in un comune piccolo, hai la possibilità di parlare (...). Mi hanno sempre aiutato, nei limiti delle possibilità. (...) Non posso dire niente da quel lato là. (...). Adesso mi trovo che non lavoro e quindi dovrei parlare di nuovo con la dottoressa per vedere di venire un attimo incontro. Almeno con qualcosa. Non è bello, perché dopo tanti anni uno (...). So che non dipende da me, però uno quando arriva a una certa età, è molto umiliante. Tutto il discorso (...). Qua non ti senti umiliato, perché ho a che fare con una persona veramente molto umana. Su questo niente da dire.

Nekateri intervjuvanci so zelo zadovoljni, ker so jih socialni delavci poklicali po telefonu, ne da bi za to izrecno prosili, in da so jih seznanili z možnostmi, ki jih nudi služba.

IZKL 5: (**I:** *Quando vieni qua c'è sempre qualcuno che è disposto ad ascoltarti?*) Sempre, sai, proprio. (...) Sì, per esempio, come si chiama, XY [= *nome di un'assistente sociale*], lei mi ha detto di questo reddito di base che io non sapevo. E lei mi ha detto. (**I:** *Ma è successo che è lei che ti ha telefonato a casa?*) Sì, sì. Perché aveva il mio numero. Ho fatto questo per rimborso affitto e ha saputo di questa cosa e mi ha detto: "Fai un po' questo CIL, si chiama, e vediamo se rientri..." « Sì, proprio sì, mi ha aiutato. (...)

Vsekakor dozdevno niso bili vsi intervjuvanci deležni enake pozornosti socialnih delavk, kar je mogoče tolmačiti na različne načine, ki jih bomo upoštevali v končnem delu poročila.

V zvezi s trdom operaterjev Okraja 1.1 za obveščanje občanov o obstoječih storitvah smo zabeležili dokaj različna mnenja. Čeprav intervjuvanci na splošno menijo, da Okraj 1.1 nudi

dovolj informacij, smo včasih zabeležili izrecno zanimanje za več informacij o pravicah, ki jih imajo uporabniki v okviru socialnih politik.

IZKL 2: (*I: In ja, glede informacije, vi znate kej vam lahko vsega nudijo, recimo?*) Eko, tisto ne znam. (...) Kukr je blo malo cajta ud tega na Geo & Geo, ki je bil predsednik ud Alto consumo, in je reku, da so eni zakoni, da občina more dat tu, more dat uno, però da delaju vsi finta de niente. In ud takrat mi je uastu an grande dubbio, za znat kašne pravice imam. Ki tudi, če uani ti rečeju da nimaš il diritto, ti ustane zmjra dubbio, ki tu ni pisano v nobenmu kraju. (*I: Taku da bi tel bit malo informiran...*) Ja ja.

IZKL 2 trdi, da ni nikdar videl ali prejel domov informativnega prospekta o socialno-skrbstvenih storitvah, zato se je o teh sam pozanimal.

IZKL 2: (*I: Ka vam je kašn bot pršu na dum kašen depliant ud tega, kar nudi socialna služba, al ste se use sam pozanimu?*) Ma, sm šou jaz vit, ki če ne, ne bi znal da je blo.

V nadaljevanju na kratko predstavljamo ocene intervjuvancev za posamezne storitve, začeli pa bomo pri finančni pomoči občanom. Pomoč za preživljanje, dodeljena odraslim s finančnimi težavami, je pomembno zagotovilo za kritje osnovnih mesečnih stroškov. Pričevanje IZKL 5 poudarja, kako so jo socialne delavke obvestile o možnosti, da bi prejemale denarno pomoč, čeprav tega od začetka ni izrecno prosila.

IZKL 5: (...) Da quando ho questo reddito di base sono più tranquilla sai, proprio perché so che ogni mese pago tutto e poi il giorno 27 prendo questi soldi... (...). Si fa ogni anno in marzo (...), si fa un'ISEE sempre, porto i documenti là, si fa e di nuovo c'è un rientro. (...) Io sono venuta qua per fare una domanda per una casa, perché mi sembrava tanto l'affitto. Pagavo 510 euro, era tanto per me, e insomma, sono venuta qua per fare una domanda. (...) E ho lasciato quella, la domanda scritta qua (...) E dopo gli ho spiegato un po' la mia situazione. E così mi hanno detto che poi facciamo questo, facciamo quello (...).

Denarna pomoč Okraja 1.1 ni omejena na prispevek za preživljanje, (ki bo med drugim kmalu ukinjen!), temveč zajema tudi izredne prispevke, ki so dodeljeni glede na specifične kriterije. Ti prispevki na primer IZKL 5 omogočajo kritje stroškov za zimovanje hčerke, ki ga organizira šola.

IZKL 5: (...) E la settimana bianca, ogni anno [= *la figlia*] andava alla settimana bianca. (...) Anche quello mi ha pagato il Comune, perché ho portato l'Isee sempre, no? E loro vedono anche com'è la situazione, (...) se sei (...), e allora diciamo che ti aiutano.

Občani, za katere najemnina predstavlja velik delež glede na dohodke, lahko prosijo za specifično pomoč. Kot smo že povedali, so za nekatere intervjuvance ti prispevki zelo pomemben ekonomski vir, včasih celo osnovnega pomena. Drugi poudarjajo, da operaterji Okraja skušajo pomagati tudi osebam, ki živijo v poslopih Krajevnega podjetja za stanovanjske gradnje (ATER), s predlogi za ugodne ekonomske rešitve, komur ima težave s plačevanjem najemnine.

IZKL 1: (...) A Trieste, Muggia, l'Ater ha una convenzione. Lì fanno le domande per aiutare le persone che hanno poco reddito sul discorso dell'affitto. Quindi ci sono tantissime domande e fanno la graduatoria. Invece qua il comune di Duino Aurisina non è convenzionato con l'Ater; però loro ti vengono lo stesso incontro magari in un'altra forma, magari con l'affitto, indifferente, ti aiutano lo stesso, magari te lo danno mensilmente, a differenza dell'Ater che lo da in un'unica soluzione. Devi portare tutti i bollettini pagati e in base se sei in regola, te lo danno. Invece qua ti aiutano col discorso che se non riesci a pagare ti vengono incontro. Forse è meglio. Se uno non ce la fa, come fa a pagare tutti i bollettini? E dopo, sì, a fine anno te li rimborsano, ma devi trovare i soldi prima. Solito discorso.

Dostavo obrokov na dom koristi en sam intervjuvanec, po mnenju katerega so obroki dobri in obilni. Čeprav se skupni strošek ne zdi posebno visok (90 evrov), je za to skupino prebivalcev nezanemarljivo breme, zato v tem specifičnem primeru intervjuvanec razmišlja, da bi se storitvi odrekel.

IZKL 2: (...) Kadr sm delu, sem prašu naj mi prneseju domu kusilo. Pero začne bit pesante ta roba tle, je 90 euro na mesec, ni malo, je ana velika špeža inšoma. Taku da zdej prnesavaju samo zanjega [= za starejšega očeta], anka če pole jemo uba. (**I:** Taku da zdej se bi odreku temu?) Ja, però ne znam, če se spleča, ki uselih je 90 euro, ma bejži kupt robu, skuhi, nrđi, morm malo pomislit. (**I:** Ma je fino za jest?) Je fino in je duasti.

Med intervjuvanci ni oseb, ki bi vložile prošnjo za delovno vključitev s podporo skrbstvene delovne štipendije. Vsekakor menimo, da je primerno navesti mnenje osebe, ki je dokaj skeptična v zvezi s to možnostjo.

IZKL 2: Ma ja, ma ne stuj mislet, da te borse lavoro su (...). Jaz sem vidu druge delt te borse lavoro, ma te borse lavoro su ana fregatura. Zatu ke se prime an pljunc, delaš dosti, in edini ki zasluže je ditta za tistu ke delš, il beneficio lo ga lori. (**I:** Taku da vas ne zanima...) Ne, bi zanimalo tudi mene, ma je treba vit a che condizioni. Jaz sem vidu, je bil muj sosed, ki je delu ne znam ki, in se je zmjra lamentu (...). Je reku, da je delu dosti ur in ni služu neč. (...)

ZAKLJUČKI

8. POVZETEK REZULTATOV RAZISKAVE

Analiza intervjujev je omogočila zbiranje informacij o splošnih razmerah ciljnih skupin, vključenih v raziskavo, kot tudi opredelitev njihovih glavnih potreb in njihove stopnje zadovoljstva s socialno-skrbstveni storitvami. V zaključnem poglavju poročila povzemamo zbrane podatke za lažje razumevanje.

8.1 Področje ostarelih

- Podatki raziskave kažejo, da v preučevani skupini ostarelih obstaja težnja k **bistvenosti**. Ostareli občani s prebivališčem na tem območju nimajo velikih pričakovanj v zvezi s stanovanjem in materialnimi sredstvi, njihove želje so zmerne, ne pritožujejo se veliko. Najpomembnejše je, da to, kar je res pomembno (na primer socialno-čustveni odnosi ali osebna oskrba), obstaja oz. ne primanjkuje.
- **Zdravstveno stanje** je odločilni dejavnik pri opredeljevanju potreb ostarelih oseb. Največje težave nastajajo zaradi pomanjkanja samostojnosti, ki delno ali popolnoma onemogoča izvajanje nekaterih dejavnosti, povezanih tako z osebno nego kot z upravljanjem stanovanja. Javna oskrba na domu pogosto ne zadošča vsem potrebam ostarelih, ki morajo zato prositi za zasebno pomoč na domu.
- **Viri dohodkov** ostarelih intervjuvancev so na splošno komaj zadostni za kritje osnovnih stroškov. Glavno breme so stroški za upravljanje stanovanja in zdravstveni stroški. Osebe, ki se poslužujejo zasebnih zdravstvenih storitev ali oskrbe, imajo velike težave s kritjem teh stroškov.
- V skupini intervjuvancev niso posebno očitni **občutki samote**, razen v enem primeru. S tem v zvezi je osrednjega pomena vloga najbližjih sorodnikov, saj v glavnem oni nudijo ostarelim pozornost in moralno podporo, ki ju potrebujejo.
- Možnost udejstvovanja v **družbenem življenju skupnosti** in vzdrževanja medosebnih odnosov je odvisna od funkcionalnih in motoričnih sposobnosti za izhod od doma. Slabo zdravstveno stanje onemogoča tudi udeležbo na družabnih dogodkih, izletih in počitnicah.

- Intervjuvanci se počutijo **dobro vključeni v območje**, kjer živijo, tu se počutijo dobro in imajo občutek, da živijo na varnem območju. Občutek oddaljenosti lastnega stanovanja od storitev, uradov in prodajaln je različen glede na zaselek, v katerem ima oseba prebivališče. Osebe s prebivališčem v najbolj oddaljenih območjih se pritožujejo zaradi pomanjkanja kulturnih dogodkov in družabnih priložnosti, namenjenih ostarelim.
- Težave z **mobilnostjo po območju** so osrednji problem za preučevano skupino prebivalstva. Zaradi svojih slabih zdravstvenih razmer redko uporabljajo javne prevoze. Odvisnost od tretjih oseb – sorodnikov, znancev ali zadolženih za prevoz Okraja 1.1 – v ostarelih zbuja neprijeten občutek, kot bi prosili za “miloščino”.
- Intervjuvanci dozdevno **iščejo pomoč pri socialno-skrbstveni službi le v zelo nujnih primerih** oziroma ko ocenjujejo, da je njihovo življenjsko stanje neznosno. Zato je mogoče, da ostareli, ki imajo manj nujne potrebe, navadno ne prosijo za nobeno pomoč.
- Intervjuvanci pretežno **pozitivno ocenjujejo delovanje Okraja 1.1**, predvsem glede razpoložljivosti socialnih delavcev pri zadovoljevanju prošenj občanov-uporabnikov. Med ostarelimi, ki stanujejo v predelih, oddaljenih od sedeža Okraja 1.1, smo zabeležili prošnjo po telefonski oskrbi.
- Zabeležili smo **pomanjkanje informacij o možnostih, ki jih nudijo službe, in o razpoložljivih storitvah**, namenjenih ostarelim. Čeprav je Okraj 1.1 pred nedavnim pripravil in razdelil informativni prospekt, izrecno namenjen obravnavani ciljni skupini, so intervjuvanci izjavili, da ga niso prejeli ali si ga niso ogledali. Dodatni aspekt v zvezi s pomanjkanjem informacij je slabo razlikovanje med področjem socialnega skrbstva in zdravstvenim področjem, kot tudi med javnimi storitvami in socialnimi storitvami zasebnih ustanov.
- V zvezi s **stopnjo zadovoljstva s posameznimi storitvami** smo zabeležili naslednje ocene:
 - *Služba za oskrbo na domu.* Pomoč ostarelim za vsakdanja opravila in za osebno nego intervjuvanci pretežno upoštevajo kot kakovostno storitev. Zabeležili smo težnjo k pohvali za usposobljenost delavk pri posegih na domu in za njihove sposobnosti pri vzpostavljanju odnosov. En uporabnik je izrazil potrebo po oskrbi v prvih jutranjih urah in po pogostejših obiskih.

- *Denarna pomoč pri zdravljenju in drugi prispevki.* Ostareli so zadovoljni s trdom, ki ga socialne delavke vlagajo v obveščanje uporabnikov o vseh možnostih za prispevke, povezane s specifičnimi potrebami.
- *Služba za prevoz.* Storitve je zelo pomembna za ostarele, predvsem če upoštevamo njihovo omejeno mobilnost. Kljub splošnemu zadovoljstvu z organizacijo storitve beležimo tudi nekaj pritožb v zvezi z nezanesljivostjo te službe. En intervjuvanec izraža zanimanje za spremljanje ostarelih uporabnikov in funkcionalno oviranih oseb na krajše izlete po območju.
- *Dostava obrokov na dom.* Mnenja uporabnikov so različna. Negativna mnenja se nanašajo predvsem na kakovost prejetih obrokov in na pomanjkanje raznolikosti v dnevnih menijih.
- *Večdnevni počitniški izleti za ostarele.* Slabo zdravstveno stanje in pomanjkanje samostojnosti ostarelim povzročata težave pri udeleževanju na večdnevni izletih. Nekateri bi se jih z veseljem udeležili, vendar nočejo biti v nadlego organizatorjem.

8.2 Področje funkcionalno oviranih oseb

- Med intervjuvanci sta dve funkcionalno ovirani osebi od rojstva in druge osebe, ki so se v tem položaju znašle v odraslih letih. Večina intervjuvancev je **trajno oviranih**, v nekaterih primerih pa so težave povezane s hojo.
- **Stopnja samostojnosti** je povprečno visoka kljub temu, da so v nekaterih primerih osebe obenem invalidi in ostareli. Večini intervjuvancev pri vsakdanjih opravilih vsekakor pomagajo tretje osebe. Tako kot za področje ostarelih je tudi v primeru funkcionalno oviranih oseb telefonska pomoč orodje, ki nudi večji občutek varnosti.
- V večini **stanovanj** intervjuvancev so bili izvedeni posegi, ki jim olajšujejo gibanje. V nekaterih primerih bi bilo stanovanje potrebno celovito obnoviti, kar bi lahko krepko prispevalo k boljši kakovosti življenja oseb, ki tam stanujejo.
- Če so prisotni, so **starši in otroci** glavna podpora za funkcionalno ovirane osebe, saj zadovoljujejo njihove osnovne potrebe. Nasprotno se zdi, da bolj oddaljeni sorodniki nimajo posebej pomembne vloge.

- Vsi intervjuvanci izražajo pozitivne ocene o **območju, kjer imajo prebivališče**. V zvezi z občutkom varnosti nekateri izjavljajo, da so zaradi svojega položaja bolj izpostavljeni morebitnim ropom in napadom, vendar vsi pripominjajo, da je povezanost krajevne skupnosti zelo pomembna v primeru nevarnosti. Odnosi s sosedi so prijateljski, predvsem v manjših zaselkih.
- Ne kaže, da bi **arhitektonske pregrade**, prisotne na območju, predstavljale posebno pomemben problem. Le en intervjuvanec izpostavlja prisotnost stopnic pred nekaterimi javnimi prostori, ki ovirajo dostop funkcionalno oviranim osebam.
- Iz raziskave izhaja splošna **težava funkcionalno oviranih oseb pri izražanju svojih potreb** in pri kritičnem ocenjevanju obstoječih storitev. Pomanjkanje kritičnega pristopa morda izhaja iz težave, ki jo imajo te osebe pri uveljavljanju svojih pravic kot zavestni, odgovorni in dejavni osebki. Poleg tega beležimo določeno sposobnost funkcionalno oviranih oseb za prilagajanje svojemu položaju, zaradi česar “znajo poskrbeti zase” v primeru težav v vsakdanjem življenju.
- Med intervjuvanci beležimo **pomanjkanje informacij o pravicah funkcionalno oviranih oseb**, predvsem v zvezi z možnostmi za finančno podporo. Osebki čutijo, da nimajo na razpolago referenčnih točk, katere bi lahko prosili za pomoč v zvezi s svojimi potrebami. Tudi za področje funkcionalno oviranih oseb obstaja težnja k pomanjkljivemu razlikovanju med socialno-skrbstvenimi in zdravstvenimi storitvami, kot tudi med javnimi službami in socialnimi storitvami zasebnih ustanov; vse te storitve navadno istovetijo z “občinskimi storitvami”.
- Pogosto beležimo **kritične pristope do socialno-skrbstvenih storitev**. Ta mnenja so nastala po nekaterih težavah, ki so jih uporabniki zabeležili med koriščenjem določenih storitev. Kljub kritikam, namenjenim skupni ponudbi, posamezne socialne delavce navadno opisujejo kot osebe, ki so pripravljene pomagati in so pozorne do potreb funkcionalno oviranih občanov.
- V zvezi s stopnjo **zadovoljstva s posameznimi storitvami, ki jih nudi Okraj 1.1**, je mogoče povzeti naslednje ocene:
 - *Služba za oskrbo na domu*. O tej storitvi občani izražajo nasprotujoča si mnenja. Nekateri menijo, da so storitve zelo pomanjkljive tako zaradi urnikov delovanja

kot zaradi pomanjkanja razpoložljivosti operaterjev, medtem ko drugi poudarjajo učinkovitost te službe.

- *Denarna pomoč.* Stopnja zadovoljstva v zvezi s prejetim prispevkom je pri posameznikih različna. Zaradi pomanjkljivosti ponudbe storitev za oskrbo na domu nekateri predlagajo, da bi se zneske prispevkov zvišalo za osebe, ki se poslužujejo storitev družinskih pomočnikov, da bi bili sposobni kriti te stroške.
- *Služba za šolsko in izvenšolsko vzgojo.* Vloga vzgojiteljev je zelo pomembna pri odraščanju in družbenem vključevanju funkcionalno oviranih mladih. Vzgojni projekt pretežno ocenjujejo kot dragoceno možnost, ki postopno spodbuja samostojnost osebkov od staršev.
- *Služba za prevoz.* Edina oseba, ki uporablja to storitev, poudarja pomanjkanje profesionalnosti operaterjev.
- *Dostava obrokov na dom.* Mnenje intervjuvanca, ki je v preteklosti uporabljal to storitev, je le delno pozitivno. Po določenem obdobju, med katerim je bil zadovoljen s storitvijo, se je kakovost prejetih obrokov znatno poslabšala.
- *Delovne štipendije.* Oseba, ki je dolga leta koristila delovno štipendijo, izraža popolnoma negativno mnenje o tej storitvi. Količina dela je po njegovem mnenju popolnoma nesorazmerna s prejetim zneskom, medtem ko je pritisk raznih odgovornih subjektov na štipendista prevelik.

8.3 Področje mladoletnikov

- Področje mladoletnikov **ne kaže primerov posebnih stisk**, kot tudi ne tveganja družbene marginalizacije. Vsi mladi intervjuvanci živijo v dokaj premožnih družinah in v stanovanjskih enotah, ki jih imajo starši v lasti. Tudi tisti, ki stanovanje delijo z enim ali več brati/sestrami, imajo svojo sobo in se ne pritožujejo glede pomanjkanja prostora.
- **Družinski odnosi** so opisani pozitivno: razen v enem primeru ne izhajajo posebne težave v odnosih mladih intervjuvancev s starši ali brati in sestrami. Zdi se, da imajo predvsem starši ključno vlogo v življenju teh mladoletnikov.

- **Šolski** rezultati so pretežno zadovoljivi. Mladi trdijo, da so dokaj samostojni pri učenju; samo v primeru potrebe prosijo za pomoč starše, ki jim z veseljem pomagajo. Nihče med intervjuvanci ne trdi, da bi potreboval več pomoči za šolske naloge.
- Zdi se, da imajo vsi mladi **širok krog prijateljev**. Iz pričevanj ne izhajajo občutki samote, temveč “izoliranosti” zaradi oddaljenosti prebivališča od krajev, kjer je na razpolago več možnosti za socializacijo. Zabeležili smo **visoko stopnjo uporabe mobilnih telefonov in spleta** za komunikacijo s prijatelji ali sošolci, kot tudi za spoznavanje novih oseb. Po eni strani je uporaba virtualnega omrežja za mlade, ki živijo na območju, kjer so razdalje velike in je zaradi tega gibanj težavno, prava priložnost; po drugi strani je treba upoštevati tudi morebitne negativne učinke, ki jih lahko povzroči stalna izpostavljenost novim medijem.
- Mladi intervjuvanci same sebe pretežno opredeljujejo kot **zelo dejavne in polne obveznosti**. Skoraj vsi se ukvarjajo najmanj z eno športno, kulturno ali umetnostno dejavnostjo med tednom, vendar uspešno združujejo te obveznosti z urami, namenjenimi učenju. Udeležba pri dejavnostih društev ali prostovoljnih združenj je bolj pomanjkljiva.
- Intervjuvanci na splošno trdijo, da je njihov **odnos do območja pozitiven**; glavne vrline območja istovetijo s prisotnostjo širnih zelenih površin in z bližino morja. Nihče ni izrazil želje, da bi se preselil v sosedna mestna središča (Trst, Gorica ali Tržič).
- Kritični aspekti v odnosu do območja zadevajo predvsem dva dejavnika: prvi je povezan s **težavami z mobilnostjo** in pomanjkanjem javnih prevozov (avtobusov in vlakov) in posledično odvisnostjo od staršev za prevoz. Druga kritična točka so **redke priložnosti za srečevanje z drugimi** mladimi, saj ni pobud in objektov, namenjenih tej skupini prebivalcev. Poleg tega izhaja občutek, da so mladi slabo vključeni v prirejanje dogodkov, tudi v primerih, ko so ti namenjeni predvsem mlademu občinstvu.
- Mladi intervjuvanci kažejo **pomanjkljiv kritičen pristop** in imajo težave pri izražanju svojih mnenj. Kot izjavlja eden izmed njih, naj bi bili mladi tako zasedeni s šolskimi in izvenšolskimi dejavnostmi, da jim ne ostaja časa za razmislek o tem, kar bi resnično potrebovali. Med pogovori so ideje in predlogi za izboljšanje položaja

mladih na območju izrazili le v primeru, da jih je izpraševalec močno spodbudil k temu. Redki zabeleženi predlogi so zelo različni: koncerti v živo, prostori za zabave in za družabne dejavnosti, brezplačna uporaba športnih igrišč, društva za ljubitelje knjig itd.

- Mladi imajo tudi težave pri **izražanju mnenj o delovanju Okraja 1.1**, saj ne poznajo dejavnosti in storitev. Kdor je po pošti prejel informativni prospekt o mladinskih dejavnostih, ki jih nudi občina, je vsekakor izrazil zadovoljstvo za to pobudo.
- Intervjuvanci so izrazili svoja mnenja v zvezi z **dvema storitvama, ki ju koordinira Okraj 1.1**:
 - *Skupinska podpora pri vzgoji.* Vsi mladi intervjuvanci so v preteklosti obiskovali središče Meeting Point v Sesljanu ali Net Point v Briščikih. Iz pričevanj izhajajo le pozitivna mnenja, ki se nanašajo predvsem na vrsto organiziranih dejavnosti, na razpoložljivost in prijaznost vzgojiteljev ter na možnost vzpostavljanja novih prijateljskih stikov.
 - *Podpora pri šolski in izvenšolski vzgoji.* Kot “prednostni priči” dva mladostnika opisujeta izkušnjo svojih družin s to storitvijo, saj je v družini prisotna sestra s funkcionalnimi ovirami. To storitev splošno ocenjujejo pozitivno; poleg tega se zdi, da ima vzgojitelj ključno vlogo ne le za osebo s težavami, temveč tudi za ostale družinske člane.

8.4 Področje vključevanje/izključevanje

- Področje “vključevanje/izključevanje” zajema odrasle osebe, ki ne kažejo takoj prepoznavnih znakov težav (na primer hendikep, duševne bolezni itd.); nasprotno, ker njihovega življenjskega stanja ne zaznamuje nikakršna izredna težava, pogosto ostajajo **na robu družbe oziroma “izključeni”** iz socialno-skrbstvenih storitev.
- Razlog za šibek položaj odraslih intervjuvancev so predvsem **finančne težave**. To so torej osebe, ki tvegajo revščino, saj njihovi trenutni viri dohodkov ne omogočajo preživljanja samih sebe in sorodnikov, ki živijo z njimi.
- V nekaterih primerih so te težave nastale kot posledica nedavne mednarodne gospodarske krize, zaradi katere so odrasli ostali **brezposelni**. Najbolj tvegan je položaj delavcev z

začasnimi pogodbami, ki so nenadoma izgubili vsakršen vir dohodkov. Izguba delovnega mesta je torej za te osebe odločilni dejavnik, ki povzroča nestabilnost in pripomore k rasti občutkov ponižanja in frustracije.

- Za odrasle z raznimi težavami so **otroci** glavni življenjski smisel, kot tudi priložnost za rešitev in za doseg ciljev, ki so njim bili onemogočeni. S tem v zvezi beležimo, da starši pogosto zanemarjajo svoje življenje in se popolnoma posvetijo otrokom.
- Zdravstveno stanje teh oseb ne kaže zelo hudih problemov, temveč težave pri kritju stroškov za nego samih sebe. Intervjuvanci se pritožujejo zaradi **pomanjkanja specialističnih storitev na območju**, zaradi česar morajo iskati pomoč v sosednih mestih (Trst, Tržič, Videm), kar predstavlja dodatno časovno in denarno obremenitev.
- Pomanjkanje časa in ekonomskih sredstev omejuje možnosti, da bi obiskovali prijatelje in se udeleževali rekreacijskih dejavnosti. V prostem času intervjuvanci raje **ostanejo v ožjem krogu**, se popolnoma posvetijo otrokom ali svojim najdražjim. Ta izbira bi lahko kazala na željo po “begu” iz družbe, za katero se zdi, da jih trenutno izloča.
- Tudi intervjuvanci te skupine čutijo, da živijo na **območju, ki s stanovanjskega vidika nudi visoko kakovost**, saj je mirno in oddaljeno od mestnih območij v propadu. Med šibkimi točkami omenjajo **pomanjkljivo ponudbo kulturnih dogodkov in dejavnosti ter pomanjkanje javnih prevozov** med večernimi in nočnimi urami.
- Analiza odnosa do območja omogoča razlikovanje med **vklučenimi in manj vključenimi odraslimi**, oziroma med tistimi, ki “živijo” na območju, in tistimi, ki tu preprosto “stanujejo”. Bolje vključeni se zdijo slovensko govoreči intervjuvanci, medtem ko je med italijansko govorečimi prebivalci prisoten občutek, da živijo na območju, ki pripada nekomu drugemu.
- V primerjavi z drugimi ciljnimi skupinami, vključenimi v raziskavo, odrasli intervjuvanci bolj čutijo **pomanjkanje odnosov med etno-jezikovnima skupnostima**, ki sta prisotni na območju. Iz pričevanj izhaja, da sta družbeni omrežji močno ločeni zaradi sočasne prisotnosti dveh “vzporednih svetov”, od katerih ima vsak svoje značilnosti, tradicije in življenjske navade; zdi se, da se ta dva svetova s težavo srečujeta.

- Odrasli intervjuvanci so pokazali, da **neradi koristijo socialno-skrbstvene storitve**, predvsem zaradi negativne podobe, ki so si jo ustvarili o oskrbovanih osebah. Povpraševanje po pomoči je torej težavno, saj nastopijo nekateri mehanizmi, ki jih osebe premostijo šele, ko postane njihov položaj nevzdržen.
- Stopnja zadovoljstva s storitvami, ki jih nudi Okraj 1.1, je pretežno dobra. Uporabniki najraje poudarjajo **usposobljenost in sposobnosti posameznih socialnih delavcev**, medtem ko raje ne izražajo ocene o storitvah. Posebno cenjene so sposobnosti socialnih delavcev pri vzpostavljanju zaupnih vezi z oskrbovano osebo, kar pripomore k premoščanju občutkov ponižanja.
- Uporabniki so zelo **zadovoljni**, ker so jih operaterji Okraja 1.1 **poklicali po telefonu**, ne da bi za to sami izrecno prosili, in ker so prejeli informacije o možnostih, ki jih nudi Okraj 1.1. Po drugi strani nihče ne izjavlja, da bi kdajkoli videl informativni prospekt o storitvah, ki obstajajo na območju.
- **Oceno posameznih storitev** lahko povzamemo kot sledi:
 - *Finančna podpora in prispevki za najemnine.* Za preučevano skupino sta ti dve storitvi pomemben vir, včasih tudi življenjskega pomena. Glavne težave so omenjene v zvezi s prispevki za posege, ki olajšajo mobilnost funkcionalno oviranih družinskih članov na domu. Te prispevke prejmejo ob koncu posega kot povračilo za stroške, medtem ko osebk, ki zaprosijo za te prispevke, pogosto nimajo dovolj sredstev, da bi sami predhodno izplačali zneske za posege.
 - *Dostava obrokov na dom.* Kljub temu, da intervjuvanci cenijo kakovost storitve, odrasli, ki uporabljajo to storitev, omenjajo težave za kritje stroškov.
 - *Delovne štipendije.* Uporaba skrbstvene delovne štipendije ni upoštevana kot priložnost za izhod iz težavnega položaja; strah zbuja predvsem misel, da je treba veliko delati v zameno za zelo nizko plačilo.

9. NEKAJ PREDLOGOV ZA POSEGE

Na osnovi rezultatov raziskave bomo skušali ponuditi nekaj elementov za razmislek o možnih področjih posegov, ki jih bi bilo treba upoštevati med pripravo 2. Območnega načrta za obdobje 2010-2012.

- Prvi element, ki izhaja iz raziskave, je dejstvo, da se socialno-skrbstvene storitve prejme, če se za njih zaprosi. Zato je treba premostiti prvo oviro, ki jo tvori niz odporov in psiholoških mehanizmov, zaradi katerih občani raje ne iščejo pomoči pri socialno-skrbstveni službi. Na obravnavanem območju torej verjetno obstaja več posameznikov, ki ne prosijo za nikakršen poseg, čeprav živijo v stiski. Zato bi moral biti trud v prvi vrsti namenjen **opredelitvi oseb, ki potrebujejo pomoč**, na primer z vključevanjem vrste organizacij in institucij (javni redarji, zdravstvene službe, šole, združenja, občani), ki bi z uvedbo sistema za obveščanje o težavah lahko pripomogli k pripravi "podatkovne baze potencialnih uporabnikov".
- V drugi vrsti bi lahko razmislili o uvedbi niza **pobud, ki bi približale ljudi v težavah socialno-skrbstvenim storitvam**. Cilj bi morala biti premostitev stereotipov in negativne podobe, ki so si jih ustvarili prebivalci, in predstavitev dejavnosti Okraja 1.1 na nov način; tako bi bilo mogoče pokazati, kako so lahko storitve koristne za občane-uporabnike.
- Iz raziskave izhaja veliko zadovoljstvo s pobudami nekaterih socialnih delavcev, ki so telefonsko poklicali uporabnike, ne da bi občani izrecno prosili za to. Zato bi bilo dobro upoštevati možnost uvedbe tega sistema z večjo doslednostjo, da bi postal del mreže storitev. **Namesto, da »stranke« čakamo na sedežu**, jih je treba bolje opredeliti, z njimi stopiti v stik, jih seznaniti s ponudbo in jim ponuditi možnost, da »zaposijo« za pomoč.
- Vse skupine intervjuvancev so izpostavile pomanjkljivost informacij o socialno-skrbstvenih storitvah in ponudbah, ki obstajajo na območju. Zdi se, da pobude, ki jih je v zadnjih letih Okraj 1.1 sprožil za obveščanje določenih skupin prebivalcev, niso dosegle želenih učinkov. Zaradi tega bi bilo treba razmisliti o možnosti **priprave novih načinov za obveščanje**, ki bi omogočili učinkovitejšo in bolj neposredno komunikacijo z občani.

- Ostareli uporabniki in funkcionalno ovirane osebe poudarjajo, da zaradi njihovega položaja ni pomembno, da obstaja fizični sedež Službe; bolj potrebna bi bila **telefonska pomoč**, ki bi delovala tudi zunaj navadnih delovnih urnikov Okraja 1.1. V primeru, da bi tako storitev uvedli, bi bilo dobrodošlo tudi sodelovanje zdravstvene službe.
- Zaradi kritičnih ocen intervjuvancev, ki smo jih zabeležili med raziskavo, bi bilo dobro preveriti možnost **podaljšanja delovnega urnika nekaterih storitev** (predvsem storitve za oskrbo na domu in službe za prevoz), saj izhaja, da bi nekateri uporabniki potrebovali te storitve tudi zunaj urnikov, ki so trenutno na razpolago.
- Iz raziskave izhaja tudi močna pomanjkljivost kulturnih in rekreacijskih dejavnosti in prostorov za srečevanje in za družabne dejavnosti na območju. Zaradi tega bi bilo treba trud vložiti tudi v “poživljanje” življenjskega prostora občanov z uvedbo **projektov in pobud, ki bi preprečevali marginalizacijo** in spodbujali kulturo medsebojnega druženja.
- V zvezi s poživljanjem območja bi morala biti posebna pozornost namenjena **mladim**, predvsem z namenom njihovega vključevanja v prirejanje dejavnosti in pobud, namenjenih izrecno njim. Prvi korak bi lahko bila opredelitev vodilnih subjektov v posameznih skupinah in mladinskih združenjih, prisotnih na območju, ki bi lahko izrazili morebitne predloge.
- Na podlagi pričevanj, zbranih med raziskavo, bi bilo treba tudi **ustvariti več priložnosti za srečevanje med obema etno-jezikovnima skupnostima**, prisotnima na območju. V ta namen bi bilo dobro vključiti ustanove in društva obeh skupnosti v prirejanje skupnih pobud in dogodkov, namenjenih občanom, ki govorijo drugi jezik.
- Zadnja točka zadeva možnost nudenja **podpore brezposelnim** pri iskanju novega delovnega mesta. Čeprav uvedbe te storitve nihče ne prosi neposredno, težaven položaj odraslih, ki so izgubili delo pred kratkim, povzroča tako frustracijo, da bi bil poseg socialno-skrbstvene službe zelo koristen. Tema je zelo aktualna prav v trenutku priprave tega poročila, saj bi lahko gospodarska kriza v kratkem času privedla do znatnega zvišanja stopnje brezposelnosti tudi na obravnavanem območju. Zato bi lahko upoštevali možnost izgradnje “mostu” med (rastočim) povpraševanjem in ponudbo delovnih mest oziroma uvedbo službe za posredovanje med občani v težavah in uradi za zaposlovanje, za katere se zdi (kot smo zabeležili pri številnih pričevanjih med raziskavo), da ne namenjajo potrebne pozornosti uporabnikom, ki se obrnejo nanje.